

HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Kulttuuri kuuluu kaikille!

Kartoitus saavutettavuuden ja esteettömyyden tilanteesta sekä esteettömyyden kehitystyö Turun kaupungin kahdessa kulttuuri-instituutiossa: Pääkirjastossa ja Konsertitalolla.

Panda Eriksson

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

huhtikuu / 2016

www.humak.fi

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kulttuurituotannon koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Panda Eriksson	Sivumäärä 69 sivua ja 8 liitesivua
Työn nimi <i>Kulttuuri kuuluu kaikille! Kartoitukset saavutettavuuden ja esteettömyyden tilanteesta sekä esteettömyyden kehitystyö Turun kaupungin kahdessa kulttuuri-instituutiossa: Pääkirjastossa ja Konserttitalolla.</i>	
Ohjaava(t) opettaja(t) Minna Hautio	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Turun kaupungin vapaa-aikatoimiala, kehityspäällikkö Heini Parkkunen	
Tiivistelmä <p><i>Kulttuuri kuuluu kaikille!</i> on opinnäytetyö esteettömyyden tilanteesta Turun kaupungin kulttuuri-instituutioissa: pääkirjastossa sekä konserttitalolla. Sen on tilannut Turun vapaa-aikatoimiala ja se on kirjoitettu pyrkien intersektionaaliseen esteettömyys- ja saavutettavuuskäsitteen käyttöön. Tavoitteet olivat kartoittaa olosuhteita näissä kahdessa kulttuurikohteessa, sekä kehittää ja korjata epäkohtia ja ongelmia. Ajatuksena kuitenkin on, että tietopohjaa ja menetelmällisyyttä voisi käyttää hyväkseen missä tahansa julkisen sektorin kulttuuri-instituutiossa, sekä hiukan näkökulmaa siirtäen myös muihin rakennuksiin ja julkisiin tiloihin.</p> <p>Menetelminä työssä on käytetty havainnointia, eli kartoitusta. Sitä tehtiin kahdessa erässä ja siitä tuli ikään kuin autoetnografista tutkimusta, sillä lähtökohtani olivat aivan aluksi omat tarpeet, jotka kannustivat aihepiiriin pariin. Kartoitusten lisäksi menetelmänä käytettiin haastatteluja ja kyselyjä. Nämä olivat erittäin tarpeellisia, koska esteettömyydessä ei ole ikinä kyse vain yhdestä näkökulmasta. Pyrkimäni tuomaan esiin epäkohtia minun oli muistettava oman positioni tässä tutkimuksessa valkoisena, ei-liikuntarajoitteisena tai vammaisstatuksen omaavana henkilönä.</p> <p>Tuloksia tuli varsin runsaasti: olen pyrkinyt käsittelemään niitä asiakaskaarimallin mukaan, miettiessä kronologista palvelunkäyttökokemusta. Kirjasto osoittautui odotettua laajemmaksi tilaksi esteettömyysnäkökulmasta. Konserttitalossa taas ihmetytti monet asiat, joihin en ollut kiinnittänyt ennen huomiota, koska tila on minulle tuttu harjoittelujen myötä. Molemmissa kohteissa esiin nousi sujuva liikkuminen kerrosten välillä: portaat eivät täyttäneet esteettömyysstandardeja, konserttitalosta puuttuu hissi ja kirjastolla taas arkkitehtitoimiston suunnittelemat portaat ovat kaikessa esteettisyydessään esteelliset. Myös sosiaalinen esteettömyys ja sitoutuminen teeman strategiseen valvomiseen puuttuu organisaatiossa Turun kaupungin vapaa-aikatoimialalla. Tätä on (onneksi) paikattu valtavan sitoutuneilla työntekijöillä, jotka kuitenkin tekevät kohderyhmätyöskentelyä varsin itsenäisesti ja vailla toimialan tukea.</p> <p>Toivon, että työni inspiroi Turun kaupungin työntekijöitä pohtimaan omia rutiinejaan ja aktiivisesti vaatimaan tukea työhönsä, sekä sisällyttämään esteettömyysaspektit jokapäiväiseen suunnittelutyöhönsä. Etenkin konserttitalon tulevassa peruskorjauksessa on nyt hyvä mahdollisuus tehdä alusta asti asiat oikein. Vaikka muutokset maksavat enemmän, kuin suunnitteluvaiheessa tehty työ, toivoisin silti, että räikeimmät epäkohdat korjattaisiin myös pääkirjastolla läheisessä tulevaisuudessa. Turkulaiset ansaitsevat esteettömiä kulttuuripalveluja, sillä kulttuuri kuuluu kaikille!</p>	
Asiasanat esteettömyys, saavutettavuus, Turku, kulttuuri-instituutiot, kirjasto, konserttitalo, tasa-arvo	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree programme for cultural management

ABSTRACT

Author Panda Eriksson	Number of Pages 69 pages, 8 appendices
Title Culture belongs to everyone! Charting and developing the accessibility of two cultural institutions in Turku city: the Main Library and the Concert Hall.	
Supervisor(s) Minna Hautio	
Subscriber and/or Mentor The Recreation Division of Turku City, development manager Heini Parkkunen	
Abstract <p><i>Culture belongs to everyone!</i> is a thesis on the accessibility in two cultural institutions of Turku city: the main library and the concert hall. It was ordered by the recreation division of Turku city and was written with the sincere intent of utilizing an intersectional perspective of accessibility as a term. The goals were to chart the conditions in these two institutions and to develop and fix problems and issues that arose. However, the purpose also was to create a theoretical and methodological base that could be applied to any cultural institution of the public sector, as well as to other buildings and public spaces with a slight shift of perspective.</p> <p>The methods used in this thesis are observation, i.e. charting. It was done on two separate occasions and it became a form of autoethnographical research, since the starting point of this work that pushed me toward this field of study consisted of my personal needs. In addition to observations, interviews and surveys were used. These were essential, because accessibility is never about one single perspective. In trying to bring forward the problems and issues related to accessibility I had to remember my own position in this study as a white, able-bodied person.</p> <p>The results were plenty: I've strived toward working with them following a chronological timeline as the issues might be come across by a customer or visitor. The library turned out to be a much broader space than expected from a perspective of accessibility. In the concert hall I was surprised and confused by many things that I hadn't reacted to before, as the hall as a space was familiar to me from former internships. In both venues moving around turned out to be a big issue: there were stairs that didn't measure up to the accessibility standards, in the concert hall there was no elevator and in the library the huge staircase that the architects surely consider the main attraction of the building is frankly inaccessible. The recreation division of Turku city also lacks a certain commitment to the maintenance of accessibility on a strategical, organisational level. This has (luckily) been made up for in the past by incredibly committed employees who, however, have been left fairly alone in their work with certain target groups.</p> <p>I hope that my work inspired the employees of Turku city to critically reflect on their own routines and actively demand more support for their work, as well as to include accessibility interests in their everyday strategical work. The ground renovation of the concert hall is an excellent opportunity to do things right from the beginning. Even if fixing things usually costs more than planning them well from the start, I hope that there still is an interests to correct some key critical issues at the library as well, preferably in the near future. The citizens of Turku deserve accessible culture, because culture belongs to everyone!</p>	
Keywords accessibility, Turku, cultural institutions, library, concert hall, equality	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 ESTEETTÖMYYS, JULKINEN TILA, SAAVUTETTAVUUS JA MÄÄRITELMIEN VIIDAKKO	7
2.1 Esteettömyyden ja saavutettavuuden määritelmä	7
2.2 Julkinen tila	9
2.3 Design for all	10
2.4 Vammaisuudesta tarpeeseen	11
2.4.1 Näön alentuma	13
2.4.2 Kuulon alentuma ja ääni	14
2.4.3 Puhevammaisuus	15
2.4.4 Psykososiaaliset rajoitteet	16
2.4.5 Aistisäätelyn pulmat ja autismin kirjo	19
2.4.6 Liikkumisesteisyys	21
2.4.7 Päätöksenteon saavutettavuus	22
2.5 Esteettömyys ja Suomen laki	23
3 TUTKIMUKSELLISEN KARTOITUSTYÖN MENETELMÄT	25
3.1 Havainnointi	26
3.2 Kysely	27
3.3 Haastattelu	27
4 TURUN PÄÄKIRJASTO	28
4.1 Kartoitustulokset	29
4.2 Kyselytulokset	43
5 KONSERTTITALO	46
5.1 Kartoitustulokset	46
5.2 Kyselytulokset	53
6 ANALYYSI JA KEHITYSEHDOTUKSET	54
6.1 Turun pääkirjasto	55
6.2 Konserttitalo	59
7 MIHIN JATKAMME SEURAAVAKSI?	64
LÄHTEET	65
LIITTEET	70

1 JOHDANTO

Mitä on esteettömyys? Miten saavutettavuus määritellään ja kuka sen saa määritellä? Mistä esteetön palvelukokemus muodostuu?

Turku on tunnettu aktiivisesta kulttuurielämästään, ja viimeistään kulttuuripääkaupunkivuoden 2011 jälkeen kaupunki on varmistanut paikkansa kulttuurin kehtona Suomessa. Turku oli yksi neljästä finalistista Euroopan Unionin järjestämässä *Access City Award* -esteettömyyskilpailussa vuonna 2010 (Haulisto 2010), mikä myös näkyi kulttuuripääkaupunkivuonna 2011. Saavutettavuus oli yksi vuoden teemoista jo valmisteluvaiheessa, ja sitä varten rakennettiin monen eri järjestöjen asiantuntijatiimi. Saavutettavuusohjelman ajatus oli kattaa sekä fyysinen, henkinen ja kielellinen saavutettavuus että taloudellinen tasa-arvo (Aakkula & Mäkinen & Pikala 2012).

2010-luvun alussa ystäväni toi kuitenkin esille sen, että Turussa on saavutettavuusongelma. Hän oli juuri aloittanut sukupuolenkorjausprosessinsa ja tuskaili vessojen valinnan kanssa. Julkisissa tiloissa oli vaikeaa, kun ovia oli aina kaksi ja hän joutui valitsemaan kahdesta pahasta vähemmän pelottavan, peläten koko ajan sitä, että hän joutuisi väkivallan kohteeksi, jos joku suivaantuu hänen läsnäolostaan "väärässä vessassa". Yksityisomisteisissa liikkeissä oli mahdollisuus jättää palautetta suoraan yrittäjälle, mutta kaupungin instituutioiden ym. julkisten tilojen kohdalla oli vaikeampaa. Palautteen jättäminen sukupuolineutraaleista tiloista jäi yleensä tekemättä valtavan byrokraattisen viidakon vuoksi. Hän käytti invavessaa ja harjoitteli valmiiksi päässään vuorosanoja, joita hän käyttäisi, jos esimerkiksi henkilökunta tai toinen kävijä huomauttaisi vessan käytöstä; "*kaikki erityistarpeet eivät näy päällepäin!*".

Erityistarpeita tai ei, tutkimus on tähän asti ollut hyvin yksimielistä. Kulttuuri- ja taidetapahtumiin osallistumalla voi saada positiivisia terveysvaikutuksia, kuten parantumista, stressin lievittymistä, kivunlievitystä, kohonnutta emotionaalista herkkyyttä, fyysistä suorituskykyä ja yleistä hyvää oloa (Stucky & Nobel 2010; Staricoff 2004). Kesällä 2015 Turun Museovirasto käynnisti projektin, jossa yhdeksän Museoviraston pyörittämää instituutiota tutkitaan ja niiden tilojen esteettömyyttä kartoitetaan ja kar-

toituksen perusteella löydettyjä korjaustarpeita pyritään paikkaamaan. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on laajentaa kartoitusta koskemaan myös muita Turun kaupungin instituutioita, tarkemmin sanottuna Turun pääkirjastoa sekä Konserttitaloa.

Turun kulttuurikentällä on myös oman kokemukseni mukaan puutteita saavutettavuudessa. Tutkimuskysymykseni tässä opinnäytetyössä tähtäävät uudistavaan kulttuurikentän saavutettavuuden kehittämiseen: mikä on esteettömyyden ja saavutettavuuden tilanne Turun kulttuuri-instituutioissa? Miten kävijät kokevat ja määrittelevät saavutettavuuden ja mitä tarpeita heillä on näihin palveluihin liittyen? Miten saavutettavaksi henkilökunta kokee työpaikkansa? Miten saavutettavuuden määritelmää voidaan laajentaa vuonna 2016 sisällyttämään myös vähemmän tunnetut saavutettavuuden aspektit liittyen esimerkiksi aistikokemuksiin ja sosiaaliseen esteettömyyteen? Ja yksityiskohtaisemmin: voidaanko esimerkiksi Turun konserttitalon oman filharmonisen orkesterin konserttien elitististä leimaa vähentää tekeillä niistä saavutettavia?

Tässä opinnäytetyössä käsittelen sitä, miten hyvää työtä Turussa on tähän asti tehty, mutta myös sitä, miten esteettömyyden ja saavutettavuuden kehittäminen vaatii jatkuvaa ylläpitoa ja tietotaidon päivittämistä. Suoritan kehitystyön, jossa jo olemassa olevaa rakennettua esteettömyyttä parannetaan, yleisötyötä ja viestintää muokataan saavutettavammaksi ja jossa sekä esteettömyyttä että saavutettavuutta tutkitaan laajemmalla perspektiivillä kuin tavanomaiselta fyysisen ja rakennetun ympäristön kannalta. Turun kaupungin vapaa-aikatoimialalla on loistava mahdollisuus toimia isona institutionalisoituneena tahona inspiraation lähteenä myös muille, pienemmille toimijoille. Opinnäytetyö sisältää raportin neliosaisesta työstäni; kartoituksesta, haastatteluista, analyysistä ja kehitystyöstä. Metodeina siinä käytetään auctonografiaa, havainnointia sekä puolistrukturoitua haastattelua. Työni pohjalta toimitan myös erillisen raportin Turun kaupungille, jonka avulla näiden kahden instituution esteettömyyttä voidaan pyrkiä parantamaan ja seuraamaan. Työn lopputulos on suunnattu Turun kaupungin kohdekohtaiseen käyttöön, mutta laajemmin toivon sen olevan pohja muillekin julkisen kentän kulttuuritoimijoille, jotka haluavat parantaa esteettömyyolosuhteita.

Kohteet ovat siis Turun pääkirjasto sekä konserttitalo. Pääkirjasto toimii kolmessa kerroksessa kahdessa rakennuksessa, joiden välillä kulkee käytävä. Se sijaitsee ydinkeskustassa osoitteessa Linnankatu 2. Konserttitalon yleisötilat toimivat kahdessa kerroksessa, ja talo sijaitsee Turun puutorin laidalla osoitteessa Aninkaistenkatu 9. Tietystä esteellisyydestä kertoo jo se, että näiden kiinteistöjen pohjakarttoja ei ole saatavissa netistä. Nämä tilat ovat ahkerassa käytössä ja myös esimerkiksi Hauliston (2007) mukaan vammaisryhmien suosiossa. Julkisina kaupungin tiloina esteettömyyaspekti on äärimmäisen tärkeä, sillä kaupungin tarkoitus on tarjota kaikille kaupunkilaisille samat mahdollisuudet kuluttaa kulttuuria ja nauttia tästä.

2 ESTEETTÖMYYS, JULKINEN TILA, SAAVUTETTAVUUS JA MÄÄRITELMIEN VIIDAKKO

“Saavutettavuus ei ole aina “enemmän”, vaan ennen kaikkea “paremmin”.

(Museovirasto, 2007)

Tässä luvussa pyrin avaamaan, mitä tarkalleen tutkin, kun tutkin esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Kenen tarpeita pyrimme ottamaan huomioon? Millainen on saavutettava kirjasto? Menen syvemmälle määritelmiin ja esittelen myös toimintaympäristöä, jossa julkinen sektori vaikuttaa kulttuurikentällä. Näin ollen avaan tämänhetkistä tilannetta Suomessa - haluan tarjota lokalisoitunutta tietoa ja terminologiaa historiallisen näkökulman lisäksi.

Tässä opinnäytetyössä ei käsitellä internet-tiedotusta. Teen kuitenkin Turun kaupungille selvityksen it-esteettömyydestä syventävänä projektina ja palautan sen erillisen loppuraportin ohessa.

2.1 Esteettömyyden ja saavutettavuuden määritelmä

Esteettömyysdiskurssi on 90-luvulla pyörinyt hyvinkin pitkälti vain fyysisen esteettömyyden ympärillä (mm. Majewski & Bunch 1998). Esteettömyys määritellään niin,

että tilaan on “täydellinen pääsy vammaisille ihmisille”, ja lisätään siihen innovatiivisesti vielä, että tähän ryhmään kuuluvat myös kuurot, näkövammaiset ja “kognitiivisella tasolla vammaiset”. Usein sitä käytetään ikään kuin lyhennyksenä termille rakennetun ympäristön esteettömyys, joka tarkoittaa juuri näitä fyysisiä asioita: portaita, kaiteita, hissejä, kynnyksiä, vapaita kulkuväyliä ja niin edelleen. Esteellä on perinteisesti viitattu konkreettisiin esteisiin; melu estää kuulemisen ja väärin pysäköity pyörä rampille pääsyn. Selkeää määritelmää ei kuitenkaan ole, vaan este voi yhtä hyvin olla sosiaalinen tai esimerkiksi taloudellinen.

Saavutettavuus on uudempi termi, jolla viitataan usein laajempaan käsitykseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö (jatkossa OKM) määrittelee termin näin;

Saavutettavuus merkitsee osallistumisen mahdollisuutta kaikille ihmisille. Kulttuuri-, kieli- ja vammaisvähemmistöjen mahdollisuuksien lisäksi se parantaa myös esimerkiksi ikääntyneiden tai lastenvaunujen kanssa liikkuvien ihmisten mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin.

(--)

Saavutettavuus tarkoittaa myös ihmisten yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä. Ketään ei saa asettaa muita huonompaan asemaan syntyperän, iän, sukupuolen, vamman tai muun henkilön ominaisuuteen liittyvän syyn takia (OKM 2015).

Nyt ymmärretään ehkä jo, että esteettömyys ja saavutettavuus ovat synonyymeja; saman kolikon eri puolia. Yhtä ei voi olla ilman toista. Erityisen tärkeää on, että tuottajat, päättäjät ja rahoittajat olisivat tietoisia esteettömyydestä. Näin se ei pääse unohtumaan, kun suunnitellaan toimintaa tai uudistuksia rakennuksiin tai henkilökunnan rakenteisiin, vaan esteiden poistamiseen voidaan ohjata resursseja (OKM 2015). Kulttuuripalvelujen käyttäjät eivät ole missään nimessä homogeeninen ryhmä, sillä yksilöt käyttävät aistejaan eri tavalla, käsittelevät informaatiota eri tavalla, huomioivat eri asioita ja arvottavat eri aspekteja eri tavoin kokemuksessaan. Kaikki eivät liiku tai toimi samalla tavalla (Opetusministeriö 2006). Suomessa johtavia vaikuttajia kentällä on esimerkiksi Invalidiliiton esteettömyyskeskus (ESKE), joka ylläpitää esteetön.fi -kotisivua. Siinä esteettömyys määritellään näin:

“Esteettömyys on laaja kokonaisuus (--). Se merkitsee palvelujen saatavuutta, välineiden käytettävyyttä, tiedon ymmärrettävyyttä ja mahdollisuutta osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon. (--). Esteettömyydessä ei ole kyse vain liikkumisen esteettömyydestä. Siinä otetaan huomioon myös esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, kommunikointiin ja sähköiseen viestintään liittyvät asiat. Esteettömyys merkitsee turvallisuutta ja laatua. Se kertoo ajattelutavasta, oikeista asenteista ja erilaisuuden huomioon ottamisesta. Esteetön ympäristö ei erottele ihmisiä heidän toimintakykynsä perusteella.

Esteettömydessä on yksinkertaisesti kyse ihmisten erilaisuudesta ja erilaisuuden huomioonottamisesta rakennetun ympäristön suunnittelussa ja toteuttamisessa.”
(Esteetön.fi 2015)

Tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt ottamaan huomioon nimenomaan intersektionaaliset aspektit. Audre Lordea (1984) lainaten: ”Yhden asian kamppailuja ei ole olemassa, koska emme elä yhden asian elämää”. Käytän tässä opinnäytetyössä esteettömyys- ja saavutettavuus-termejä synonyymeinä, jolloin viitataan instituutioon, johon kaikki pääsevät ja jonka toimintaan kaikki voivat osallistua. Allekirjoitan myös seuraavan, Invalidiliiton esteettömyys.fi -portaalin määritelmät:

”Ympäristö tai yksittäinen rakennus on esteetön silloin, kun se on käyttäjille toimiva, turvallinen ja miellyttävä, ja kun rakennuksen kaikkiin tiloihin ja kerrostasoihin on helppo päästä. Esteettömässä ympäristössä tilat ja niissä olevat toiminnot ovat mahdollisimman helppokäyttöisiä ja loogisia.
(Esteettömyys.fi 2015)

2.2 Julkinen tila

Julkisen tilan määritelmä on luonteeltaan moninainen ja epävarma (Neal 2010). Tässä tulen kuitenkin käyttämään sitä tarkoittamaan tilaa, joka ei ole yksityisomistuksessa, vaan jota hallinnoi kolmannen sektorin toimija (kaupunki) ja joka on tarkoitettu kaikkien kaupunkilaisten käyttöön.

Julkinen tila on vaikeasti määriteltävissä oleva termi ja humanistisissa tieteissä käydään vilkasta keskustelua sen tarkasta merkityksestä. Yleisesti määriteltynä sitä voi käyttää viittaamaan sellaiseen alueeseen/paikkaan, joka on kaikille (”julkisesti”) auki ja saavutettavissa ainakin teoriassa, jos ei käytännössä (Neal teoksessa Orum & Neal 2010; jatkossa Neal 2010).

Nämä tilat ovat joka paikassa ympärillämme: tiet, jalkakäytävät, kahvilat, puistot, ravintolat, kaupat, koulut, baarit, museot ja tietysti myös kirjastot ja konserttitalot sekä muut kulttuuri-instituutiot. Nykyään puhutaan myös virtuaalisista tiloista, kuten nettipalstoista tai sosiaalisen median palveluista (kuten Facebookista) julkisina tiloina. Käsittelen tässä perinteisesti vain rakennettuja ympäristöjä.

Vaikka näitä esimerkkejä määritellään julkisiksi ja kaikille saavutettavissa oleviksi, ne eivät ole kaikkien “omaisuutta”, sillä niitä hallinnoi aina joku: ravintoloitsija, muu omistaja tai tässä tapauksessa kaupunki. Olisi sinisilmäistä väittää, että tila on automaattisesti kaikille saavutettavissa koska se on julkinen, tai koska siinä ei ole kynnyksiä tai muita rakennettuja esteitä.

Julkiset rakennukset, kuten kirjasto ja konserttitalo, eivät ole koko ajan saavutettavissa, sillä niillä on aukioloajat. Fyysinen saavutettavuus vaikuttaa niihin: jos näissä rakennuksissa esimerkiksi ei olisi tasaista kulkureittiä tai liuskaa, joku voisi argumentoida, että ne eivät ole julkisia, koska ne eivät ole fyysisesti saavutettavissa kaikille. Samalla tavalla voi myös kyseenalaistaa julkisen tilan statusta puhuttaessa tilasta, jossa valaistus on sellainen, että tiettyä näön alentumaa tai aistiherkkyyttä poteva ei voi käyttää tilaa siihen, mihin se on tarkoitettu.

2.3 Design for all

Museoviraston (2007) määritelmän mukaan Design for All tarkoittaa “suunnitteluun liittyviä strategioita ja keinoja, joilla edistetään ympäristöjen, tuotteiden ja palveluiden käytettävyyttä, saavutettavuutta ja esteettömyyttä kaikille käyttäjille”. Käsite on käännetty suomeksi sanoilla “kaikille suunnittelu”. Design for All -periaate ei tarkoita, että kaikki tarpeet täytyisivät; apuvälineitä voi silti tarvita (Kemppainen 2008) ja voi olla välttämätöntä turvautua myönteiseen erityiskohteluun tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi (OKM 2015). Esteettömyyden ei pitäisi olla vain sitä, että tehdään minimimäärä töitä esteettömyysleiman tai altruismin tunteen saavuttamiseksi. Hyvää esteettömyydytystä ei voi tehdä niin, että täyttää vain vähimmäismääräykset (Majewski 1998). Suunnittelemalla tilat ja palvelut kaikille sopiviksi voidaan välttyä jälkenpäin tehtäviltä kalliilta korjauksilta ja yksittäisen henkilön tarpeiden aiheuttamilta noloilta asiakaspalvelutilanteita. Turun konserttitalo on menossa peruskorjaukseen vuonna 2017 ja tämä olisi hyvä ottaa huomioon korjausprosessissa.

Kun puhutaan esteettömyydestä ei viitata pelkästään tiettyihin ihmisryhmiin: esteetön ympäristö auttaa ja tukee kaikkia tilojen käyttäjiä, myös henkilökuntaa. Tilojen huolto

ja puhtaanapito, kuljetus ja muu henkilöliikenne sujuvat myös paremmin ilman esteitä (joihin lukeutuvat esimerkiksi kynnykset, portaat, jyrkät luiskat, huonot matot, joihin voi liukastua jne).

Esteettömyys ei yleensä maksa rakennusvaiheessa "esteellistä" enempää, kyse on hyvästä suunnittelusta ja suunnitelmien toteuttamisesta. (Esteetön.fi 2015)

Ei ole olemassa täydellisesti kaikille sopivaa suunnittelua. Joidenkin ihmisryhmien tarpeet saattavat mennä ristiin - jotkut kaipaavat todella runsasta valaistusta, kun taas toisen näköaisti ei kestä valon määrää. Parasta olisi, jos pystyttäisiin toteuttamaan eri ratkaisuja eri "osastoilla", jotta kävijä voisi valita itselleen sopivimman ratkaisun. Koska tämä ei tietenkään aina ole mahdollista, näen itse tärkeänä myös sen, että puutteista viestitään selkeästi ja asiakkaiden kanssa käydään dialogia.

2.4 Vammaisuudesta tarpeeseen

Termi vammaisuus ("*disability*") on sikäli huono, että se toimii sateenvarjoterminä ja saattaa viitata kutakuinkin mihin tahansa ruumiilliseen, henkiseen, älylliseen tai aisteihin liittyvään vammaan, rajoitukseen tai tarpeeseen. Vamma itsessään viittaa usein ongelmaan tai puutteeseen liittyen kehon toimintaan. Erinäisiä muita termejä, kuten *aktiviteettirajoitus* tai *osallistumisrajoitus*, käytetään viittaamaan muihin erityistarpeisiin. Aktiviteettirajoitus tarkoittaa tehtävän tai aktiviteetin suorittamisen liittyvää vaikeutta ja osallistumisrajoitus objektiivista ongelmaa, joka estää henkilöä osallistumasta esimerkiksi tapahtumaan tai ylipäänsä yhteiskunnalliseen toimintaan (World Health Organization 2015, myöhemmin WHO.).

Vammaisuus tai vamma ovat molemmat laajasti yhteiskunnallisesti hyväksytyjä termejä, joten niitä voi käyttää, kunhan on tietoinen siitä, mihin viittaa. On tärkeää muistaa, että puhutaan ihmisestä, eikä vammasta. Vammaisuus on moniulotteinen ilmiö, jossa on kyse ihmisen kehon ja ympäristön interaktiosta (Mt. 2015).

"Vammaiset" eivät ole keskenään homogeeninen ryhmä. Esteitä on monella tasolla; fyysisiä, sosiaalisia ja sosiokulttuurisia. YK listaa joitain yleistäviä kategorioita, kuten

psykyisesti sairaat, kehitysvammaiset, näkövammaiset, kuulovammaiset, puhevammaiset, liikkumisrajoitteiset ja ns. "lääketieteellisistä syistä rajoittuneet", kuten kroonisesti sairaat tai kiputiloista kärsivät. Näihin ja/tai muihin ryhmiin kuuluvat kohtaavat erilaisia haasteita ja esteitä arjessaan, ja heillä on erilaisia tarpeita (Yhdistyneet kansakunnat 1982, myöhemmin YK). Esimerkiksi autismin kirjon ihmiset eivät välttämättä identifioitu vammaisiksi, mutta heillä on silti erilaisia tarpeita, joita ei esiinny henkilöillä jotka eivät ole autismin kirjolla. Erityistarpeet ovat siis kaikessa yksinkertaisuudessaan sitä, että ihmisen tarpeet pitää ottaa huomioon, jotta hänellä olisi tasa-arvoinen mahdollisuus kuulua yhteiskuntaan ja yhteisöön ja osallistua näiden aktiviteetteihin. Vamma on siis aina suhteessa ympäristöönsä, ja voi argumentoida, että on vallankäyttöä kategorisoida ihmisiä ja määritellä heidän puolestaan, mikä on este. Usein sen sijaan että ympäristöä sanottaisiin esteelliseksi, sanotaan ihmistä vammaiseksi, mikä on arvottavaa kielenkäyttöä.

YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 2006 yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista ja Suomi allekirjoitti tämän vuonna 2007. Se ratifioitiin vuonna 2008. Syrjinnän kieltäminen on siinä keskeinen periaate, jossa todetaan, että ei saa syrjiä, erotella tai rajoittaa vammaisuuteen perustuen tarkoituksena tai vaikutuksena heikentää tai mitätöidä yhdenvertaisuutta. 2 artikla määrittelee myös että kohtuullista mukauttamista pitää olla, jotta voidaan varmistaa yhdenvertaisuus (allekirjoittaneen epävirallinen suomennos; YK 2008).

Joillakin sanoilla saattaa olla negatiivinen assosiaatio, ja niitä on saatettu käyttää esimerkiksi haukkumasanoina. Tämän takia on tärkeintä kuulla kokemusasiantuntijoita, jotka voivat itse kertoa, millaista terminologiaa he haluavat käytettävän heistä, kun viitataan heidän "vammaansa" tai tilaansa, ja pyrkiä kohtaamaan henkilö henkilöinä ensin. Itse pyrin tässä puhumaan alentumista tai tarpeista, koska jokaisella kulttuuri-instituution asiakkaalla ja kävijällä on tarpeita, vaikka heillä ei olisi diagnosoitua vammaa. On olennaista ottaa huomioon, että yhteiskuntamme ja väestömme muuttuu. Se muuttuu monikulttuurisemmaksi, se vanhenee ja se digitalisoituu. Palvelujen olisi siis syytä täyttää nämä uudet tarpeet toimiakseen mahdollisimman hedelmällisesti kaikkien kansalaisten eteen, ei pelkästään vammaisstatuksen omaavien (Museovirasto 2007). Tulen kuitenkin avaamaan joitain termejä lisää tekstin ymmärrettävyyden vuoksi.

2.4.1 Näön alentuma

Jokiniemi (1999) arvioi, että 1 - 3 %:lla on näkövamma ja että väestön ikääntyessä tämä numero voi kasvaa jopa niinkin korkeaksi, kuin 30 %. "Vamma" on tässäkin kontekstissa yksinkertaistettu termi; näkövammalla viitataan niin heikkonäköisiin kuin sokeisiin. Ihmisen tilanne voi johtua sairaudesta tai tapaturmasta, se voi olla synnynnäinen (tai peräti geneettinen) tila tai se voi johtua verkkokalvon ikärappuudesta, joka on yleisin iäkkäiden ihmisten näön alentuman syy (Rudanko 2005). Alentunut näkökyky tarkoittaa siis tilaa, jossa ihminen tarvitsee apuvälineitä kokeakseen saman kuin hyvällä näöllä varustettu henkilö. Voi siis puhua spektristä, jonka toisessa päässä on lievä näön alentuma ja toisessa sokeus. Lisäksi siihen voi liittyä myös erinäisiä vaikeuksia erottaa värejä toisistaan.

Apuvälineitä voivat olla esimerkiksi silmälasit (joiden linssit voivat korjata kauko-, tai likinäköisyyttä tai hajataittoa), valkoinen keppi (jota käyttävät sekä huononäköiset että sokeat) ja opaskoira (jota käyttävät lähinnä sokeat). Näillä helpotetaan päivittäistä liikkumista (Avis 2015). Näön alentumaa potevan henkilön palvelemista voi olla myös se, että henkilökunnan jäsen kuvatulkkaa/-"lukee" ja opettelee opastamaan näkövammaisia kävijöitä.

Kirjaston ja konserttitalon palvelut eivät kuitenkaan lopu liikkumiseen, joten näköasioihin pitäisi kiinnittää vielä erikseen huomiota. Ihminen, jolla on alentunut näkökyky, hyötyy esimerkiksi elektronisista suurennuslaitteista, pistekirjoituskoneista, muusta Braillella (pistekirjoituksella) kirjoitetusta materiaalista ja kohokuvista, ohjaavista lattiaan asennetuista "raidoista", erilaisista auditiivisista tiedonvälitysjärjestelmistä (mm. puhuvat koneet, ovet, äänimajakat, audiokirjoista), selkeistä kontrasteista sisustuksessa (ei hämääviä tasoeroja ilman merkintöjä, kontrastiraidat rappusissa, varoitustarrat tasoeron kohdalla, selkeä väritys ja kontrasti seinissä/katossa/lattiassa) ja viestintämateriaalissa (helppolukuiset flyerit, missä teksti ei esimerkiksi häviä kuvaan).

Nämä esimerkit ovat vain joitain, joita näkevän ihmisen mieleen tulee (tukena Avis 2015); jokaisen kohdalla tarpeet ovat erilaiset. Suomessa toimii lisäksi *Laki näkövammaisten kirjastosta* -lain (23.08.1996/638; Finlex 1996 / päivitetty 2002)

nojalla *Celia*-kirjasto, joka tuottaa materiaalia äänikirjoina ja pistekirjoituksella. Se on tarkoitettu kaikille, jotka eivät voi tai halua lukea perinteistä painettua tekstiä. Turun pääkirjastolla on *Celia*-oikeudet ja tämän avulla asiakkaat voivat lainata äänikirjoja kotoaan käsin (Kirjasto kaikille, 2015).

Tämän työn puitteissa ei ole mahdollista suorittaa valokartoitusta erikseen, mutta mainittakoon, että valaisuun liittyen pitäisi ottaa huomioon valon määrän ("intensiiteetti", lux) lisäksi myös häikäisyhaittojen minimointi, heijastepintojen luminanssi, valolähteiden suuntaaminen sekä valon väri (Jokiniemi, 1999).

2.4.2 Kuulon alentuma ja ääni

Kuulovammainen on termi, jota käytetään sateenvarjoterminä kuvailemaan henkilöä, jolla on jonkinasteinen tai -laatuinen kuulonalennus, lievästä huonokuuloisuudesta täydelliseen kuurouteen (Kuuloliitto 2009). Voidaan myös puhua huonokuuloisuudesta, jolloin viitataan osittaiseen kuulovammaan; henkilö saattaa kuulla puhetta ja pystyä kommunikoimaan kuulokojeen avulla ja/tai lukea huulilta (Kuuloliitto 2009).

Täysin kuurolla tarkoitetaan henkilöä, joka ei kuule mitään. Jos tämä on tapahtunut puheen oppimisen jälkeen (eli henkilö on syntynyt kuulevana), puhutaan kuuroutuneesta henkilöstä. Yleisiä kommunikointikeinoja ovat silloin tekstitulkkkaus tai viittomakieli. Lisäksi käytetään muita tukimenetelmiä. Kuulokoje ei kuitenkaan auta tilannetta, jos henkilö on syntymästä asti kuuro. Joissain tapauksissa voidaan kuitenkin asettaa käyttöön sisäkorvaistute, joka ohittaa toimimattoman sisäkorvan ja ohjaa äänen suoraan kuulohermoon (Kuuloliitto 2015).

Kuuloliiton mukaan (2007) normaalikuuloisuuden raja on 10-20 desibelin kuulotaso. Jos kynnystaso on henkilöllä laskenut noin 30 desibeliä, hänellä on jo vaikeuksia pysyä mukana ja osallistua aktiivisesti (äänen perusteella) keskusteluihin - tätä sanotaan sosiaalisesti puherajaksi. Puhekuuloraja on noin 60-65 desibeliä, joka tarkoittaa, että henkilö kuulee puheen noin yhden metrin etäisyydeltä. Kuulonalenemat ovat tietysti yleistyvää ilmiötä, kun väestömme ikääntyy.

Akustiikka on tärkeä osa ääntä. Rakennettu ympäristö vaikuttaa siihen, miten ääniaallot liikkuvat tilassa, ja huoneiden välillä on eroja, jotka voivat kertoa heikonäköiselle tai sokealle ihmiselle minkälaisessa huoneessa hän on. Ääni on erityisen tärkeä apu ja tiedonlähde ihmiselle, jolla on alentunut näkökyky. Toisaalta se voi olla häiriöksi ja haitaksi herkille ihmisille. Taustameteliä ei pidä kokonaan pyrkiä poistamaan, sillä se voi toimia liikkumisen ja hahmottamisen tukena, kunhan ei ylitä 65 desibeliä. Samasta syystä ei kannata pyrkiä estämään kaikkea kaikumista huoneessa (Jokiniemi 1999).

Pääkirjastolla kuuloon liittyvät esteettömyysaspektit liittyvät liikkumiseen ja asiointiin, kun Turun konserttitalolla taas ääni on vallitseva kokemuksen ja tiedon välittäjä. Konserttitaloa ja siihen liittyviä erityisjärjestelyjä ja -tarpeita tulen käsittelemään lisää tulosten analyysissä. Yleisesti asiointiin liittyviä asioita, joihin kiinnittää huomiota, kun suunnittelee esteetöntä ympäristöä kuulon ja äänen kannalta, ovat muun muassa kaikuisuus, taustamelu, äänieristys, tilojen ja toimintojen suunnittelu, tekstitykset, mahdollinen tulkkaus, valosuunnittelu (mahdollistaa huuilta lukemisen ja elekielen seuraamista) sekä teknisten apuvälineiden ja äänentoiston saatavuus.

2.4.3 Puhevammaisuus

Puhevammaisuudella tarkoitetaan vaikeutta puhua tai ymmärtää puhuttua kieltä siinä määrin, että se haittaa arkea. Nämä vaikeudet voivat olla synnynnäisiä tai ne ovat voineet tulla sairauden myötä syntymän jälkeen. Siihen liittyy myös välillä muita kielenkäsittelyn vaikeuksia, kuten kirjoittamis- ja/tai lukemisvaikeutta (Kehitysvammaliitto 2015). Kehitysvammaliiton mukaan Suomessa on yli 50 000 henkilöä, joilla on puhevammaisuutta (Mt. 2015).

On erittäin tärkeää, että henkilökuntaa koulutetaan kohtaamaan puhevammaisia henkilöitä, jotta julkiset instituutiot olisivat esteettömiä näille. Tukikeinoja ovat kirjoittaminen, eleet, viittomakieli, kuvien käyttäminen, erinäisiä kommunikointivälineitä (puhelimeen kirjoittaminen) ja ammattitulkin käyttö. Lisäksi monet puhevammaiset ihmiset hyötyvät selkokielestä (Kehitysvammaliitto 2015)

2.4.4 Psykososiaaliset rajoitteet

Psykososiaalinen este on itse keksimäni termi, eikä välttämättä tieteellisesti oikeaoppinen. Sillä viitataan esteisiin, jotka liittyvät yhteiskunnalliseen statukseen (esimerkiksi sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuulumiseen tai taloudellisiin esteisiin), mielenterveyteen (esimerkiksi ahdistuneisuuteen ja sosiaalisten tilanteiden pelkoon) sekä ymmärtämisen esteisiin, joka taas vuorostaan voi liittyä kielellisiin eroihin (esimerkiksi maahanmuuttajataustaisilla henkilöillä), kulttuurieroihin, taustatietojen puutteisiin, oppimisvaikeuksiin ja hahmotusvaikeuksiin. Jotkut näistä voivat liittyä myös autismin kirjon tiloihin, joita käsittelen lisää alempana. Opetusministeriö (vuodesta 2010 eteenpäin opetus- ja kulttuuriministeriö) käsitteli vastaavia teemoja käyttäen termiä *asenteellinen saavutettavuus* julkaisuissaan vuonna 2004.

YK:n yleiskokouksessa vuonna 1948 hyväksyttiin ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julkaisu, joka 1 artiklan mukaan julistaa, että "kaikki ihmiset syntyvät (--) tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan". Nämä ihmisoikeudet takaavat kaikille syrjimättömyyden. Kun on kyse esimerkiksi rodullistetuista ihmisistä, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöön kuuluvista ihmisistä, luokkaeroista ja ikärasismista voi kuitenkin olla olennaista mennä vähän pidemmälle. Jotta oikeasti syntyisi tasa-arvoa pitää tukeutua positiiviseen "syrjintään" (erikoiskohteluun), eli siihen, että näille ryhmille suodaan oikeuksia, mahdollisuuksia ja erityisjärjestelyjä, jotta he voisivat saada palvelusta yhtä paljon kuin normatiivinen henkilö (Kemppainen 2008; OKM 2015). Yhdenvertaisuuslaissa sanotaankin näin positiivisesta erityiskohtelusta:

Sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää (Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014).

Mielenterveyteen liittyvä oireilu voi sisältää ahdistus- ja pelko-oireistoa, joka pahimmassa tapauksissa estää henkilöä täysin menemästä julkiseen tilaan, jossa voi joutua kohtaamaan uusia tilanteita ja monta ihmistä samanaikaisesti. Epävarmuus sekä ymmärtämättömyys ja pelko tehdä väärin ja "mokata" tilanteessa, jossa on julkisesti suojaton voi tarkoittaa, että ei uskalla käyttää palvelua ollenkaan. Siihen voi kuulua haluttomuutta asioida virkailijan kanssa eri syistä johtuen.

Yhteiskunnalliseen statukseen kuuluvat pulmat voivat liittyä siihen, että kuuluu johonkin vähemmistöön tai epäetuoikeutettuun asemaan. Esimerkiksi sukupuolivähemmistöön kuuluvan tarpeisiin voi kuulua sukupuolineutraali wc-tila, seksuaalivähemmistöön kuuluvan tarpeisiin teemaa käsittelevän kirjallisuuden tai ohjelmiston saatavuus (eli näkyvyys, kuten *sateenkaarihylly*) sekä mahdollisuus kirjaston kohdalla diskreetisti lainata aineistoa anonyymisti tai konserttitalon kohdalla se, että teemaa käsitellään kunnioittavasti eikä esimerkiksi vitsinä. Sukupuolivähemmistöön kuuluvalla tarkoitetaan niitä ihmisiä, jotka eivät ole sitä sukupuolta joksi heidät on määritelty syntymässä (= cis), eli jotka saattavat olla esimerkiksi transsukupuolisia miehiä tai naisia, muunsukupuolisia, sukupuolettomia tai jotain muuta. Seksuaalivähemmistöön kuuluvalla tarkoitetaan niitä ihmisiä, jotka eivät identifioitu heteroseksuaaleiksi.

Taloudelliset esteet voivat vuorostaan vaikuttaa osallistumiseen kaikilla. Kulttuuri- palveluihin voi kuulua lippukuluja tai oheispalveluja, kuten kauppa tai kahvila. Lippukuluissa suositellaan vahvasti käytettäväksi kaikkialla, mutta nähdäkseni erityisesti julkisen sektorin instituutioissa, porrastettua hinnoitusjärjestelmää. Alennettu hinta voi mahdollistaa sellaisen henkilön osallistumisen, joka ei muuten voisi käyttää pyydettyä täyttä summaa kulttuuriin. Ihmisryhmien kategorisointi on tässäkin vallankäyttöä, joten iän perusteella luokittelu (lapset / opiskelijat / eläkeläiset) ei ole mielestäni riittävä. Työttömien huomiointi on myös tarpeellista. Lisäksi on otettava huomioon, että opaskoirien, tulkkien, oppaiden, ohjaajien ja avustajien pitäisi aina päästä ilmaiseksi sellaisen kävijän seurana, joka heitä tarvitsee pystyäkseen osallistumaan (Opetusministeriö 2006).

Ymmärtämisen esteitä voi olla kenellä tahansa; se ei edellytä esimerkiksi kehityshäiriötä. Jokainen meistä on kiinnostunut eri asioista ja meillä on erilaisia osaamisalueita, mutta sen ei pidä estää ihmistä nauttimasta jostain tietystä kulttuurikokemuksesta, joka häntä kiinnostaa. Selkokieline tiedotus auttaa henkilöä, joka ei välttämättä osaa kieltä kovin hyvin. Monikielinen tiedotus on myös esteettömyyttä parantava mahdollisuus, ja suosittelisin itse tiedottamista ainakin molemmilla kotimaisilla kielillä ja englanniksi. Kohdistettu mainonta ja kohdistetut tapahtumat, joita mainostetaan muilla vähemmistökielillä olisivat tervetulleita, ja näihin voi panostaa esimerkiksi kotisivuilla pienillä inforuuduilla. Tapahtumien, näyttelyiden, teoksien ja

esitysten ymmärrettävyyttä voi parantaa selittämällä näiden taustoja (Opetusministeriö 2006).

Porrastetuilla hinnoilla ja oppailla voi myös vähentää “elitistileimautumista”: klassisella musiikilla on yleinen maine ei-lähestyttävänä, mutta mielestäni Turun Filharmoninen Orkesteri (jatkossa TFO) on tehnyt suuren työn yleiskasvatuksen saralla ja vastikään ilmestynyt *Taputin*-ohjelehtinen on erinomainen esimerkki siitä, miten kohdata sosiaalisesta epävarmuudesta tai ahdistuksesta kärsivät ihmiset. Siinä kerrotaan lyhyesti miten käyttäytyä Konserttitalolla, kuten missä tilanteessa taputetaan ja että ei tarvitse pukeutua gaalapukuun vaan on tervetullut ihan farkuissa ja siistissä neuleessa näin halutessaan (*Taputin*-opas, TFO/Turun kaupunki 2015).

Taide- ja kulttuuripalvelujen saavutettavuudessa on kyse myös sisällöistä (Opetusministeriö 2006), kuten jo mainitsin sateenkaarihyllyn kohdalla. Ihmiset haluavat nähdä itseään ja omanlaisiaan ihmisiä tarjonnassa, mutta valitettavasti huomattava osa on “valtakulttuuria”. Opetusministeriö kirjoittaa näin;

“Taidelaitokset ja muut kulttuurialan toimijat useimmiten esittelevät kulttuurin tuotteita, jotka liittyvät ensisijaisesti pääväestön historiaan ja kokemusmaailmaan ja joiden viitekehystä ja taustoja pidetään itsestäänselvyksinä. “

sekä

“Eri vähemmistöryhmiin kuuluvat ihmiset voivat kokea, että erilaiset esitykset ja teokset eivät liity tai liittyvät vain etäisesti heidän omaan kokemusmaailmaansa tai historiaansa. Yksipuolisesti pääväestölle kohdennettu tarjonta voi vähentää vähemmistöjen ja erityisryhmien kiinnostusta osallistua kulttuuripalveluihin” (Opetusministeriö, 2006)

Sen lisäksi myös suuri osa henkilökunnasta (tai jopa kaikki) voi koostua normatiivisista (valkoinen, ilman toimintaesteitä, sukupuoli- ja seksuaalienemmistöön kuuluva jne) henkilöistä, jolloin asioita ei välttämättä osata ottaa huomioon. Tämä ei tarkoita, etteikö nykyinen henkilökunta tekisi parhaansa, tai että heissä olisi jotain vikaa. On vain tärkeää, että rekrytoinnissa arvostetaan erilaisia kokemuspohjia ja taustoja.

2.4.5 Aistisäätelyn pulmat ja autismin kirjo

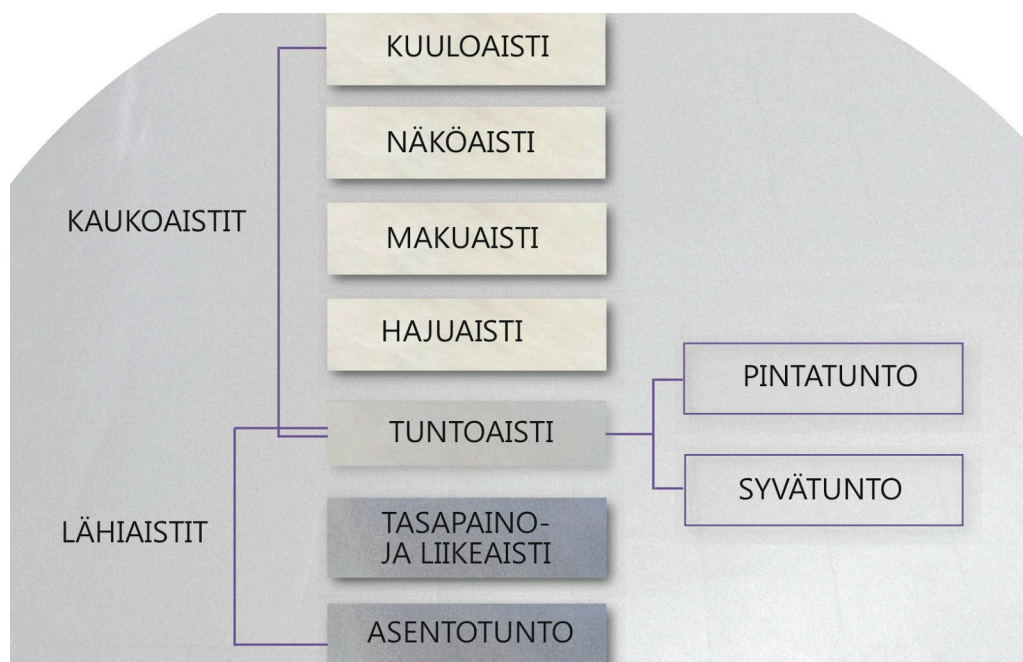
Tässä luvussa käsittelen aistisäätelyn pulmia ja mainitsen parilla sanalla myös autismin kirjojen henkilöt. Aistisäätelyn käsittely tarkoittaa hermoston tapoja reagoida ärsykkeisiin, eli sitä tiedostamatonta prosessia, joka toimii keskushermostossa, kun otamme vastaan aistitietoa - käytännössä siis koko ajan. Sillä jäsennetään kehosta ja ympäristöstä tulevaa tietoa ja se mahdollistaa tarkoituksenmukaisen käyttäytymisen/toimimisen (Forsberg, Kortemaa, Lindedahl & Vuokkomaa 2015; jatkossa Forsberg *et al*). Emmons & Anderson (2005) kirjoittaa näin: “Jos aistitiedon käsittely toimii poikkeavasti, se saattaa vaikuttaa esimerkiksi henkilön kykyyn oppia, keskittyä, koordinoita tekemisiään, ylläpitää sopivaa vireystilaa tai käyttäytyä sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla”.

Aisteja on erilaisia, ja ne esitetään kuvassa 1. Jossain konteksteissa puhutaan myös erityisherkeitä tai saatetaan käyttää termejä, kuten “erityislapsi” - joskin näissä termeissä on vivahde-eroja, eikä niillä viitata varsinaisesti lääketieteellisesti diagnosoitavaan tilaan. Yhteistä näille sanoille on, että ne eivät missään nimessä ole yksiselitteisiä. Tässä tulen puhumaan nimenomaan aistisäätelystä, koska erinäiset ylistimuloitumistilat ovat mahdollisia myös muilla henkilöillä kuin autismin kirjoon kuuluvilla. Termin *highly sensitive person*, erityisherkkä, luonut yhdysvaltalainen psykologi Elaine Aron arvioi, että 15-20 % ihmisistä on erityisherkkiä (Aron 1996).

On huomioitava, että tämän työn puitteissa ei ole mahdollista koota kaikenkattavaa eroteltua kuvaa teemasta, sillä se on moniulotteinen ja häiriön vakavuudesta riippuen siihen saattaa myös kuulua myös muita kehitykseen liittyviä häiriöitä, jotka voivat ilmetä puhevammaisuutena tai jonain muuna. Tässä ei oteta kantaa lääketieteellisiin syihin ja diagnooseihin, vaan ihmisen tarpeisiin, riippumatta siitä, mikä hänen lääketieteellinen statuksensa on.

Käsittelyyn kuuluu aistimuksen vastaanottaminen, aistitiedon käsittely ja reagointi. Näistä aistisäätelyn ongelmat ovat tavallisimpia (joskin ne ovat usein päällekkäin esiintyviä - *Roll Over* -seminaarissa mainittiin Forsbergin puheenvuorossa niinkin korkea luku, kuin 72 %). Aistisäätelyn vaikeus saattaa olla itsenäinen häiriö, tai osa laajempaa oirekuvaa, kuten autismia tai Aspergerin oireyhtymää. Puhutaan autismin kirjo-

ta, koska sateenvarjotermin alle mahtuu joukko erilaisia diagnooseja, joista autismi ja Asperger ovat vain osa. Jopa 90 % autismin kirjon ihmisistä kokevat aistisäätelyyn liittyviä pulmia (Havukainen/Autismi- ja Aspergerliitto ry, 2015).

KUVA 1. Aistijärjestelmät (pohjautuu Forsberg, Kortemaan, Lindedahl & Vuokomaahan, 2015)

Forsberg *et al* arvioi, että noin 9-16 %:lla suomalaisista on aistisäätelyn vaikeuksia (Forsberg *et al* 2015 sekä *Roll over-* hankkeen päätösseminaari 07.12.2015) ja että autismin kirjolla on noin 1 % väestöstä (Havukainen/Autismi- ja Aspergerliitto ry, 2015). En tule käsittelemään autismin kirjoja laajemmin jatkossa, koska keskityn tässä aistilliseen esteettömyyteen, mutta myös luvussa 2.5 käsittelen autismin kirjossa olevia henkilöitä sosiaalisen esteettömyyden raameissa.

Aistitiedon käsittelyn vaikeudet vaikuttavat yleensä koko elämään - tässä kontekstissa on huomioitava esimerkiksi se, että näistä pulmista kärsivä henkilö saattaa kokea ympäristön hahmottamisen vaikeana, ja julkisten tilojen epämiellyttävän kovat aistiärsykkeet saattavat pahimmassa tapauksessa johtaa jopa siihen, että palvelua ei ollenkaan voi käyttää. Pulmia voi karkeasti jakaa ali- ja yliherkkyyteen. Aliherkkyyttä on se, että hakee voimakkaita aistikokemuksia, koska ei ikään kuin "tunne" niitä asioita, jotka olisivat keskivertovoimakkaita ärsykeitä ihmiselle, joka ei ole aliherkkä;

välkkyviä valoja, tulista ruokaa, koväänisiä tiloja, liikettä. Yliherkkyys taas tarkoittaa sitä, että kokee samat “keskivertoärsykkeet” todella vahvoina ja epämiellyttävinä; “normaali” valaistus saattaa tuntua liian vahvalta, lasten itku tai jononumerokoneen *pling*-ääni saattaa olla sietämättömän kova, kaiku ja ihmismassat isoissa tiloissa ahdistavat, hajuista tulee paha olo (Havukainen/Autismi- ja Aspergerliitto ry, 2015).

Aistiherkkyyden lisäksi tilaan voi liittyä se, että tekstiä voi olla vaikea käsitellä, jolloin selkokieli ja/tai kuvien käyttö voi olla hyödyllistä ja tarpeellista. Esteettömyys tässä kontekstissa tarkoittaaakin ennen kaikkea yksilöllisyyden kohtaamista, eli käytännössä henkilökunnan koulutusta ja säätömahdollisuuksia sekä joustavuutta palveluissa (Havukainen/Autismi- ja Aspergerliitto ry, 2015).

2.4.6 Liikkumisesteisyys

Liikkumisesteisyydestä puhutaan eri nimillä, kuten fyysisellä esteettömyydellä tai epäkorrektisti pelkästään vammaisuudella. Se viittaa usein ihmiseen, joka liikkuu pyörätuolin avulla. Tässäkään ei kuitenkaan ole kyse mustavalkoisesta tilasta - liikkumista voi rajoittaa tai vaikeuttaa moni eri tila. Yksinkertaisesti ja perinteisesti voimme sanoa, että liikkumisesteisyys tarkoittaa “iän, vamman tai sairauden vuoksi rajoitunutta toiminta-, liikkumis- tai suuntautumiskykyä” (Airaksinen 2006). Liikuntakyky on aina suhteutettu ympäristöönsä, eikä esimerkiksi pyörätuolilla sujuvasti liikkuva henkilö välttämättä koe itseään rajoittuneeksi tutussa ympäristössä, vaan kokee joitain ympäristöjä esteellisiksi.

Käyttäen Turun pääkirjastoa esimerkkinä voimme kuitenkin huomata, että liikuntaesteisiä ovat muutkin kuin pyörätuolilla jatkuvasti liikkuvat. Kun seuraamme ulkoliuksen käyttöä huomaamme, että sitä käyttävät myös rattaiden tai isojen kassien kanssa liikkuvat, lapset, raskaana olevat henkilöt, ylipainoiset henkilöt ja ikääntyneet henkilöt. Liikkuminen voi olla rajoitunutta muun syyn, kuin fyysisen tuki- tai liikuntaelinvamman takia (Airaksinen 2006).

World Health Organization (WHO) on luonut luokitusjärjestelmän vammaisuuden eri tyyppien kategoriseen järjestämiseen; ICF - International Classification of Function-

ing, Disability and Health (WHO 2001/2015), mutta en tule käymään tätä enempää eri luokituksia läpi, koska pyrin tässä tarvelähtöiseen enkä medikalisoituun lähestymiseen.

Lähtökohtaisesti pyrin tässä kartoituksessa ja kehitystyössä ottamaan huomioon liikumisen mahdollisuuden sujuvasti myös apuvälineiden kanssa liikkuville. Käytän apunani ESKEH:in listaamia, Suomen lain mukaisia standardeja. Tähän kuuluu esimerkiksi kulkureitit, hissit, ovet, wc-tilat, palvelutiskit ja muut tilaratkaisut.

2.4.7 Päätöksenteon saavutettavuus

Päätöksenteon saavutettavuudella tarkoitetaan päätöksenteon läpinäkyvyyttä ja avoimuutta sekä sitä, että koko henkilökunnalla on mahdollisuus vaikuttaa päätöksiin organisaation sisällä. Näin kaikkien asiantuntemusta voi huomioida. On myös perusteltua kuulla ulkopuolisia asiantuntijoita, jos omassa talossa oleva tietotaito ei jossain tietyssä asiassa ole riittävä. Lisäksi on pyrittävä kuulemaan kokemusasiantuntijoita; päätökset pitäisi tehdä niin, että ne perustuvat oikeaan tarpeeseen, eikä pelkästään taloudellisiin tai imagoon liittyviin parannuksiin. Rivikansalaisen pitäisi päästä käsiksi päätöksiin niin halutessaan, eikä tietoa saa julkisessa sektorissa pimittää, vaan perustelujen olisi hyvä olla avoimesti kaikkien tiedossa (Opetusministeriö 2004).

Opetusministeriö suosittelee, että tätä varten pitää tehdä kirjallinen toimintasuunnitelma, jotta sitä voidaan valvoa talonsisäisesti ja ottaa osaksi myös talon konkreettista toimintasuunnitelmaa. Vastuuhenkilöiden olemassaolo myös talon sisällä on tärkeää, vaikka kaupungissa toimisi yksi henkilö "valvojana ja koordinaattorina" esteettömyysasiamiehen roolissa. Isoissa päätöksissä olisi myös tärkeää huomioida kaupunkilaisten mielipiteet tai ainakin antaa heille mahdollisuus antaa epäsuorasti palautetta ja myös huomioida tämä. Sidosryhmäkontakti on siis tärkeä.

2.5 ESTEETTÖMYYS, ELI YHDENVERTAISUUS JA SUOMEN LAKI

Suomi on allekirjoittanut YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista vuonna 2007. Sen lisäksi, että esteettömyys on tavoite ja velvoite, siitä määräävät myös yksityiskohtaiset tekniset määräykset (Kemppainen 2008).

Suomessa Maankäyttö- ja rakennuslaissa (1999/132) on asetettu tavoitteet rakennetun ympäristön ja rakentamisen esteettömyyden kohdalla. Alueiden käytön tavoitteiksi on muun muassa säädetty lain 5 §:ssä edistää “[...] sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista”. 117 §:ssä taas määrätään esteettömyydestä näin:

“Rakennuksen tulee olla tarkoitustaan vastaava, korjattavissa, huollettavissa ja muunneltavissa sekä, sen mukaan kuin rakennuksen käyttö edellyttää, soveltua myös sellaisten henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai toimia on rajoittunut (117 §)

sekä

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on huolehdittava, että rakennus ja sen piha- ja oleskelualueet suunnitellaan ja rakennetaan niiden käyttötarkoituksen, käyttäjämäärän ja kerrosluvun edellyttämällä tavalla siten, että esteettömyys ja käytettävyys otetaan huomioon erityisesti lasten, vanhusten ja vammaisten henkilöiden kannalta (117 e §, päivitetty 2012).

Lisäksi Maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 13 §:n nojalla on annettu esteettömästä rakennuksesta määräyksiä ja ohjeita, jotka puolestaan perustuvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiveihin 98/34/EY ja 98/48/EY. Nämä löytyvät kokoelmasta *F1 Suomen rakentamismääräyskokoelma*. En käsittele tekstissäni mittoja, sillä kartoittamiseen käyttämäni kartoituslomake (ESKEH / Invalidiliitto 2009) määrittelee jo nämä ja ne on otettu huomioon kartoitusta tehdessä. Määritellyt mitat on kuitenkin syytä ottaa huomioon, jos tilaa korjaustoimenpiteitä ulkopuoliselta taholta.

Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa valvotaan yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014), jossa sanotaan näin:

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.
(Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014)

Lisäksi sukupuoleen perustuva syrjintä kielletään *Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta* -laissa (609/1986; viimeksi päivitetty 2014), joskin se jättää huomiotta muut sukupuolet kuin miehet ja naiset. Rangaistus syrjinnästä, työsyrynnästä, kiskonnantapaisesta työsyrynnästä, kiihottamisesta kansanryhmää vastaan sekä törkeästä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan säädetään rikoslaissa (39/1889), Saamen kielilaissa (1086/2003) puolestaan saamelaisten oikeudesta käyttää omaa kieltään viranomaisasioinnissa sekä julkisen vallan velvollisuuksista toteuttaa ja edistää saamelaisten kielellisiä oikeuksia, tarkoituksenaan turvata saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan.

Kulttuuri-instituutioista kirjastoja sitoo myös *Kirjastolaki* (904/1998), jossa todetaan, että kirjastopalvelujen tavoite on taata koko väestölle yhtäläiset mahdollisuudet kirjallisuuden ja taiteen harrastamiseen. Kaksikielisissä kunnissa on otettava huomioon kielten moninaisuus. Koska Turku on kaksikielinen kaupunki, tämä tarkoittaa käytännössä, että Turussa on oltava yhtä hyvät mahdollisuudet käyttää kirjaston palveluja myös ruotsinkielisenä. Turussa kaksikielisyys sisältää suomen ja ruotsin, joten täällä laki ei velvoita edistämään saamelaista kulttuuria.

Viimeisimpänä mainittakoon *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus: Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006-2010* -julkaisussakin esitelty *laki* (380/1987) ja *asetus* (759/1987) *vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista*. Näissä säädetään kuljetuspalveluista (2. luku) muun muassa näin:

Kunnan tulee ehkäistä ja poistaa vammaisten henkilöiden toimintamahdollisuuksia rajoittavia esteitä ja haittoja siten, että he voivat toimia yhteiskunnan tasavertaisina jäseninä. (Asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista, 1987).

Julkisen sektorin henkilöstön tietotaitoa ei valvota esteettömyyden osalta. Kukaan ei voi tietää kaikkea, ja ammattitaitoinenkin työntekijä saattaa kaivata tukea ja lisätietoja, ja kuntien ja kaupunkien olisi syytä ottaa tämä huomioon. On huomioitava myös, että erinäiset ns. standardit eivät ole lakiteknisesti velvoittavia, vaan luonteeltaan suosituksia. Käytännössä valtiollisella tasolla esteettömyyttä sääteleviä lakeja valvotaan vain oikeudenkäyntien avulla. Yksityishenkilön kynnyksellä kuormittavaan oikeudenkäyntiprosessiin on kuitenkin korkea. Kemppaisen (2008) tavoitin tuen ajatusta kokonaisuudesta, jossa olisi yhteisesti hyväksytyt esteettömyyden tavoitteet, yleinen ja tarkempi sektoriin sopiva lainsäädäntö, hallintojärjestelmä, hyvä hallinto ja näitä yhdistävä ja näihin perustuva yleinen tietoisuus. Vaikeampi kysymys on, miten tämä käytännössä toteutetaan.

Lakiteknisesti esteettömyysasioita ohjaa nimenomaan vammaisdiskurssi ja ihminen, joka ei täytä lakiin kirjattua vammaisuuden määritelmää (eli ei täytä diagnostisesti tiettyjä kriteerejä) ei valitettavasti lain silmissä ole oikeutettu myöskään vaatimaan erityistarpeiden huomiointia. Joitakin muutoksia on työn alla. Esimerkiksi autismin kirjossa olevien ihmisten aistiyliherkkyyksiä otetaan uudessa ICD-11 -diagnosointijärjestelmässä huomioon, kun se julkaistaan vuonna 2017 (Autismi- ja Aspergerliitto 2015). Moni esteettömyysnäkökulmaa kaipaava asia, kuten sukupuolen moninaisuus, jää kuitenkin tämän diskurssin ulkopuolelle.

3 TUTKIMUKSELLISEN KARTOITUSTYÖN MENETELMÄT

Opinnäytetyössäni käytän kartoitusta, eli havainnointia, avointa haastattelumuotoa (henkilökunnan kanssa) sekä semi-strukturoitua yleisökyselyä. Tutkimusmenetelmien *triangulaation* avulla pyrin tulosvaliditeetin varmistamiseen. Triangulaation periaatteet syntyivät jo 50-luvulla ja niitä on sen jälkeen kehitetty sen myötä, kun keskustelu saavutettavasta totuudesta on herännyt (Tuomi & Sarajarvi 2009).

Lähtökohtaisesti pyrin tutkijana tiedostamaan, että absoluuttista totuutta ei ole - kuten ei myöskään absoluuttista saavutettavuutta. Tiedostan käyttäväni valtaa, kun lokeroin ihmisiä yksinkertaistettujen ominaisuuksien pohjalta ja tiedostan katsovani maailmaa ja muodostavani käsitykseni saavutettavuudesta etuoikeutettujen lasien läpi.

Denzinin mukaan (1978) triangulaatiosta erotetaan yleisimmin neljä päätyyppiä, joista käytän ensimmäistä, tutkimusaineistoon liittyvää triangulaatiota, sekä neljättä, metodologista triangulaatiota. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että näillä menetelmillä kerään dataa eri tutkimuskohteilta: kartoituksessa lähes autoetnograafisesti omasta näkökulmastani kokemusasiantuntijoiden laatimien havainnointilomakkeiden avulla, haastatteluilla henkilökunnalta ja kyselyiden avulla kävijöiltä. Analysoin myös keräämääni tietoa usein eri metodein. Tästä käytetään myös termiä “monitriangulaatio” (Tuomi & Sarajärvi 2009).

Lisäksi olen käynyt ensin havainnointipohjia ja myöhemmin tuloksia läpi kokemusasiantuntijajärjestöjen kanssa. Näiden järjestöiltä saatujen kommenttien avulla olen vielä hionut ongelmallisiksi osoittautuneita kohtia. Joidenkin osa-alueiden kartoituksessa olen lisäksi saanut henkilökohtaista konsultointiapua, joista mainittakoon esimerkiksi kuuloapuvälineisiin erikoistuneen Qlu oy:n toimitusjohtajalta Juha Nikulan panos.

3.1 Havainnointi

Grönforsin mukaan (2001) havainnointi on perusteltu tiedonhankkimismenetelmä, jos tutkittavasta ilmiöstä ei tiedä vielä paljon ja lisäksi sen yhdistäminen esimerkiksi haastatteluun voi olla erittäin hedelmällistä. Tuomen ja Sarajärven mukaan (2009) näin voi nähdä haastattelutuloksia ikään kuin “oikeissa yhteyksissään” ja lisäksi tuoda esiin normeja ja ilmiöitä, joita haastateltavat eivät ole uskaltaneet tai halunneet tuoda esiin.

Kirjastopäällikön luvalla havainnoin kirjaston toimintaa avoimesti ja yhteistyössä henkilökunnan kanssa. Roolini oli kuitenkin ulkopuolinen tarkkailija, enkä siten varsinaisesti osallistunut kirjaston toimintaan. Toisaalta asiakaskaarien kartoittaminen tässä tapauksessa muistuttaa autoetnografiaa.

Havainnoinnissani olen käyttänyt pohjana kokemusasiantuntijoiden laatimia kartoituspohjia. Nämä ovat Kulttuuria kaikille -palvelun saavutettavuusoppaat (Kulttuuria kaikille / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry 2015), Kansallismuseon Open Doors -dokumentti (Finnish National Gallery / Art Museum Development Department / EU Culture 2000 / National Board of Antiquities 2004), ESKEH:in / Invalidiliitto ry:n Ra-

kennetun ympäristön esteettömyyskartoitus -lomakepohjat (ESKEH/Invalidiliitto ry 2009), Satakunnan ammattikorkeakoulun esteettömyys- ja saavutettavuus - tutkimusryhmän Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden -tarkistuslista (Satakunnan ammattikorkeakoulu, esteettömyys- ja saavutettavuus -tutkimusryhmä 2014) sekä Kynnys ry:n ylläpitämä Turku kaikille -portaali (Kynnys ry 2009). Valmiiden pohjien lisäksi olen hiljaisen tietoni pohjalta laatinut vielä havainnointipohjan, joka ottaa huomioon sosiaalisen esteettömyyden sekä sukupuolen, seksuaalisuuden ja kulttuurien moninaisuuden.

3.2 Kysely

Tuomen & Sarajärven mukaan “kyselyn ja haastattelun kovin jyrkkä erottelu ei aina liene järkevää” (2009), mutta tässä työssä käytän kysely-temiä kuvaamaan selvitystä, jonka toteutin kulttuuri-instituutioiden kävijöille keväällä 2016. Käytännössä se on strukturoitu samaan tapaan kuin lomakehaastattelu.

Lomakehaastatteluja ei perinteisesti käytetä laadullisessa tutkimuksessa, mutta käyttämällä avoimia kysymyksiä olen pyrkinyt keräämään dataa, joka tukee varsinaista kartoitusta ja myös selvittää lisätoimenpiteiden tarvetta. Kysely tehtiin paikan päällä Turun pääkirjastossa ja Turun konserttitalolla jakamalla paperilomakkeita kävijöille. Kyselylomake löytyy liitteistä.

3.3 Haastattelu

Yleisökyselyn lisäksi haastattelen instituutioiden henkilökunnan jäseniä. Haastattelu tutkimusmenetelmänä on yksinkertainen idealtaan, mutta vaikeampi toteuttaa onnistuneesti. Haastattelun etuihin kuuluu joustavuus ja havainnoinnin mahdollisuus: tutkija voi seurata haastateltavan reaktioita ja kehonkieltä samalla kun tätä haastatellaan. Näin voi esimerkiksi saada osiittaa siitä, mitkä aihealueet ovat erityisen tärkeitä tietyssä kontekstissa. Lisäksi haastattelun onnistumisen kannalta on suotavaa, että haastateltava(t) ehtivät miettiä itse aiheita (Tuomi & Sarajärvi 2009). Tässä vaiheessa minua kuitenkin kiinnostaa enemmän spontaanit reaktiot eikä niinkään läpimietityt oppikirjavastaukset, joten päätin haastatella myös spontaanisti. Jätin

yhteystietoni haastateltaville siltä varalta, että heillä jälkeenpäin tulisikin jotain tärkeää mieleen.

Puolistrukturoitu haastattelu (tai teemahaastattelu) on haastattelu, missä pysytään tietyissä etukäteen päätetyissä aihepiireissä ja kysymyksissä, mutta sallitaan haastateltavan myös kertoa vapaasti ja korostetaan hänen omien tarpeiden ja tulkitusten merkitystä (Tuomi & Sarajärvi 2009). Näin ollen on huomioitava, että haastattelu oli lähes avoimen haastattelun tyyppinen - kaikki kysymykset pyrittiin esittämään kaikille haastateltaville, mutta avoimuutta ja rönsyilyä vastauksissa ei pysäytetty, joten struktuuri ja kysymysjärjestys ei pysynyt samana haastateltavien välillä. Yhdenmukaisuuden aste ei siis ole järin suuri, mutta se ei kehitystyössäni ollutkaan tärkeintä. Päädyinkin käyttämään dataa lähinnä laadullisesti ja näin ollen päätin, että on henkilökunnan jäsenien kannalta reilumpaa, jos käsittelen heidän kommenttejaan sekaisin yleisökyselyn laadullisen osan vastauksien kanssa. Tämä varmistaa nimettömyyden ja purkaa hierarkioita kävijän ja työntekijän välillä. Laajemman sisäisen tutkimuksen osana olisi ehdottomasti hyvä myöhemmässä vaiheessa tutkia henkilökunnan työolosuhteiden esteettömyyttä, mutta huomasi, että sitä ei ollut mahdollista tehdä tämän työn puitteissa.

4 TURUN PÄÄKIRJASTO

Suoritin Turun pääkirjaston kartoituksen 09.11.2015 ja kyselyn kirjaston aulassa 23.02.2016. Turun pääkirjasto löytyy osoitteesta Linnankatu 2. Valmiit kartoituslomakkeet löytyvät lähteistä (Kulttuurista kaikille / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry 2015; Finnish National Gallery / Art Museum Development Department / EU Culture 2000 / National Board of Antiquities 2004; ESKEH/Invalidiliitto ry 2009; Satakunnan ammattikorkeakoulu, esteettömyys- ja saavutettavuus -tutkimusryhmä 2014; Kynnys ry 2009), itse tekemäni täydentävä lomake sekä kyselylomake löytyvät liitteistä (liitteet 1-2)

4.1 Kartoitustulokset

Sisäänkäynti

Pääsisäänkäynnin yhteydessä on auton pysähtymispaikka ja vammaispysäköintipaikka, joka sijaitsee siis lähellä sisäänkäyntiä. Sisäänkäynti on helposti löydettävissä rakennuksen julkisivusta. Opasteita tähän ei juurikaan ole. Sitä on mahdollista käyttää itsenäisesti, vaikka käyttäisi esimerkiksi pyörätuolia, sillä oviin on asennettu ovenavausnapilla toimiva avausmekanismi. Sisäänkäyntiin johtaa luiska ja portaat. Välitön edusta on tasainen. Sisäänkäynnin yhteydessä on pyöriensäilytysalue, joka on merkitty materiaali- ja tummuuskontrastilla ja joka on kulkuväylän ulkopuolella. Kuitenkin on riskinä, että pyörille tarkoitettu alue levittäytyy kulkuväylän päälle etenkin kesäisin, kun on paljon pyöräilijöitä liikenteessä.

Sisäänkäynti ei ole katettu, eikä valaistus siinä ole järin hyvä. Vaikka sisäänkäynti sinänsä erottuu hyvin, sisäänkäynnille ei opasteta. Ulkoa katsottuna ei näy mitään opasteita eikä esteettömyystietoja. Rakennuksen nimi on kyllä merkitty ikkunoihin Linnankadun puolelle ja teksti on helposti havaittavissa (tarpeeksi iso ja helppolukuisen kirjasyntyyppi), mutta kontrasti tekstin ja taustan välillä on melkein olematon ja ikkunat heijastavat valoa, minkä ansiosta valoisana päivänä tekstiä ei juurikaan näe. Lisäksi ei ole mitään ohjaavaa pintamateriaalia sisäänkäynnin edessä (kohotettuja listoja, uria tai edes korostettua kontrastia), eikä äänimajakkaa (laitetta, joka pitää ääntä, jonka on tarkoitus johdattaa oville). Kirjastoon ovat opas- ja avustajakoirat tervetulleita, tästä ei kuitenkaan viestitä.

Portaat

Porrasaskelmia on 9 kpl, joista alin 9 cm korkea ja muut 15 cm korkeat. Portaissa ei ole kontrastiraitaa ja harmahko väri vaikeuttaa portaan näkemistä. Askelsyvyys on 320 mm, ja nousu sekä etenemä pysyvät samana sekä askelrytmi tasaisena läpi portaiden. Portaissa ei ole avoaskelmia eikä ulkonevaa reunaa, joten törmäysvaara on siis estetty. Alku- ja loppupäissä ei ole myöskään tosin kontrastiraitaa, mikä lisää kaatumisriskiä. Sisäänkäynnin portaissa on kaksi käsijohdetta: vasemmalla ja keskellä. Nämä ovat katkeamattomia, kiinnitetty alhaalta ja ne erottuvat hyvin tummuus-

kontrastina taustastaan. Ympäryysmitta on 160 mm, eli rajojen sisällä. Ne eivät ole seinässä kiinni. Ne eivät jatku yli portaan alkamis- ja päättymiskohdan. Kaiteita on vain yhdellä korkeudella (970 mm). Oikeassa reunassa ei ole ollenkaan kaidetta, eikä ylimmällä tasanteellakaan.

Luiska

Portaiden lisäksi on seinän vieressä suoraviivainen luiska, jonka leveys on 92 cm ja jyrkkyys noin 8 %. Käytännössä tällä jyrkkyysasteella luiskan pitäisi olla suositusten mukaan katettu. Seinäpuolella on käsijohde ja toisella puolella on kaide. Nämä ovat molemmat katkeamattomia ja sopivalla etäisyydellä seinästä. Lisäksi ne erottuvat tummuuskontrastiltaan seinästä. Keskellä luiskaa on tasanne ja tämän kohdalla palautusluukku kirjoille, joka on 130 senttimetrin korkeudella. Tämä on liian korkea joillekin pyörätuolia käyttäville. Turun kaupungin edellisen esteettömyysasiamiehen Heikki Hauliston raportin (2007) jälkeen on korjattu jotain puutteita luiskassa: nykyään siinä on "alakaide", joka estää ulkoreunalta putoamisen. Luiskan toiseen päähän on maalattu pyörätuolisymboli, joka merkitsee kallistuksen muutoksen luiskan alkupäässä. Kuitenkin Hauliston JKMMARCHITECTS-muistion mukaan (2007) korjaustöissä on ollut tarkoitus maalata myös luiskan loppupäähän pyörätuolisymboli - tätä ei kuitenkaan ole tehty. Luiska ei erotu tummuuskontrastiltaan kulkuväylästä ja varoitusalue on tällä hetkellä hieman sattumanvarainen, koska luiskan edessä on pyöräparkki, joka käytännössä leviää usein pyörätuolikulkuväylän tiehen. Luiskaa käyttävät myös monet eläkeläiset ja lapset jalan. Tämänhetkisessä käytössään sen leveys ei riitä. Haulisto onkin pariin kertaan (2007; 2013) maininnut siitä, että se on liian kapea ja siinä pitäisi mahtua ohittamaan. Kunnossapidon piti muistion (Haulisto 2013) mukaan tutkia leventämismahdollisuutta. Tätä ei käsittäkseni ole tapahtunut.

Ovet

Pääsisäänkäynnin ovet ovat lasia, mutta vaaleat puukarmit auttavat hahmottamaan ovea. Kontrastina näissä on vaaleanharmaa teksti "Turun kaupunginkirjasto". Lasiovissa on myös kontrastiraidat hyvällä korkeudella (1080 mm). Vapaata tilaa on tarpeeksi ja ovet ovat tarpeeksi leveitä (>900 mm). Kynnyksiä ei ole, mutta ulko-oven yhteydessä on ritilä. Tämä toki täyttää standardit (tasoerojen korkeudessa ja rakojen

leveydessä). Ovenavausvetimet erottuvat kontrastina ja ne ovat pitkät (koko oven korkeudelta, alhaalta asti), mikä on todella hyvä.

Valitettavasti ovet ovat varsin raskaat ja kartoituksen aikana tuli huomioitua, että myös näennäisesti ei-toimintarajoitteiset ihmiset käyttivät ovenavausnappia, mikä aiheuttaa ruuhkaa ja kertoo siitä, että muita ovia ei mielellään käytetä. Ovissa on turvatunnistimet, joten ovi ei mene itsestään kiinni hitaiden kulkijoiden kohdallakaan. Tunnistin tunnistaa myös lyhytkasvuisia ja lapsia. Avauspainike on tarpeeksi alhaalla (680 mm) ja hyvällä etäisyydellä nurkasta. Avauslaite avaa kuitenkin vain pariovien toisen puolikkaan. Lisäksi on eri napit sisä- ja ulko-oville. Näitä ei ole mahdollista kiinnittää auki-asentoon ja tällä hetkellä ovi jää auki ainoastaan 12 sekunniksi. Avauspainikkeiden merkinnät ovat todella heikot eivätkä kunnolla edes näy, vaikka ISA-symbolia onkin käytetty oikeaoppisesti (kuvat 2 ja 3).

Oven yhteydessä on ovikello, joka erottuu ja on tarpeeksi kaukana nurkasta. Se on kuitenkin vähän liian korkealla (122 mm) ja sen yhteydessä ei ole opastetta. Lisäksi se jää oven taakse, jos joku avaa oven sisältä. Tässä on selvä puristumisvaara. Sitä ei ole valaistu ja sen yhteydessä ei ole summeria tai ovipuhelinta, ääni- tai valomerkkiä eikä pistekirjoitusta. Ei ole myöskään erillistä infoa siitä, kenelle voisi soittaa esimerkiksi hätätilanteessa.

KUVA 2. Pääkirjaston pääsisäänkäynnin ovenavauspainiketolpan puutteelliset merkinnät. Merkintä ei juurikaan erotu taustastaan.

Pääsisäänkäynnin tuulikaapissa on tarpeeksi tilaa (n. 4 x 4 metriä), eikä kynnyksiä. Sisäovet ovat samanlaiset kuin ulko-ovet. Lattialla on samaa ritiää, kuin ulko-ovien

edessä, eikä siinä siis ole häiritsevää kumiritilää.

KUVA 3. Pääkirjaston pääsisäänkäynnin tuulikaapissa on erilliset ovenavausnapit sisä- ja ulko-ovelle. Näiden merkinnät eivät erotu juurikaan taustastaan.

Aula

Aulan puolella sisäovien edessä on kumimattoja. Havainnointipäivänä vanhempi työnsi lastaan rattaissa ja jäi jumiin, kun matto liukui pois alta ja taittui rattaiden pyörän alle. Uuden puolen aulassa on hyvin tilaa "vaunuparkkia" varten ja tätä aluetta käytetäänkin tähän tarkoitukseen. Lisäksi siellä on lainattavissa olevia pyörätuoleja, rollaattoreita ja rattaita. Aulassa on ensimmäinen opaste, joka on hauskan värikäs ja erottuu hyvin taustastaan. Se on helposti havaittavassa paikassa, läheltä katsottavissa ja hyvällä korkeudella maasta. Kirjasinkoko ja -tyyppi ovat hyviä ja siinä on myös erinomaiset kontrastivärit. Pinta on himmeä ja häikäisemätön, sekä tasaisesti valaistu. Valitettavasti se ei ole ihan looginen: kaikkia tiloja ja kohteita ei ole mainittu opasteessa. Hissit puuttuvat siitä kokonaan, ja WC-alue on merkattu yhtenä kokonaisuutena, eikä siitä siis saa selvää missä esteettömät ja/tai sukupuolineutraalit vessat ovat. Lisäksi siinä ei ole symboleja, koho- tai pistekirjoituksia.

Koko kirjastosta löytyy paljon erilaisia, erimallisia ja -korkuisia tuoleja ja penkkejä. Osassa on selkäoja, osassa käsinojat, useimmissa tasainen istuinosa ja avoin jalka-

tila. Tämä on varsin erinomaista. Kuitenkin on huomautettavaa, että Hauliston raportin (2007) maininnasta huolimatta uuden puolen aulan tuoleja ei ole uusittu. Korkeita tuoleja saisi olla lisää (tarpeellisia esimerkiksi jos asiakas kärsii jäykistä nivelistä). Etenkin aulan *Orange Slice* -tuolit edustavat todella ongelmallista designiä. Hauliston sanoin (2007) niihin ”valahtaa”, eivätkä niiden käsinojat tue nousemista. Asiakkaiden käytössä ei ole myöskään korkeussäädettäviä tuoleja.

Asiakaspalvelupiste ja opasteet

Asiakaspalvelupiste on sisäänkäynnistä katsottuna oikealla, mutta kulkuväylä ei johda siihen, vaan se jää helposti huomaamatta, jos kävelee vain suoraan eteenpäin lehtiosastoa päin. Hisseille ei ole opasteita edes seinässä (paitsi hissien yläpuolella teksti ”hissi - hiss”, ilman symboleja). Juuri mitään opasteita ei ole varustettu symboleilla: kiinteät, mustavalkoiset tilaopasteet (kuten ”hissi - hiss”) ovat vain suomeksi ja ruotsiksi. Vaikka ne ovat selkeät, eivät ne erotu tai erityisesti ohjaa. Tiloissa ei opasteta esimerkiksi kuulosilmukoista tai muista apuvälineistä, vaikka näitä on. Olemassa olevat opasteet on kylläkin asetettu niin, että ne ovat kaikki näkyvillä. Itse tulostetut opasteet ja oppaat ovat kolmikielisiä. Asiakaspalvelupisteessä on lisäksi luokituskartta, jolla neuvotaan asiakkaita oikealle osastolle. Henkilökunta ottaa itsenäisesti tämän puheeksi kanssani. Kartoituspäivän jälkeen saan vielä sähköpostin palvelupäälliköltä, että heillä on uudella puolella pistekirjoituskartta. Tätä ei kylläkään asiakaspalveluhenkilökunta osannut tarjota. He eivät myöskään osanneet kertoa mitään kuulosilmukoista, eikä näitä löydetty kysyttäessä edes kahden vahtimestarin voimin. Kaikki henkilökunnan jäsenet eivät tieneet niiden olemassaolosta ja joku väittikin, ettei niitä ole koskaan ollutkaan.

Studio-tila

Tuulikaapin ja asiakaspalvelutiskin väliin jää *Studio*-tila. Se on huone, jossa pidetään tilaisuuksia, ja se toimii ikään kuin pienoisauditoriona. Huoneessa on induktiosilmukka. Tästä ei kuitenkaan tiedoteta. Ovessa on matalalla avauskaide, ja se on siis yhdellä kädellä avattava. Huoneessa on myös iso lasiseinä. Ikkunassa on kontrastiraita, joka erottuu sopivalla korkeudella, ja lisäksi kalusteita esteenä/suojana. Siirrettävät kalusteet mahdollistavat pyörätuolin liikkumisen ja sijoittamisen mihin ta-

hansa. Kaidehissi on sijoitettu studion näyttämön portaan viereen; tämän toiminnasta ei kuitenkaan osattu kertoa. Studion ovi on samaa viilua, kuin seinät: voi siis olla erittäin vaikeaa hahmoittaa oven ääriiviivoja. Studion ulkopuolella on seinässä ohjelmakalenteri. Siinä on *erittäin* pieni fontti. Havainnointipäivänä sattui tapaus, missä henkilö valitti, että hän ei näe lukea sitä, koska unohti lasit kotiin. Hän painotti minulle jälkikäteen vielä, että hän “ei edes ole näkövammaisen, mutta silti ei nähnyt lukea”.

Lasten osasto

Alakerran asiakaspalvelutiskin ohi mentäessä vastaan tulee lasten osasto. Lasten osasto on aivan ihastuttava - siinä on erityiset robottipalautusautomaatit, paljon visuaalista ärsykettä (muun muassa lattia- ja hyllyvitriinit) sekä paljon tilaa. Leikkiosasto, joka löytyy aivan taaimpana, on varustettu induktiosilmukalla. Tästä ei kuitenkaan ole näkyvää opastetta.

KUVA 4. Istuimen ja pylvään väliin jää todella vähän tilaa (alle 90 cm), eikä sitä pääsisi kulkemaan pyörätuolilla. Ennen kuvaa poimin vielä kirjoja ja tyyntyjä pois lattialta. Kuva on otettu lastenosastolla.

Hyllyt ovat kautta linjan sijoitettu oikeaoppisesti, mutta joissain kohdissa on hieman ahdasta (<90 cm), esimerkiksi lattiatyynyjen, sohvien tai väliaikaisesti kirjakärryjen jäätyä kulkuväylälle (katso kuva 4). Lisäksi ongelmaksi voi muodostua se, että osasto on todella sokkeloinen.

Kahvila

Pääsisäänkäynnistä suoraan eteenpäin kuljettaessa tulee ensin vastaan lehtiosasto, jota ennen pääsee kirjaston sisäpihalle erillisen oven kautta. Lehtiosastolta kulkee myös ramppi *Café Sirius* -kahvilaan. Kulku kahvilaan sisäkautta onnistuu jyrkän luiskan kautta, joka on todella kalteva. Tämä voi aiheuttaa vaaratilanteita ja vaikeuttaa myös tarjoiluvaunulla liikkumista, vaikka luiskassa onkin liukuesteet. Pääkirjaston esteettömyys -muistion jälkeen (Haulisto 2013) kunnossapidon on ollut tarkoitus tutkia luiskan pidentämistä, mutta epäselväksi jää, onko siihen tullut ratkaisuehdotuksia. Ovi on juuri ja juuri 90 cm, eli ahdas, mutta riittävä. Kahvilasta löytyy esteetön WC, jonka muita mittoja en tällä erää tutkinut.

Vanha puoli

Lehtiosastolta eteenpäin kuljettaessa vastaan tulee niin sanottu "vanha puoli". Vanha puoli on kutsumanimensä mukaisesti vanhempi rakennus, jossa kirjasto toimi ennen kuin uudisrakennus valmistui. Kyseessä on hyvin eri-ikäiset rakennukset, jotka on liitetty yhteen. Uudelta puolelta pääsee pyörätuolilla vanhalle puolelle sisäkautta. Vanha puoli koostuu myös kahdesta kerroksesta, joista ylempi on musiikkikirjasto. Sitä en kartoittanut osana tätä tutkimusta. En ottanut mittoja vanhan puolen pääsisäänkäynnistä, sillä on tiedossa, että se on esteellinen. Apuvälineellä kulkevan on suositeltava mennä vanhalle puolelle pääsisäänkäynnin kautta. Ulkorappusissa ei ole kontrastiraitoja eikä liukuesteitä. Ovi on kuitenkin liiketunnistimella varustettu ja "eteisessä" on lainausautomaatti, jos ei halua mennä lainaustiskille asti. Vanhan puolen pääsisäänkäynnistä löytyy tietoa esimerkiksi Turku Kaikille -palvelussa (Kynnys ry 2009).

Vanhan puolen portaat musiikkikirjastoon kulkevat molemmin puolin eteistä. Näissä on hieman tummempia kontrastiraita ja käsijohteet molemmin puolin. Portaiden alku-

ja loppupäätä ei ole merkitty värikontrastilla ja käsijohteet alkavat vasta 3. askelma-
ta. Musiikkikirjastoon pääsee myös hissillä, joka on kuitenkin kovin piilossa, eikä sii-
hen ole opasteita. Vanhan puolen aulassa on lainattavissa pyörätuoli ja rollaattori.
Vanhalla puolella tarkastelun ajankohtana vuorossa ollut henkilökunta ei kuitenkaan
kysyttäessä ollut tietoinen niiden olemassaolosta.

Vanhalla puolella kulkuväylä johtaa suoraan lainaustiskille. Tiskin takana on ns. ro-
tunda, missä usein järjestetään tapahtumia. Heti, kun asiakas on siirtynyt uudelta
vanhalle puolelle, hän kohtaa opastaulun. Se on täysin cd-levytelineiden ja tolppien
takana, eikä sen lähelle pääse katsomaan (katso kuva 5). Tämän lisäksi sillä on
samoja puutteita, kuin muillakin opastauluilla talossa.

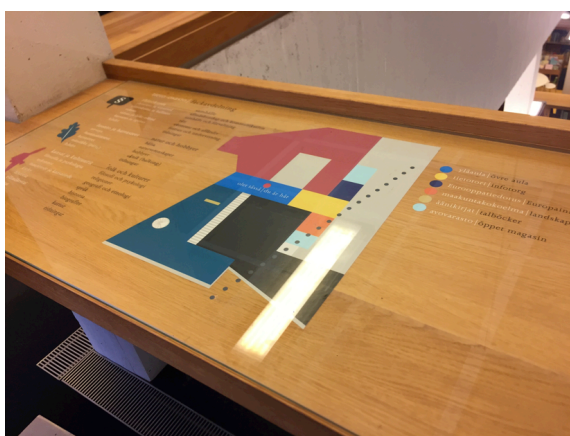
KUVA 5. Pääkirjaston vanhan pu-
olen opastaulun lähelle ei pääse
helpolla lukemaan.

Uuden puolen toinen ja kolmas kerros

Uuden puolen pääsisäänkäynnistä eteenpäin tulee pian oikealla vastaan portaat
toiseen kerrokseen. Nämä ovat mielestäni suurin ongelmakohta koko talossa. Niiden
pitäisi toimia pääasiallisena kulkuväylänä kerrosten välillä. Kerroskorkeus on suuri ja
porras on pitkä. Askelmien korkeus on 12 cm ja portaat ovat samaa harmaata kiveä,

kuin muukin lattia. Vuoden 2007 raportin jälkeen ajettiin portaiden etuosiin urat, vaikka Hauliston (ja myöhemmin Kynnys ry:n) ehdotus oli musta tarranauha, joka samaan aikaan toimisi kontrastina ja liukastumisenestona. Molemmin puolin portaikkoa kulkee vaaleaa puuta olevia käsijohteita 90 senttimetrin korkeudella. Nämä on upotettu sivuseinään tehtyyn uraan. Ne ovat kahdeksikon muotoiset halkaisijaltaan, ja niistä on vaikea saada otetta. Ranteen asento ei ole hyvä, eikä kyynärvartta saa tuetuksi johteeseen. Toinen johteista katkeaa kesken portaan ja johteet eivät jatku ohi portaiden. Käsijohteet ovat Rakentamismääräyskokoelman (2005 osa F1 kohta 2.2.3) määräyksien vastaisia. Pääkirjaston esteettömyys -muistion (2013) mukaan uritukseen pitäisi lisätä mustat tai valkoiset täytteet, jotta askelmat erottuisivat kunnolla. Tätä ei kuitenkaan tehty. Samassa muistiossa on myös kiinnitetty huomiota viialliseen kaiteeseen (upotukseen, sekä siihen, että se loppuu ennen portaiden loppumista). Tähdäkään ei ole tullut muutosta vuoden 2013 jälkeen.

Toisessa kerroksessa löytyy suoraan portaita vastapäätä opastetaulu, mikä on todella hyvin sijoitettu. Sen päällä on kuitenkin lasilevy, joka peilaa valoa ja aiheuttaa häikäisyongelmia (kuva 6). Tämäkään opastetaulu ei sisällä symboleja tai infoa kulkemisesta (hisseistä). Pyörätuolilla pääsee lähelle, mutta valkoisen tekstin kontrasti ei ole riittävän suuri taustaansa nähden ja tekstikoko on aika pieni.

KUVA 6. Toisessa kerroksessa on isoja ikkunoita ja kirkkaat valot, jotka voivat aiheuttaa häikäisyhaittaa ja vaikeuttaa opasteen lukemista.

Pääportaan aukon ympäri kiertävän kaiteen reunaan asennettu pöytätaso on liian korkealla ja siinä on vaaralliset kulmat (Haulisto 2007). Tästä on aikaisemmin raportoitu, mutta siihen ei ole tapahtunut muutosta.

Toisesta kerrokselta pääsee vielä kierreportaiden ja hissien avulla kolmanteen kerrokseen, missä on muun muassa työskentelytilaa. Kierreportaat ovat vaaralliset, eikä niitä saisi suositusten mukaan edes olla. Portaikko on sisältä punainen, eikä seinän, lattian tai kaiteen välillä ole kontrastia (katso kuva 7). Hauliston pyynnöstä (vuoden 2007 raportin jälkeen) huolimatta tilaa ei maalattu kontrastin lisäämiseksi, vaan lisättiin valaistusta. Lisäksi kontrastiraidat puuttuvat. Jää auki miksi porras on suljettu kartoituspäivänä, normaalisti se on käytössä pääasiallisena kulkuväylänä 2. ja 3. kerroksen välillä.

KUVA 7. Portaasta puuttuu kontrastit, minkä takia se on vaarallinen.

Yleisesti

Yleisellä tasolla voi todeta, että kirjaston valaistus on riittävä ja häikäisemätön. Hyllyjen kohdalla on isolla fontilla opasteet ja niiden lähelle pääsee katsomaan ja lukemaan. Opasteiden tekstit ovat oikealla korkeudella lattiasta ja niissä on hyvä kontrasti sekä himmeä ja häikäisemätön pinta. Ylimmille hyllyille eivät kaikki näe eivätkä

ylety. Kirjahyllyt "aikuispuolella" ovat 183.5 - 213 cm korkeita. Jää epäselväksi miten ylemmillä hyllyillä olevia kirjoja kuuluu lainata.

Kalusteet ovat siirrettäviä ja erottuvat tummuuskontrastina taustastaan. Lattian ja seinien välillä on hyvä kontrasti, eikä missään ole häiritseviä kuvioiteja, jotka voisivat näyttäytyä tasoerona. Näkövammaisen liikkumista opastavaa pintamateriaalia tai kuvioita (opasteraitoja) ei kuitenkaan ole. Lasten puolella on yksi tasoero: lattiassa on "kuoppa", mihin on upotettu pyöreä rinkelamainen sohva. Tämä erottuu kuitenkin hyvin kontrastiltaan, joten se ei aiheuta vaaraa. Kirjastosta saa lainata kesäisin kirjastokortilla pyöriä. Lisäksi pistorasioita on saatavilla runsaasti työpöydillä.

Palvelutiskit täyttävät myös suurin piirtein kaikki standardit. Pääpalvelutiski (aulassa) erottuu hyvin tummuuskontrastina ympäristöstä. Asioida voi kahdella korkeudella, 900 ja 720 mm, joskaan alemmaa tiskiä ei ole merkitty (esimerkiksi symbolein). Kar-toituspäivänä minua luullaan henkilökunnaksi, kun istun matalamman tiskin ääreen. Sen kohdalla on kaksi tuolia, mikä estää sen, että pyörätuolilla mahtuisi tiskin ääreen asioimaan.

Vapaata polvitilaa ei juurikaan ole, koska tiskit ovat suorat, mutta pituutta löytyy senkin edestä, joten lähelle pääsee miten päin vain. Palvelutiskin kohdalla on pienet telineet ("laukkuhyllyt") tavaroille. Alakerran palvelutiskiä ei ole kuitenkaan merkitty: sisäänkäynti ei loogisesti johda sinne, eikä opasteita ole. Looginen kulkureitti olisi kulkea pääovelta suoraan eteenpäin, etenkin kun etäisyydessä näkyy lehtipisteen opastetiski.

Käytössä on vuoronumerojärjestelmä, joka toimii isossa näytössä, jossa on myös äänimerkki numeron vaihtuessa. Järjestelmä on varsin kaoottinen, koska missään ei opasteta sen käytössä. Vuoronumeroautomaatti on pieni laatikko tiskin kulmassa ja se hukkuu lomakkeiden, papereiden ja kylttien sekaan. Havainnointipäivänä nähdään tilanne, missä asiakas etsii vuoronumerolaitetta sitä löytämättä, jonka jälkeen hän kysyy virkailijalta. Virkailijalla on kiire palvella toista asiakasta, joten hän neuvoo aika epämääräisesti kädellä osoittaen koneen suuntaan. Asiakas tulkitsee tämän "väärin" ja menee tuulikaappiin asti etsimään. Hän palaa sen jälkeen takaisin, kysyy uudesta, ja taas neuvotaan vähän ohimennen. Häntä neuvotaan *kolme* kertaa ennen

kuin hän löytää laitteen. Kun hänen vuoronsa vihdoinkin koittaa, hän esittää asiansa todella turhautuneena ja kiroillen. Tämä on mielestäni sosiaalisesti esteellistä: esimerkiksi epävarma ja sosiaalisesta ahdistuksesta kärsivä ihminen ei välttämättä olisi jaksanut yrittää niin monta kertaa.

Toisen kerroksen palvelutiski on myös hyvin erottuva ja suhteellisen matalalla (940 mm). Siinä on tilaa pyörätuolille, mutta polvitilan syvyys on vain 13 cm. Tuolit ovat käsinohjattomia. Tällä palvelutiskillä on lainattavissa kuunteluluuri (jota pidetään korvaa vasten ja joka vahvistaa kaikkea ääntä). Siitä myös tiedotetaan isolla opasteella tiskillä, ja henkilökunta osaa opastaa sen käytössä. Tällekin tiskille ei ole opasteita.

Valaistusvoimakkuus tiskeillä on hyvä. Vyöhykevaloja on käytetty ja nämä ovat häikäisemättömiä. Ei ole vastavalohäikäisyä tai vastaavaa ongelmaa (esimerkiksi suojaamattomien ikkunoiden takia) tiskeillä. Henkilökunta on hyvin näkyvässä ja he tulevat myös hyvin kontaktiin. Millään tiskillä ei ole kaidetta (tiskit ovat suorina, eikä niissä ole reunoja, mistä ottaa kiinni) ja niistä puuttuu myös keppitelineet.

Yleisöpäätteitä (itselainaus- ja infonhakupisteitä) on kiitettävästi. Nämä ovat tärkeitä esimerkiksi jos on arkaluontoista materiaalia, jota ei halua lainata tiskiltä. Opastus näihin päätteisiin on visuaalinen, ilman tekstiä. Kielivaihtoehtoja kuitenkin on. Päätteitä on myös eri korkeuksilla, muun muassa 800 mm, 840 mm ja 1000 mm. Opaste olisi tarpeellinen: nyt havaitaan pariin otteeseen asiakkaita, jotka eivät osaa käyttää niitä ja jotka päätyvät hakemaan henkilökuntaa näyttämään miten ne toimivat. Lisäksi alakerran itselainauspäätteissä ja tiedonhakupisteissä ei ole polvitilaa eikä istuimia. Yläkerrassa tiedonhakukoneet ovat matalia ja pöytien ääressä voi hoitaa asiat istuen. Kynnys ry:n selvityksen mukaan (Turku kaikille -portaali, 2009) kosketusnäyttö voi olla liian korkealla (n. 135 cm).

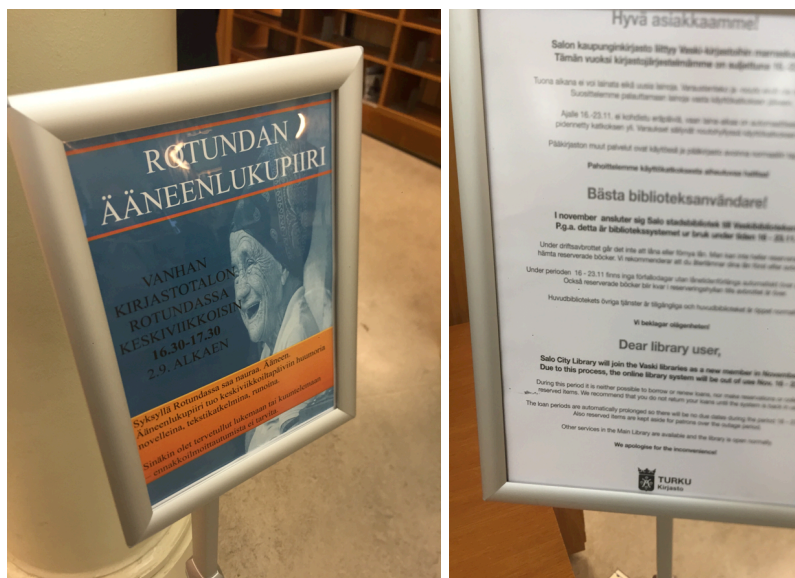
Erillisiin tilaisuuksiin on saatavilla äänensiirtojärjestelmä (kaiuttimia) ja näitä oman kokemukseni mukaan käytetään myös ahkerasti, joskin kartoituspäivänä en pyytänyt esittelyä. Kaikuisuus ei ole paha eikä meteli muutenkaan: lehtiosastolla mittaan noin 50 dB ja palvelutiskin kohdalla ovien lähellä maksimissaan 70 dB. Hiljaisia opiskelutiloja on sekä toisessa että kolmannessa kerroksessa, mutta niistä ei juurikaan

tiedoteta. Tilassa on kokolattiamatto, mikä vaimentaa ääntä vaikeuttamatta kulkemista pyörällisten apuvälineiden kanssa. Kaiken kaikkiaan äänihygienia on mielestäni varsin hyvä yleisellä tasolla, vaikka vaimentavaa katto- ja seinämateriaalia ei ole.

Kävijäkäytössä on kaksi hissiä. Nämä ovat molemmat käytettävissä ilman apua: ovet ovat automaattiset ja painikkeet sijoitettu niin, että pyörätuolilla liikkuva pystyy käyttämään niitä. Kohokirjoitusta on ja äänitiedotteet tulevat sekä suomeksi että ruotsiksi automaattisesti. Hissi on läpikuljettavaa mallia (ovat molemmilla puolilla). Toisessa kerroksessa on hylly melko lähellä ovea, mutta siinä pääsee kuitenkin kulkemaan myös pyörätuolin kanssa. Molemmat hissit ovat nurkassa, eikä niiden edessä ole juurikaan kääntymistilaa. Etenkin uuden puolen hissi on runsaassa käytössä, koska pääporras on huono ja osittain Rakentamismääräyskokoelman vastainen (Haulisto 2007).

Lapsille on yksittäisiä pistekirjoituksella kirjoitettuja kirjoja saatavilla. Henkilökunta yrittää kartoituspäivänä auttaa etsimisessä, mutta löytää vain yksittäisiä oppaita pistekirjoituksesta, ei aikuisten kirjallisuutta. Turun pääkirjaston kautta voi lainata *Celia*-kirjaston äänikirjoja, mutta tästä ei oikein tiedoteta.

Graafisesta tiedotuksesta mainittakoon, että nettitiedotus käydään erikseen läpi myöhemmässä vaiheessa ja siitä toimitetaan Turun kaupungin vapaa-aikatoimialalle erillinen raportti. Tapahtumatiedotuksessa käytetään eri väyliä (sosiaalinen media, nettisivut, laput ja julisteet kirjaston sisällä). Kuitenkin nämä itse tulostetut julisteet eivät aina ole ihan saavutettavia. Kontrastieroja ei välttämättä ole, teksti on liian pientä ja välillä kaikki on suomeksi (kuva 8).

KUVA 8. Esimerkkejä huonosta kontrastista (mustaa sinisen päällä), häikäisyhaitasta sekä liian pienestä tekstistä tiedotuksessa.

Tapahtumissa pyritään ottamaan huomioon näkö- ja kuulovammaiset sekä liikkumisrajoitteiset: apuvälineitä on saatavilla ja on tilaa liikkuu yleisössä pyörätuolin kanssa. Tulkkausta (kuva-, viittomakielen-) ei välttämättä ole. Näyttelytilanteissa vitriinit ovat saavutettavia ja näyttelyissä on muutakin, kuin pelkkää kuvamateriaalia (kuten esineitä), mutta kosketettavia harvoin on.

WC-tilat

Vessoja on sekä sukupuolitettuina (miesten, naisten) sekä sukupuolineutraalina. Mihin kukaan vessaan ei juuri opasteta: sukupuolitettuihin (uuden puolen) WC-tiloihin opastetaan pääsisäänkäynnin opastetaulun avulla, mutta opasteissakaan ei näy tietoa esteellisyydestä tai sukupuolesta. Uuden puolen WC-tilat sulautuvat seinään, koska ovet ovat samaa vaaleaa puuviilua kuin seinätkin. Opaste on seinässä käytävän (145 cm leveä) alussa, eikä siis näy muualle järkevästi. Esteetön WC-tila on viimeisenä päädyssä, mutta kiitettävästi kylläkin sukupuolineutraali (sama pätee myös ns. "lastenhoitotilaan", tarkoittaen, että sitäkin ei ole merkitty sukupuolittavien symbolein). Esteettömän WC-tilan ovesa on kolme vaakasuoraa vedintä, mutta ei suljinta. Ovea on siis suljettava manuaalisesti itse perässään. Istuimen edessä on tilaa 140 cm, vasemmalla 91 cm ja oikealla 78 cm. Siinä on nostettavat käsivetimet mo-

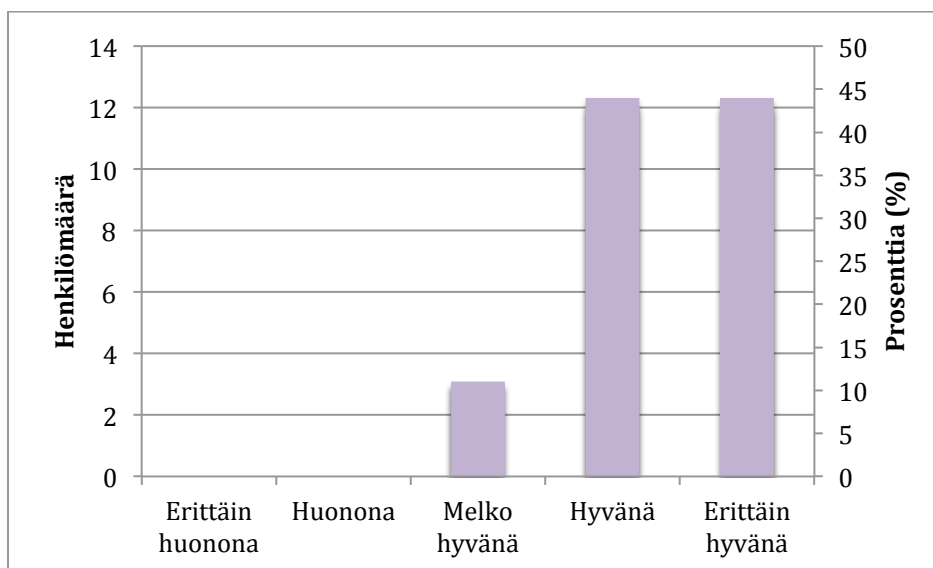
lemmin puolin istuinta, mutta bideesuihku on melko kaukana (90 cm), joskin se toimii automaattisesti. Lavuaarin korkeus on 82 cm, mikä on vähän korkea, mutta tilaa on muuten hyvin. Turvahälytys on ongelmallinen: se toimii hälytysnarulla, johon ei ylety joka paikasta. Hälytys kyllä kuuluu ja näkyy oven ulkopuolella ja sisäpuolellakin on valomerkki, mutta itse hälytys ei mene vahtimestarille eikä tiskille. Tiskin takana olevan henkilökunnan on itse kuultava se käytävästä ja ymmärrettävä soittaa itse vahtimestarille, mikä voi kestää todella pitkään, koska aulassa on kuitenkin suhteellisen korkea desibelitaso.

Vanhan puolen esteetön WC-tila avataan tiskiltä, ja se sijaitsee aika piilossa ja jyrkän käännöksen päässä pienessä käytävässä (155 cm leveä). Oven vapaa leveys on 90 cm ja siinä on perässävetokahva, mutta ei suljinta. Istuimen korkeus on 48 cm, eli aivan hyvä, ja tilaa on edessä 185 cm, vasemmalla puolella 20 cm ja oikealla puolella 90 cm. Istuimen oikealla puolella on nostettava käsituki, toisella puolella on kahva seinässä. Bideesuihku toimii automaattisesti ja siihen ylettyä helposti. Lavuaarin korkeus on 79 cm. Hälytysnaru on ja se kulkee huoneen ympäri lattiatasolla, mutta se on huonosti merkitty eikä oikein erotu. Tätä hälytystä ei testata. Tilaa on suhteellisen vähän. Kynnys ry on luokitellut molemmat WC-tilat "tyydyttäväiksi" Turku kaikille -portaalissaan (Kynnys ry 2009).

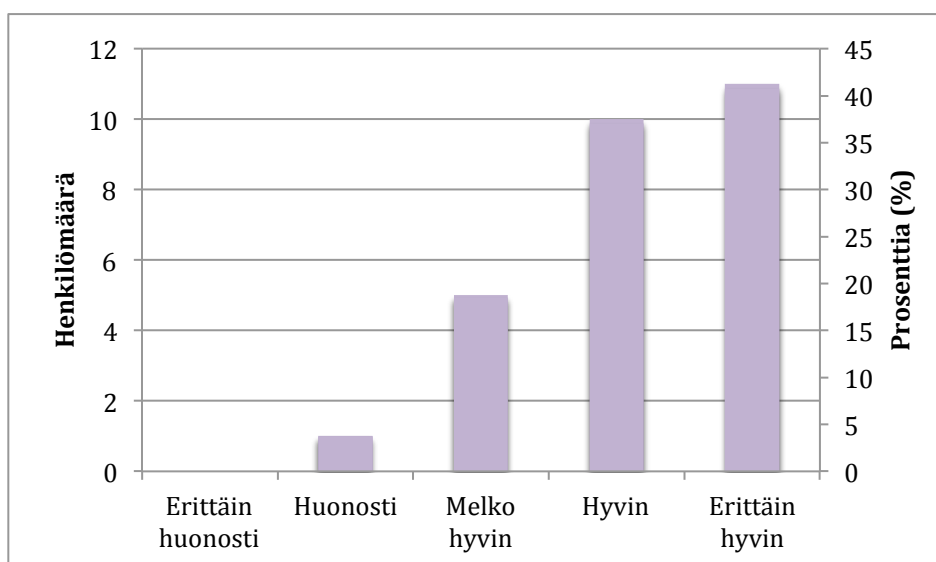
4.2 Kyselytulokset

Kysely suoritettiin pääkirjaston aulassa ja vastaajia tuli 27. Kyselylomake löytyy liitteistä. Suurin osa vastaajista piti Turun pääkirjaston saavutettavuutta erittäin hyvänä tai hyvänä, jotkut vielä melko hyvänä. Kukaan ei pitänyt tilannetta huonona tai erittäin huonona, kuten ilmenee taulukosta 1. Kun kysyttiin, missä määrin kirjaston palvelut täyttävät vastaajan omaat tarpeet, olivat vastaajat vähän kriittisempiä (taulukko 2).

TAULUKKO 1. Vastaukset kysymykseen ”millaisena näet Turun pääkirjaston saavutettavuuden?”, n = 27.

TAULUKKO 2. Vastaukset kysymykseen ”missä määrin Turun kaupunginkirjaston palvelut täyttävät tarpeesi?”, n = 27.

Kysymys omista tarpeista sai aika erilaisia vastauksia. ”Ei erityistarpeita” mainittiin pariinkin otteeseen, vaikka paikan päällä painotin, että tarpeiden ei tarvitse olla ”perinteisiä” erityistarpeita, jotta ne laskettaisiin. Jotkut kirjoittivat erikseen siitä, että ymmärtävät, että he eivät hahmota esteettömyyttä tästä syystä. Kaksi henkilöä mainitsivat sosiaaliset tarpeet sekä ihmisten tapaamisen, sama määrä painotti läheisyyden ja hyvän lokaation, sekä laajojen aukioloaikojen merkitystä (2/26 per vastaus). Tiedonhakua, palvelua ”oikeiden ihmisten toimesta” (henkilökunta), sukupuolineutraaleja

wc-tiloja, kahvilatilaa sekä hyvää, ääniherkkyyttä huomioonottavaa akustiikkaa sekä huonokuuloisuuden huomiontia mainittiin myös yksittäisissä vastauksissa. Lisäksi painotettiin, että kulku kirjastossa on työlästä useiden portaiden vuoksi, ja käytävät ovat aika ajoin ahtaat. Yksi vastasi, että on itse kirjastotyöntekijä, mutta kokee silti hyllytysjärjestelmät vaikeina (viitaten siihen, miten kokoelmat on fyysisesti sijoitettu suhteessa toisiinsa). Lisäksi yksi kävijä pohti vastauksessaan käyttäjäystävällisyyttä: myöhästymismaksujen kova hinta ja lainaoikeuden liian helppo ”katkeaminen” (10 € myöhästymismaksun täytyttyä) mainittiin. Hän toivoi, että palautusaikaa jatkettaisiin seuraavan päivän aamuun, jotta voisi palauttaa palautuspäivän illalla ilman sakkoja.

Korjausehdotukset olivat yllättävän yksimielisiä: ylivoimaisesti eniten toivottiin lisää hiljaisia alueita, tai selkeimpiä sääntöjä niihin, mitä jo on. Aulassa olevat asiakastietokoneet olivat yhden vastaajan mielestä huonossa kohtaa, sillä meteli siellä vaikeutti esimerkiksi laskujen maksamista. Lisäksi toivottiin joko tämän yhteydessä tai erikseen lisää työtiloja, joita spesifioitiin hiljaisiksi, ilmaisiksi (myös helposti varattavia ryhmätyöhuoneita), ergonomisiksi ja laajoilla aukioloaikoilla varustetuiksi. Aukioloaikoja toivottiin laajentuvan (etenkin iltaisin ja viikonloppuisin), lisää romaaniesittelyjä alakertaan (”samaan tapaan kuin yläaulassa, jotta olisi helppo löytää ajankohtaisia tai jonkun teeman mukaisia opuksia”), vessoja ilman korttiavausjärjestelmää ja kokolatiamattojen poistoa allergiasoveltuvuuden nimessä. Opasteiden puutteellisuutta moitittiin, sekä pääportaita (joita kuvailtiin sanoilla ”karmea” ja ”farssi”). Jotkut vastaajat olivat huolissaan siitä, että henkilökuntaa ei ole tarpeeksi (ja mainitsi, että ei halua käyttää itselainaustiskiä). Jotkut toivoivat parempaa lehtien esillepanoa, suurempaa kahviotilaa sekä paikkaa, missä syödä omia eväitä. Tuli myös pitkä viesti siitä, että varaus- ja luettelointijärjestelmä helppokäyttöisyyteen sekä lainaamissysteemin monipuolisuuteen olisi panostettava. Lainasysteemiin toivottiin, että voisi maksutta lainata myös kännykän avulla ja näin saada myös muistutusviestejä palautuspäivistä, sekä 1 € tilausmaksun poistamista etälainoista. Nämä olivat kaikki yksittäismainintoja.

5 KONSERTTITALO

Suoritin konserttitalon kartoituksen 02.03.2016 ja kyselyn konsertti-illan yhteydessä konserttitalon ylälämpiössä 31.03.2016. Konserttitalo löytyy osoitteesta Aninkaistenkatu 9. Käytin kartoituksessa samoja kartoituslomakkeita, kuin kirjastokartoituksessakin. Sisäänkäyntiä kartoitettiin päiväsaikaan, joten varsinaisessa käyttötarkoituksessaan se ei ollut. Tilanne on erilainen iltaisin, kun on valot päällä ja henkilökuntaa paikalla.

5.1 Kartoitustulokset

Sisäänkäynti

Pääsisäänkäynti on katettu ja (iltaisin) valaistu. Saman katoksen alla on sekä lippukassan (musiikkikauppa Ars Musica) että konserttitalon ovet. Sisäänkäynti ei ole helposti löydettävissä: kartoituksenkin aikana (päiväsaikaan) huomaa, että monet etsivät ovea. Ei tiedetä, mitä ovea käyttää, mikä on lippukassa, mikä pääovi, mikä henkilökunnan/Turun musiikkijuhlien ovi. Talo on merkitty tekstillä, mutta sisäänkäynnin opaste on todella huonosti näkyvä teksti ovien yläpuolella (kuva 9). Ovissa ei ole myöskään kontrastiraitaa, mikä olisi suotavaa, koska niissä on niin iso lasipinta.

Molempiin suuntiin on jyrkkä ja pitkä mäki sekä tiivis liikennöinti, joten jo saapuminen paikalle on todella vaikeaa, etenkin jos liikkuu apuvälineellä. Bussipysäkki on kylläkin ihan vieressä ja sisäänkäynnin eteen saa myös pysähtytyä autolla, mutta invaparkkeja ei ole kuin yksi kulman takana, sisäänkäynnin yhteydessä ei sellaista ole. Muutenkin autojen pysähtymispaikkoja on varsin vähän. Katoksen alla on yksi pieni pyöräparkki, jota ei ole merkitty. Oven edessä on ritilä, jossa on todella isot kolot (näihin voi jäädä esim. keppi tai korko jumiin). Oven edessä ei ohjaavaa pintamateriaalia eikä siinä ole äänimajakkaa.

KUVA 9. Ovien kohdalla olevat opasteet eivät ole riittäviä, koska ne eivät näy tarpeeksi hyvin.

Ovet

Kun pääsee paikan päälle, niin ainakin teoriassa pääovesta pääsee itsenäisesti kulkemaan kun konserttitalo on auki, koska kyseessä on automaattiovi, missä on hyvät (sähköiset) liiketunnistimet. Kynnykset ovat kuitenkin väistämättömät, koska maa on kalteva, mikä muodostaa "luonnollisen kynnyksen" (kuva 11), joka suurenee vasemmalle, niin että vasen reuna on 7 cm ja oikea reuna on 1 cm. Tähän on olemassa apuna puinen irtoluiska, jonka vahtimestarit laittavat paikalleen, kun huomavat asiakkaan pyörätuolissa. Ovia ei voi jättää avonaiseen asentoon. Ovien vapaa leveys on 1 m.

KUVA 11. Konserttitalon automaattioiven kynnyks on vasemmasta reunastaan 7 cm korkea ja oikeasta 1 cm.

Automaattiovet on merkitty ISA-tunnuksella (pyörätuolin kuva), mutta nämä tarrat on sijoitettu liian korkealle, jotta ne oikeasti näkyisivät hyvin pyörätuolissa istuvalle. Lippukassan ovet ovat sen sijaan tuplaovet ja niissä ei ole automaattista avausta. Kaiken lisäksi ne ovat todella raskaat. Vapaa leveys siinä on 108 cm. Näitä ei pysty käyttämään itsenäisesti esimerkiksi apuvälineen kanssa liikkuesssa, koska ne painavat paljon ja aukeavat kaiken lisäksi samaan suuntaan. Opas- ja avustajakoirat ovat tervetulleita, mutta tästä ei tiedoteta, eikä vahtimestarihenkilökunta ole aina ollut tietoinen asiasta. Siitä on siis aikaisemmin tullut ongelmia, kun asiakasta ei ole päästetty koiran kanssa konserttiin.

Aula

Pääovien tuulikaapissa on hyvin tilaa ja molemmat ovet toimivat saman liiketunnistimen avulla, ilman nappia. Tuulikaapissa on matot ja yksi pilari, josta olisi hyvä tiedottaa (esimerkiksi taloesittelyosuudessa nettisivuilla), koska näkövammaisen olisi hyvä huomioida se. Konserttitalon aula on iso ja siinäkin on monta pilaria, joiden ympärillä kulkee puiset "pöydät". Muuten se on kookas ja liikkuminen on helppoa ja vapaata. Aulasta voi lainata pyörätuoleja. Sieltä löytyy myös vaatesäilytyspalvelu, jonka palvelutiski on 102 cm korkea. Vaatesäilytyksen edestä löytyy runsaasti tilaa istua, mikä on hyvä, jos ihmiset haluavat esimerkiksi laskea tavaroitaan sillä välin, kun laittavat vaatteita narikkaan, tai vaihtaa kenkiä tms. Nämä kiinteät penkit ovat kuitenkin ainoat istuimet: ei ole korkeita tuoleja, eikä selkä- tai käsinojallisia tuoleja. Aula kokonaisuudessaan on melko hämärä. Siinä on monta eri valonlähdettä, joista syntyy aika sekava kokonaisuus, eikä valoa siltikään ole tarpeeksi.

Aulasta pääsee sisäkautta lipunmyyntiin, joka toimii samassa tilassa, kuin musiikki-kauppa Ars Musica. Lipunmyynnin tiski on 102 cm korkeudeltaan, mutta siinä ei ole polvitilaa. Aulan asettelu ei ole paras mahdollinen, sillä aula ei johda suoraan mihinkään. Kun pääovelta kulkee eteenpäin pääsee lähinnä WC-tiloihin, eikä lipunmyyntiin tai konserttisaliin ole opasteita. Itse konserttisali on toisessa kerroksessa, johon pääsee todella pitkän ja kaltevan luiskan kautta. Sen alapäässä on kyllä pieni opaste, mutta se ei näy suoraan pääovelta katsottuna (kuva 12).

KUVA 12. Opaste Konserttisaliin hukkuu seinään, koska siinä ei ole juurikaan värikontrastia, eikä se ole tarpeeksi iso tai näkyvä.

Aulasta pääsee myös kahvioon, joka toimii konserttien väliajalla. Kahvioon on neljä matalaa askelmaa, oikeaoppisesti toteutettu käsijohde ja luiska vieressä. Luiska on hiukan liian kalteva (10 %), alhaalla sen leveys on 93 cm ja ylhäällä 143 cm. Liukuesteitä tai kontrastiraitoja ei ole. Palveutiskin korkeus on 86 cm.

WC-tilat

Aulasta löytyvät myös yleisölle avoimet WC-tilat, joihin sisältyy naisten WC-tilat, miesten WC-tilat sekä yksittäinen esteetön WC, joka toimii myös muunsukupuolisten/sukupuolineutraalina WC:nä. Konserttitalon kaltaisessa rakennuksessa on tärkeää, että on olemassa erilliset WC:t, sillä voidaan haluta esimerkiksi laittautua ennen konserttia. Muun muassa seksuaalista väkivaltaa läpikäyneiden naisten kannalla on ehdottoman tärkeää, että on naisille suunnattu tila. Sukupuolineutraali tila on kuitenkin myös yhtä tärkeä, joten on hienoa, että esteetön WC ei ole sukupuolitettu. Mitä rakennettuun esteettömyyteen tulee niin se on kuitenkin luokiteltu vain

“välttäväksi” Kynnys ry:n toimesta (Turku kaikille -portaali, 2014). WC-tilaan on esteetön pääsy suoraan aulasta, mutta kyltitys on kovin epämääräinen: miessymboli näyttää nyt esteettömään vessaan, vaikka miesten WC on toisen väliseinän takana, eikä esimerkiksi naissymbolia näy (sisäänkäynti naisten WC:hen on eri kohdassa). Lisäksi kyltit ovat aika korkealla.

Esteettömän WC:n oven vapaa leveys (89 cm), lukko sekä oven perässävetokahva täyttävät kyllä standardit. Kuitenkin oven sulkeminen on hankalaa, sillä oven jälkeen (WC:n sisäpuolella) on pieni ylöspäin suuntautuva luiska. Keppitelinettä tai tukikaiteita ei ole. Olemassaolevat vaatekoukut hukkuvat taustaansa ja seinään/kuivaustelineen viereen. En aluksi nähnyt niitä, vaikka erityisesti etsin. Vapaata tilaa istuimen vasemmalla puolella on 76 cm ja oikealla 80 cm. Hälytysnaru on sellainen, että istuimelta ylettyy siihen, mutta lattialta ei. Hälytysjärjestelmää ei ole mitenkään merkitty. Henkilökunta kertoo, että se toimii niin, että se soi aulaan, ja että siihen kuuluu sekä visuaalinen signaali että äänimerkki. Sitä ei kuitenkaan nyt testattu, koska henkilökunta vakuutti, että se toimii.

Ylälämpio

Luiska yläkertaan on todella pitkä ja kalteva. Tämä ei täytä pyörätuoliluiskille asetettuja standardeja enää ja on ehkä konserttitalon suurin ongelma esteettömyysnäkökulmasta. Luiskassa pitäisi vähintään olla lepotasanteita kuuden metrin välein, mutta kaltevuuden takia sekään ei riittäisi toimenpiteenä. Luiska on päällystetty kokolatiamatolla ja siinä on tyydyttävä kaide, mutta se on vain yhdellä korkeudella. Luiskan vieressä seinällä on niin sanottu ”Vino-galleria”, johon Turun ammattikorkeakoulun Taideakatemia opiskelijat saavat hakea näyttelytilaa. Kartoitushetkellä siinä on pakolaislasten kanssa toteutettu näyttely, jossa nämä ovat saaneet kuvien tulkita omia mielikuviaan Suomesta (*”I love Finland”*). Mielestäni on aivan loistava idea antaa tämä tila opiskelijoiden käyttöön ja toivon, että tämä perinne säilyy.

Ylälämpiossä, jonne siis saavutaan luiskalta, on aikaisemmin haissut epämiellyttävältä. Henkilökunta kertoo, että on ollut putkirikkoja ja huonoa ilmanvaihtokoneistoa. Tämä on sittemmin korjattu, eikä tilassa enää haise oudolta. Suosittelen kuitenkin lämpimästi, että peruskorjauksen yhteydessä tarkistettaisiin laajemmin tätä asiaa,

sillä putkirikkoja voi sattua vastaisuudessa milloin vain, eikä ole taloudellista hoitaa ongelmaa vain ensiapumaisesti. Ylälämpiössä on runsaasti erilaisia tuoleja ja myös pöytätilaa, mikä on erinomaista. Siellä on myös kahvila-/baaritoimintaa konsertti-iltoina. Baarikalusteet ovat 108 cm korkeudeltaan. Tilassa on suuret ikkunat, joten tiettyä häikäisyhaittaa ilmenee, etenkin jos vierailee valoisaan aikaan. Tässä tilassa järjestetään myös usein ns. varaslähtöjä, jotka ovat erinomaisia tapoja tutustuttaa uusi ja kenties jopa pelokas yleisö illan musiikkiin. Varaslähdöissä orkesterin intendentti ja kapellimestari tai joku illan muusikoista kertoo esitettävistä teoksista.

Konserttisali

Aulasta kuljetaan konserttisaliin kahden oven kautta. Ovet ovat pariovia ja ovat aulasta katsottuna sen vasemmassa ja oikeassa reunassa. Vahtimestarit hoitavat ovien avaamisen ja sulkemisen. Ovet ovat todella painavia ja tottumattomalle hieman monimutkaisetkin, joten vahtimestarit ovat aina paikan päällä konserttien aikaan. Ovet jätetään kokonaan auki yleisön liikkumisen ajaksi. Niistä ei kuitenkaan pääsisi itsenäisesti liikkumaan, mikäli sellaiselle tulisi tarvetta. Ovien ulkopuolella löytyy istumapaikkakartta, mikä on todella hyvä. Jos/kun nämä päätetään uusia, voisi tehdä vähän isommat opasteet, mutta mielestäni ne ovat aika selkeät. Näistä kuitenkin puuttuu kokonaan pyörätuolipaikat, joita kuitenkin on 12 kpl (paikkoja on kaiken kaikkiaan 1002, eli pyörätuolipaikkoja on ~1.2 %). Kaikki pyörätuolipaikat ovat rivien päissä. Nämä paikat eivät näy myöskään nettisivujen salikartassa, eivätkä lippukassan esimerkkikartoissa. Konserttisalissa on alas viettävä lattia ja alakatsomoon pääsee pyörätuolilla, joten kaikki pyörätuolipaikat ovat siinä. Lattiassa on melko jyrkkä kulma, eikä kaiteita ole. Lisäksi kaltevan osan pituus on yli kuusi metriä, mutta lepotasannetta ei ole. Yläpermannollakaan ei ole tarpeeksi käsijohteita, nämä loppuvat askelmien väliin ja alkavat sitten uudelleen. Lisäksi niitä on vain yhdellä korkeudella.

Kartoituksen aikaan kuuluu lähinnä tavallisia työn ääniä, kun soittimia siirretään. Keskustelussa henkilökunnan kanssa käy ilmi, että kovimmat äänet voivat kyllä konserteissa nousta korkeaksi ja etenkin yläkatsomon takariviin kuuluu kovin äänenvoimakkuus. *Titaanit*-konsertissa 31.03.2016 mittasin ensimmäisen teoksen aikana 98 dB (*Penderecki*) ja toisen aikana 99 dB (*Mahler*), ja dramaattiset symbaali-iskut satuivat korviin. Salin akustiikka on tehty aikoinaan 50-luvun 50-henkisille orkestereille,

kun taas nykyään voi hyvinkin olla yli 100 henkilön kokoonpanoja lavalla. Aikaisemmin näitä tilanteita on huomioitu korvatulpilla, joita on jaettu ilmaiseksi ovella, mutta ongelmaksi tietysti jäi se, että intendentti Gardbergin mukaan jotkut asiakkaat luulivat niitä herkuiksi. Olisi kovin suotavaa, että akustointia muutettaisiin esteettömämmäksi.

Saliin saa jäädä väliajalla, jos ei halua väentungokseen ja jos ei ole esimerkiksi näyttämöllistä syytä pyytää yleisöä poistumaan. On tärkeää saada ”hiljaisempaa tilaa”, jos ei halua ihmismassaan, sillä meteli saattaa johtaa ylistimulointiin. Toinen syy ylistimulointiin voi olla se, että ihmiset laittautuvat kovasti, kun menevät konserttiin. Tuoksu- ja hajuerkkyys voivat olla ongelmallisia niin isossa joukossa. Konserttitalossa toimiva kaupunginorkesteri on pyrkinyt yleisötyössään kehottamaan maltilliseen hajustekäyttöön, mutta korvamerkittyjä paikkoja hajusteherkille ei ole.

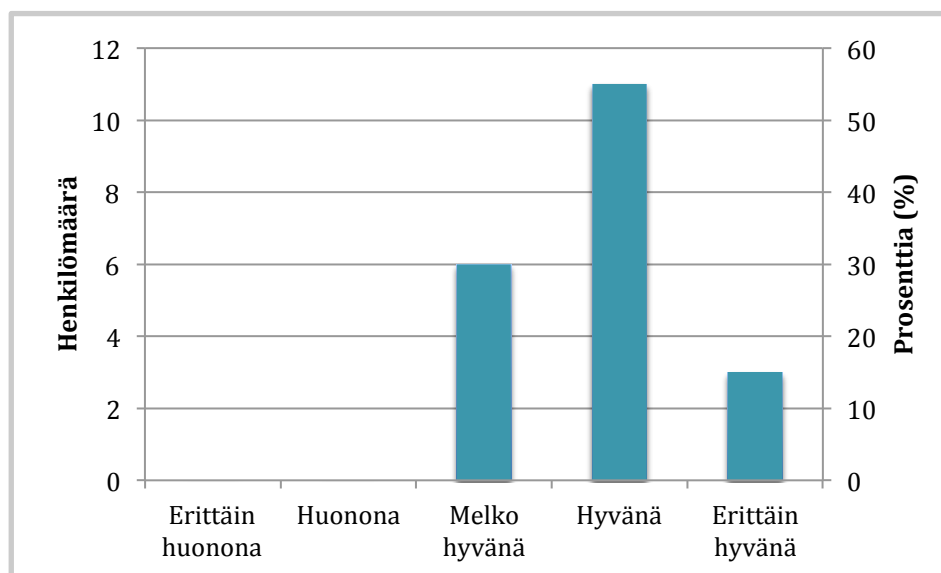
Henkilökunnan mukaan alapermannolta on esteetön hätäpoistumistie. Kuitenkin Turku kaikille -portaali väittää, että näin ei ole. Näistä olisi syytä tiedottaa paremmin, koska pääovien kautta ei tosiaankaan ole itsenäisesti helppo tai edes mahdollista kulkea.

Induktiosilmukkaa ei tällä hetkellä ole, mutta sellainen on suunnitteilla koko saliin peruskorjauksen yhteydessä. Kannatan ehdottomasti kiinteää, koko salin kattavaa mallia. Induktiosilmukasta pitää muistaa informoida myös henkilökuntaa, jotta osaisivat ohjata sen käytössä ja tietysti myös markkinoida sitä.

5.2 Kyselytulokset

Kysely suoritettiin *Titaanit*-konsertin väliajalla konserttitalon ylälämpiössä ja vastaajia tuli 20. Kyselylomake löytyy liitteistä. Suurin osa oli konserttitaloon tyytyväisiä, mutta kommentteja ja ehdotuksia tuli runsaasti ja monet halusivat mielellään vielä keskustella asioista vastaamisen jälkeen. Kukaan ei pitänyt tilannetta erittäin huonona eikä edes huonona (taulukko 3). Yksi ihminen jätti vastaamatta täysin kysymykseen siitä, missä määrin konserttitalo täyttää vastaajan tarpeita (taulukko 4).

TAULUKKO 3. Vastaukset kysymykseen ”millaisena näet Turun konserttitalon saavutettavuuden?”, n = 20.

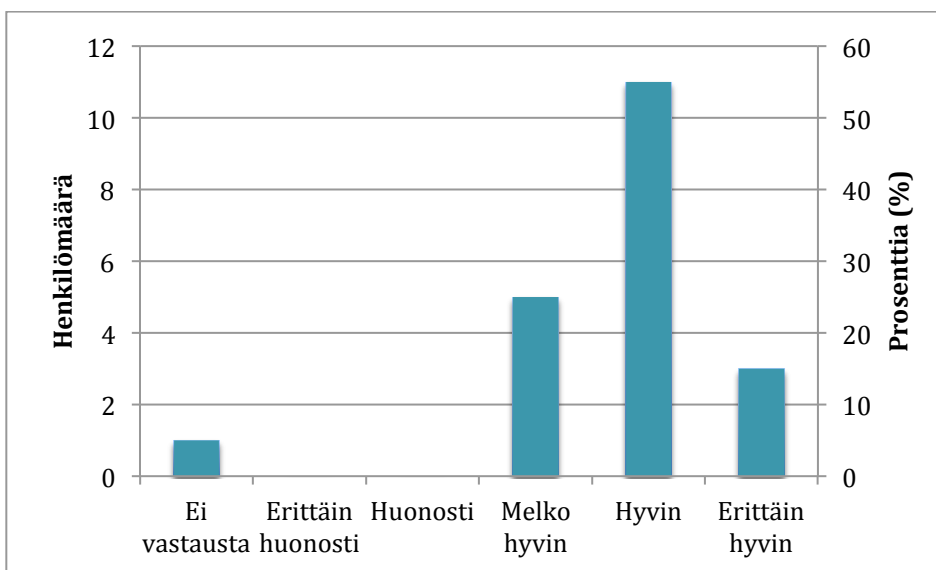

Tarpeista mainittiin hajusteyliherkkyyden ja astmaattisuuden huomiointia, kepillä liikumista (tarkennettiin vielä, että tämä tarkoittaa, että vain alapermannon paikat sopivat). Yksi vastaaja kirjoitti, että ei ole ”valittelua”, vaikka onkin 74 vuotta, sillä ”netti [on] auttanut paljon”. Sähköpyörätuolia käyttäviä oli vastaajissa kaksi. Yksi vastaaja kiitteli kaksikielistä viestintää, koska ei ymmärtäisi suomea. Lisäksi hän totesi, että kaupunginorkesterin halvat opiskelijahinnat ovat esimerkillisiä, kuitenkin toinen toivoi halvempia hintoja. Yksi vastaaja pahoitteli liian viileänä puhaltavaa ilmastointia ja pyysi, että ulko-ovet pysyisivät kiinni talvisaikaan. Eräs asiakas taas totesi, että hänellä olisi sosiaalisia tarpeita: ”olisi kivempi jos olisi konserttiseuraa!”.

Muita korjausehdotuksia olivat ohjelmiston päivittämistä (”vieläkin parempaa ohjelmistoa, kiitos! Myös nykymusiikkia”) ja enemmän konsertteja. Monien kritiikki koski kahvilapalveluja. Toivottiin isompaa kahviota, muun muassa sen takia, että väliajan tarjoilupalvelua pidettiin liian hitaana: ”puolet tai enemmän tauosta menee jonottamiseen”. Joku toivoi kahvitarjoilua myös ”yläkertaan”, mutta jäi epäselväksi mihin viitattiin. Kiitettiin siitä, että ohjeissa mainitaan konserttavieraiden hajusteiden käytöstä. Kaksi vastaajaa toivoivat parempia ja enemmän vessoja: jotkut viittasivat naisten vessoihin, mutta myös toista pyörätuoli-WC:tä toivottiin parissa vastauksessa. Tätä vessaa ehdotettiin käytettäväksi vain pyörätuolia käyttäville, esimerkiksi jättämällä ”naisille/miehille -merkit” pois. Tämän yhteydessä kerrottiin myös, että on kokemusta

siitä, että kaikki eivät aina ehdi käymään vessassa. Kerrosten välillä kulkevaa luiskaa kritisoitiin liian jyrkkänä ja toivottiin esimerkiksi invanostinta.

TAULUKKO 4. Vastaukset kysymykseen ”missä määrin Turun konserttitalon palvelut täyttävät tarpeesi?”, n = 20.

Yksi vastaaja toivoi vielä alikulkutunnelia jalankulkijoille parkkihallista. Saliin toivottiin myös uusia verhoja lavan kohdalle (koska väri on ”häiritsevä”), sekä permannon lattian korottamista, jotta rivit 1-10 kuulisivat myös musiikkia, eikä se menisi ”pään yli”.

6 ANALYYSI JA KEHITYSEHDOTUKSET

Arvioni on, että molemmissa kyselyissä vastaajien ikä- ja sukupuolispektri oli laaja. Suurin osa oli arvioltani kantasuomalaisia (valkoihaisia ihmisiä, jotka puhuivat suomea tai ruotsia äidinkielenään). Tämä voi vaikuttaa siihen, millaisia tarpeita ihmiset ilmaisivat. Kirjastossa yksi ohikulkija ei halunnut vastata kyselyyn, mutta pysähtyi puhumaan siitä, miten maahanmuuttajamiehet tuijottavat valkoisia naisia. Toinen taas vastasi englanniksi, ettei hänen mielipiteelläänsä ole mitään väliä, koska kirjasto on tarkoitettu suomalaisille. Näistä voimme jo vetää johtopäätöksen, että tasa-arvotyötä on tehtävä kaupunkitasolla, aina, jotta julkiset instituutiot olisivat kaikille yhtä avoimia. Konserttitalon puolella Haulisto itse kävi vastaamassa kyselyyn. Siellä oli myös vä-

hän vanhempaa yleisöä, sekä vastaajia, jotka liikkuvat apuvälineiden avulla. Näin ollen siellä sai ainakin rakennetun ympäristön kannalta arvokasta tietoa.

6.1 Turun pääkirjasto

Tässä esitän kehitysehdotuksiani Turun kaupunginkirjaston esteettömyyden ja saavutettavuuden parantamiseksi. Ongelmakohdat tai puutteet olen tuonut esiin jo luvussa 5.1, joten tässä luettelen vain kehitysehdotuksiani. Perustan nämä sekä kartoitukset kyselytuloksiini.

Sisäänkäynnin ja ulkotilojen suhteen ehdotan valonlähteen asentamista ulkoseinään (esimerkiksi luiskan yläosan yläpuolelle nurkkaan), äänimajakan asentamista (kaikkiin yleisökäytössä oleviin oviin), sekä urien, matalien metallilistojen tai tarrojen asentamista ainakin pääsisääkäynnin kohdalle ohjaamaan sisään rappusilta ja/tai ylimmältä tasolta. Lisäksi ehdotan opastevitriinin asentamista esimerkiksi Linnankadun puolelle. Esikuvana voisi toimia Wäinö Aaltosen museon vitriini, eli opaste, jossa näkyy kaikki sisäänkäynnit ja aukioloajat. Se saisi mielellään sisältää pienen 3D-mallin talosta, tai ainakin symboleja ja kohokuvia.

Sisäänkäynnin porrasaskelmiin tulisi lisätä kontrastiraidat tai ainakin urat jokaisen askelman reunaan. Alkamis- ja päättymiskohdat ehdottaisin merkittäväksi kontrastiraidoilla myös. Tämän voisi tehdä sekä vanhalle että uudelle puolelle. Lisäksi uudella puolella olisi ehdottomasti lisättävä käsijohde portaikon oikeaan reunaan ja lisättävä 700 mm korkeudelle kaikkiin käsijohteisiin alemmat johteet (myös luiskaan, jonka tämänhetkinen johdekorkeus on 900 mm). Käsijohteet tulisi jatkaa portaiden päiden yli ja taivuttaa sivulle tai alas, tällä hetkellä ne loppuvat liian aikaisin ja varoittamatta.

Pääsisäänkäynnin oviin ehdottaisin uutta automatisoitua ovenavausjärjestelmää niihin oviin, joista apuvälineiden tai rattaiden kanssa liikkuvien on tarkoitus kulkea. Tähän kuuluisi yksi nappi, joka avaisi molemmat pariovet sekä ulko- että sisäovista, ja joka lisäksi pitäisi ne auki 25 sekuntia (tämänhetkisen 12 sekunnin sijasta). Vasemman reunaan tulisi myös asentaa oven aukipitotappi ja ovenavauspainikkeiden opasteet tulisi uusiksi, että ne erottuvat selvästi. Ulos tulisi asentaa opaste,

jossa on puhelinnumero vahtimestarille. Ovikello tulisi siirtää mahdollisuuksien mukaan samaan tolppaan kuin ovenavauspainike. Ehdotan myös pyörätuolisymbolin maalaamista kivitason pintaan luiskan yläosaan ja kehotan tutkimaan mahdollisuuksia leventää luiskaa. Lisäksi tulisi lisätä luiskaan liukastumisenestoraidat: nämä toimivat samalla kontrastintuojina. Luiskan seinänpuoleinen käsijohde tulisi kiinnittää maahan ja pyöräparkin ympäri tulisi maalata tarkemmat rajaukset. Ulos voisi lisätä myös symbolit, että opas- ja avustajakoirat ovat tervetulleita.

Aulan opasteet tulisi uusia: kansainvälisesti tunnetut symbolit (ISA-symbolit esteetömiin vessoihin, induktiosilmukka-alueet) tulisi lisätä, sekä infoa hisseistä. Opaste- taulun viereen voisi myös lisätä erillisenä pistekirjoituksella tehdyn infotaulun kosketuskorkeudelle (noin 1400 mm). Jos mahdollista, voisi miettiä myös esimerkiksi kosketeltavan 3D-mallin tilaamista tai tunnusteltavaa kohokarttaa. Hissiopasteet tulisi uusia ja merkitä näkyvämmiin sekä symbolein, ja tulisi miettiä myös miten voi tiedottaa siitä, mitkä tilat ovat saavutettavia ja miten (esim. opastekartassa). Opasteet olisi hyvä tehdä suomeksi, ruotsiksi, englanniksi ja symbolein.

Studiotilan ulkopuolelle pitäisi lisätä opasteet (pyörätuoli- ja induktiosilmukkakuvat). Oven ulkopuolella olevaan ohjelmakalenteriin tulisi tehdä parempi kalenterijärjestelmä, missä on isompi fontti. Lisäksi näkisin tärkeäksi, että kaikissa ovissa, joissa seinän puuviilua käytetään, olisi myös jonkinlainen kontrastirajaus. Tämä pätee erityisesti alakerran tiskin takana olevaan WC-käytävään. WC-tiloista vielä tärkeä korjaus olisi järkevän hälytysjärjestelmän tekeminen uuden puolen esteettömän vessan huonon järjestelmän tilalle. Hälytyksen on mentävä suoraan vahtimestarille, eikä niin, että henkilökunnan pitää ”manuaalisesti” viedä se eteenpäin.

Toisen kerroksen opastetaulun kohdalla tulisi poistaa peilaava ja häikäisyongelmia aiheuttava lasilevy ja korvata se esimerkiksi himmeällä levyllä. Samat päivitykset olisivat täälläkin tarpeen opasteen kohdalla, jotta se olisi kestävä ja inklusiivinen. Vanhan puolen opastetaulun kohdalla samat päivitykset ja lisäksi se tulisi siirtää näkyviin kalusteiden takaa pois.

Aulan matot tulisi kiinnittää lattiaan uloskäynnin kohdalla. Lisäksi olisi ehdottomasti hankittava uusia tuoleja aulaan, mielellään eri korkeuksilta (korkeita (jäykkäniveleiset,

”seisontatuolit”), matalia ja ryhdikkäitä, tukevia keskikorkeutta olevia, jotkut selkänöjillä, jotkut käsinojilla). Korkeita pöytiä voisi myös hankkia aulaan. Ehdotan korkeussäädettävien tuolien hankkimista esimerkiksi lukuosastolle. Lisäksi ehdotan, että aulaan seinään lisätään opaste, joka johtaisi sisäänkäynniltä tiskille. Se voisi olla tämänhetkisten tuolien yläpuolella niin, että videotykkiä siirrettäisiin. Lisäksi tiskiinkin voisi nuolella ja symbolilla merkata, että on olemassa myös matalampi palvelutiski. Sen kohdalla pitäisi jatkossa olla vain yksi tuoli, jotta pyörätuolilla mahtuisi tiskin ääreen asioimaan.

Ehdotan, että tiskiinkin lisätään merkintä induktiosilmukoista. Henkilökuntaa olisi ehdottomasti syytä kouluttaa tästä, jos niitä kerran pitäisi olla käytössä! Kaikkien tiskien läheisyyteen voisi lisätä keppitelineet ja tukikaiteen tiskien kohdalle. Alakerran vuoronumerojärjestelmä on kaoottinen. Ehdotan, että hankittaisiin isompi, näkyvämpi vuoronumerokone, joka laitettaisiin seinää vasten, jotta se ei hukkuisi tiskin paperipinoihin ja tavaroihin, sekä seinään opaste.

Itselainauspäätteissä opaste olisi tarpeellinen. Voisi miettiä vielä sitä, miten ruudussa näkyvä ohjeistus toimii, jotta se olisi helpompi ymmärtää. Lisäksi olisi hyvä tehdä yhdestä itselainauspisteestä/tiedonhakupisteestä matalampi pöytäpiste (esimerkiksi kaksi konetta, vain yksi tuoli), jotta se olisi tarpeeksi matalalla myös asiakkaille, jotka käyttävät pyörätuolia tai ovat lyhytkasvuisia.

Vaikka hyllykköjen sijoitus on pääosin tehty oikeaoppisesti jotkut käytävät olivat liian kapeita, jopa vain 70 cm leveitä. Kulkureittejä pitäisi näiltä osin leventää. Ehdotan lisäksi lainattavien pistekirjoituskirjojen hankkimista. Näkövammaisen henkilön liikumista voisi tukea opastavalla pintamateriaalilla tai opasteraitoja kulkureiteillä. Ehdotan sellaisen asentamista esimerkiksi sisäänkäynnistä pääpalvelutiskille. Työpis-teistä ehdotan, että pistorasioiden kohdalle pöytiin lisätään tarrat; muuten nämä häviävät puisen luukun alle pöytään.

Haulisto ehdotti jo 2007 raportissaan (kohta 8.1), että toisen kerroksen pääportaan aukon ympäri kiertävän kaiteen reunaan asennettu pöytäpöytä on liian korkea ja teräväreunainen pyörätuoliasiakkaiden tarpeita varten, ja siten pitäisi varustaa kulmat törmäyssuojin tai pyöristää nämä riittävän suurella säteellä. Lisäksi jää epäselväksi,

mikä tilanne kahvilan luiskassa nyt on, vaikka sitä käsiteltiin jo Hauliston raporteissa. Luiskaa tulisi jatkaa niin pitkälle, kuin ovien avautuminen sallii ja sen alkaminen ja päättyminen tulisi merkitä huomiomerkinällä.

Vanhan puolen portaat (musiikkikirjastoon) tulisi merkitä värikontrastilla (alku- ja loppupäästä), mutta vielä tärkeämpää olisi tehdä jotain 1. ja 2. kerrosten välisille portaille uudella puolella. Urat eivät riitä kontrastiksi, joten ehdotan, että nyt asennettaisiin vihdoin tarranauha, joka samaan aikaan toimisi kontrastiraitana ja liukastumisenestona. Niin kuin aikaisemmin todettiin, niin kaidetilanne on Rakentamismääräyskoelman osa F1 kohta 2.2.3 määräyksien vastainen ja mielestäni tätä pitäisi harkita isomminkin korjattavaksi. Ehdotan, että lisättäisiin keskelle oikeaoppinen johde, mutta tähän tarvitaan rakennusasiantuntijaa. Toisen ja kolmannen kerroksen välillä oleva sivuporras on vaarallinen, eikä kierreporrasta saisi suositusten mukaan edes olla. Sille ei nyt voi mitään tässä vaiheessa, mutta ehdottomasti suosittelen kaiteen maalamista mustaksi ja uusisin/päivittäisin kontrastinauhat. Ehdotan myös muun kontrastin lisäämistä, esimerkiksi niin, että koko tila maalattaisiin uusiksi.

Ehdottomasti tärkeimpiä asioita kirjastossa kyselyn mukaan oli hiljainen työ-/opiskelu-/lukutila. Näitä on jonkin verran, mutta niistä ja niiden säännöistä voisi tiedottaa paremmin. On sosiaalista esteettömyyttä, että on hiljaisia tiloja, mihin voi vetäytyä. Näihin voisi myös lisätä säkkituoleja tai muita pehmeitä rauhoittumisistuimia. Kyselyssä toivottiin eniten parannuksia hiljaisiin alueisiin. Ehdotan, että kartoitettaisiin mahdollisuuksia osoittaa yksi toimistuhuone asiakkaiden käyttöön. Tässä voisi olla ryhmätyömahdollisuuksia, mahdollisuus varata tietokoneita ja ergonomiafokus työkentelyssä, hyvillä kalusteilla.

Tapahtumissa pyritään ottamaan laajasti ”kaikki” huomioon, mutta mielestäni olisi hyvä järjestää välillä myös kohderyhmäohjelmaa. Vähemmistöt eivät välttämättä koe näkyvänsä kirjaston tapahtumissa hirveän hyvin. Myös tulkkausta ja viittomakielistä ohjelmaa voitaisiin toisinaan järjestää. Näyttelyissä voisi olla välillä myös kosketettavia esineitä. Ehdotan myös, että julisteisiin tehtäisiin vakiopohjat. Itse tulostetut julisteet ja mainoskuvat eivät aina ole graafisesti saavutettavia: kontrasteja pitäisi käyttää enemmän, teksti hukkuu kuviin tai on liian pientä, julisteissa ei ole kielivaihtoehtoja tai muuta kuin mustavalkotekstiä jne.

Yleisellä tasolla jotkut asiat jäivät avoimiksi ja yksi niistä on valaistustilanne, joka olisi hyvä kartoittaa. Ehdotan asiantuntijan tilaamista. Lisäksi jäi auki se, miten paloturvallisuudesta viestitään. Pääseekö rakennuksesta esimerkiksi itsenäisesti ulos vaikka olisi toimimis- tai liikkumisesteinen? Miten palohälytys tai evakuoointikäsky tehdään? Kolmantena asiana jäi mietityttämään mahdollista sateenkaarihylyä, josta oli puhetta henkilökunnan kanssa. Olisiko tällaisen perustaminen pääkirjastoon mahdollista?

Kyselyn perusteella ehdottaisin, että harkittaisiin aukioloaikojen laajentamista (iltaisin ja viikonloppuisin - voisiko kokeilla esimerkiksi yhden ”myöhäisen” illan pitämistä viikossa?). Lisäksi painotan sitä, että henkilökunnan läsnäoloa pidettiin todella tärkeänä. Muita kehitysehdotuksia ovat myöhästymismaksujen alentaminen, palautusajan jatkaminen seuraavaan aamuun (jotta voisi palauttaa illalla luukkuun) sekä kännykkäsovellus, jonka avulla voisi tilata (ilmaiseksi!) Vaski-kirjaston kautta etälainana teoksia ja saada muistutusviestejä myöhästymisistä.

6.2 Konserttitalo

Kuten edellisessä luvussa, esitän tässä kehitysehdotuksiani kartoitus- ja kyselytuoksien perusteella. Ongelmakohtat on jo tuotu esille luvussa 5.2.

Konserttitalon sijainti kokonaisuudessaan on vaikea jyrkkien mäkien ja todella tiiviin liikennöinnin takia. Lisäksi sen sisäänkäynnin lähellä ei ole tarpeeksi invaparkkeja tai pysähtymispaikkoja. Ei ole realistinen esitys ehdottaa toiminnan siirtämistä muualle, mutta rajoitusten tiedostaminen olisi todella tarpeellista. Ehdotus, joka nousi esiin jo kyselyssä, oli parempien alikulkutunnelien rakentaminen parkkivuolista. Yksi keino osoittaa, että rajoitteet on tiedostettu, olisi ”inforuutu” nettisivuille, eli erillinen esteettömyysosio tfo.fi -sivuille, missä käytäisiin läpi asiakaskaari. Tässä olisi hyvä olla maininta saapumisesta sekä esimerkiksi pilareista ja muista esteistä, joille ei tarvitse varsinaisesti tehdä mitään, mutta jotka on hyvä huomioida esimerkiksi näkövammaisten asiakkaiden varalta.

Pääovien kohdalla kaltevuus muodostaa kynnyksen sisäänkäynnin kohdalla. Ehdotan tämän raon täyttämistä niin, että muodostuu kiinteä luiska tai ainakin enemmän

pyörästetty kulma automaattioven kohdalla. Lisäksi ehdotan asennettavaksi aukipitotappia, jolla oven voi kiinnittää auki-asentoon. Lippukassan ovet ovat tosin tuplaovet, eivätkä nämä ole automaattiset, vaan aika raskaat. Niitä ei pysty käyttämään itsenäisesti. Ehdotan, että näihin asennettaisiin ”avausapu”, tai kevennetään saranoita.

Opasteita pitäisi olla huomattavasti enemmän jo ulkopuolella. Pääsisäänkäynnillä on ”KONSERTTITALO”-teksti ovien yläpuolella, mutta tämä ei näy. Ehdotan, että ovien laseihin tehtäisiin isot informatiiviset tarrat, jotka samaan aikaan toimisivat kontrastina ja tiedotteena aukioloajoista ja lipuista. Lisäksi siinä voisi olla myös logot ja symbolitunnukset. Näin asiakkaan olisi helpompi tietää, mistä ostaa lippunsa ja mistä taas tulla sisään. Pyörätuolisymbolit automaattiovista tulisi siirtää alemmas. Lisäksi ehdotan, että ulos tehtäisiin vitriini, missä olisi tietoa rakennuksesta. Tämän ääreen olisi päästävä pyörätuolilla. Tässä voisi olla tietoa sisäänkäynneistä, palveluista ja aukioloaikainfo. Vaihtuva ohjelmisto voisi myös olla täällä näkyvissä. Mahdollinen pienoismalli talosta tai jotain muuta kosketettavaa olisi loistava lisä. Vaihtoehtoisesti vastaavanlainen info voisi löytyä lippukassan tai sisäänkäynnin viereisistä isoista ikkunoista, missä tällä hetkellä on lähinnä ohjelmistoa.

Ehdotan myös, että ulos vaihdetaan ritilät ovien edestä parempiin ritilöihin, missä olisi pienemmät välit, sekä asennetaan ohjaavat urat tai matalat metallilistat, jotka veisivät oville. Ehdotan myös, että muitakin ovia kevennettäisiin, eikä vain Ars Musican. Kaikki ovet ovat aika painavia. Ala-aulassa on suhteellisen hämärää, joten ehdotan valaistuksen kartoittamista täälläkin. Valoa tulisi lisätä sekä tuulikaapissa että koko aulatilassa. Ehdotan myös joidenkin korkeiden tuolien lisäämistä ympäri aulaa, esimerkiksi baarituolimaisesti pilareiden ympäri. Olisi suotavaa, jos saisi myös joitain selkä- ja käsinojallisia matalia tuoleja tilaan.

Kahvion liuskaan ehdotan lisättäväksi liukuesteitä, jotka toimisivat samalla kontrastiraitoina. Opasteita pitäisi ehdottomasti lisätä ainakin ylös rampille asti, sekä lipunmyyntiin, esimerkiksi pilareihin nuolet. Ehdotan ohjaavia opasteita myös lattiaan. Ars Musica - ja lippuhuone ei ole sosiaalisesti esteetön: ihmiset eivät tiedä, mistä ostavat lippunsa. Ehdotan jonkinlaista opastetta lattiaan tähänkin.

Ramppi on aivan liian jyrkkä ja pitkä. Olen sitä mieltä, että hissi (esimerkiksi lipunmyynnistä ylös yläaulan nurkkaan) olisi ehdottomasti asennettava peruskorjauksen yhteydessä. Yläaulaan toivottiin lisäksi parempaa kahvitarjoilua, koska nykyinen järjestelmä ei ole tarpeeksi tehokas loppuunmyydylle salille. Tähän suosittelisin keskustelemista kahvilayrittäjien kanssa. Voisiko olla enemmän työntekijöitä ja pidempi tarjoilutiski? Muuten yläaula on sisäilmaongelmien korjaamisen jälkeen aika hyvä. Jos ja kun istumapaikkakartat salin ulkopuolella päätetään uusia, voisi tehdä vähän isommat opasteet, missä näkyisi myös pyörätuolipaikat.

Konserttisalin akustointia kommentoinkin aikaisemmassa luvussa: olisi mielestäni suotavaa, että takaseinän akustointia mietittäisiin uudelleen. Lisäksi kommentoin konserttisalin pyörätuolipaikkoja: olisi hyvä saada myös esteettömiä paikkoja keskelle riviä. Ehdotan, että lisättäisiin näitä niin, että pyörätuolipaikkoja olisi suositusten mukaisesti 2/60 (n. 3.3 %) nykyisen 1.2 % sijaan. Lisäksi nämä pitäisi lisätä salikarttaan nettisivuilla. Jotta liikkuminen olisi helpompaa ehdotan, että asennetaan käsikaide alapermannon seinille ja/tai käytävän keskelle. Näiden tulisi olla standardien mukaiset (pyöristetyt ja kahdella korkeudella). Kaltevan osan pituus on yli kuusi metriä joten ehdotan myös lepotasannetta. Tiedän, että rakennus on suojattu ja lattiaan ei mielellään tehdä muutoksia, mutta jos tämä olisi mahdollista, voisi samalla korottaa hiukan alapermantoa peruskorjauksen yhteydessä. Käsijohteita voisi muutenkin tutkia hieman enemmän konserttisalissa: yläpermannon käsijohteet eivät ole tarpeeksi hyviä. Ehdotan, että lisättäisiin pidemmän kaiteet, jotka loppuisivat vain lepotasoille, mutta muuten jatkuisivat katkeamattomia. Lisäksi niidenkin pitäisi olla kahdella korkeudella (700 ja 900 mm) ja jatkua yli portaiden alkamis- ja päättymiskohdan ja niillä tulisi olla taivutetut päät.

Kyselyvastauksissakin ilmi tullut hajusteyliherkkyys on asia, joka pitäisi ottaa tosisaan. Ehdotan tuoksuttomuuskampanjaa, esimerkiksi kilpailun muodossa sosiaalisessa mediassa. Allergia- ja astmaliitolta saa myös ilmaista markkinointimateriaalia asiaan liittyen. Näitä voisi lisätä esimerkiksi WC-koppien sisäoviin. WC-tiloissa pitäisi parantaa kyltitystä niin, että kyltit ovat alempana ja selkeämmät, esimerkiksi nuolisymbolien kera. Esteettömän WC-tilan kylttiä tulisi siirtää alaspäin. Ehdotan, että nämä uusitaan kokonaan: opasteita ei välttämättä näe hämärässä ja mielestäni niiden pitäisi olla visuaalisesti selkeitä.

Esteettömässä WC-tilassa pitäisi parantaa joitain asioita ja olisi varteenotettava vaihtoehto lisätä toinenkin esteetön WC-tila peruskorjauksen yhteydessä. Palautteessa pyydettiin myös lisää naisten WC-tiloja. Esteettömän WC:n kyltityksestä tulikin kommentti, että siihen ei tulisi laittaa mies/nais -symbolia. Ehdotan kuitenkin, että kirjaston esimerkin mukaisesti lisättäisiin trans-merkki (kuva 13) siihen, jotta se säilyisi myös muunsukupuolisten käytössä.

Jo olemassaolevaa esteetöntä WC-tilaa pitäisi korjata niin, että olisi helpompi sulkea ovi perässään, vaikka tulee luiskaa ylös. Tähän en osaa antaa valmista ehdotusta, joten ehdotan, että sitä asiaa katsotaan yhdessä esim. Kynnys ry:n toimijoiden kanssa. Ehdotan kuitenkin, että lisättäisiin keppiteline sekä tukikaiteet koko huoneen ympäri (900 mm korkeudella). Vaatekoukut tulee uusia niin, että niissä olisi korkeampi kontrasti (korkeudet: 1100-1200 ja 1400-1600 mm). Hälytyslaitenaru tulee jatkaa myös seiniin alas, että ylettyy siihen lattialtakin. Hälytys tulee merkitä symboleilla. Ehdotan lisäksi, että hälytyslaitteen viereen lisättäisiin vahtimestarien puhelinnumero ja kuittauspainikkeen viereen lisättäisiin toimintaohjeet väärän hälytyksen sattuessa.

KUVA 13. Esimerkki Turun kaupunginkirjastosta. Inklusivinen trans-merkki ovesa kertoo, että kyseessä on sukupuolineutraali vessa.

Yleisellä tasolla ehdotan, että johtotasolla mietitään, miten ottaa huomioon kuulo-
vammaiset ihmiset. Voisiko kuvailutulkkauksella mahdollistaa ja parantaa sellaisen
asiakkaan kokemusta? On todella positiivista, että varaslähtöihin ja muihin tapahtu-
miin on hankittu kiinteä mikrofoni, mutta tapahtumiin voisi lisätä vielä tulkkausta tai
lisäarvoa tuovia tukitoimia. Piste- ja isokirjoitusta voisi ottaa huomioon tiedotuksessa.
Lisäksi tulisi lisätä visuaalisia palohälyttimiä ja infoa turvallisuudesta myös näkö-
vammaisille.

Varauuskäynneistä pitäisi infota yleisöä selkeämmin. Minullekin jäi nyt hieman epä-
selväksi, missä ne sijaitsevat ja ovatko ne esteettömiä vaiko eivät. Ehdotan myös,
että nettisivuille merkataan karttaan tällaiset asiat, yhdessä sisäänkäyntien kanssa.
Nettisivuilla voisi olla yleinen maininta yhteyshenkilöstä, kuten ”soita käyttöpäällikkö
Sundqvistille, jos sinulla on kysyttävää talosta!”.

Ehdotan myös, että henkilökuntaa tulisi kouluttaa. Esteettömyysasioissa ei voi luottaa
pelkkään intuitioon tai maalaisjärkeen. Se ei välttämättä riitä, kun ei ole mitään ko-
kemusta jostain asiasta. Toimintasuunnitelmaan ja talousarvioon tulisi lisätä esteet-
tömyysaspekti, jotta siitä tulisi konkreettisempi. Henkilökunta tekee tällä hetkellä
erinomaista työtä, mutta käytännössä täysin itsenäisesti. Se on kiitettävää ja hienoa,
mutta olisi hyvä sitouttaa koko henkilökunta, nimetä vastuuhenkilö talon sisällä, yllä-
pitää yhteyttä asiantuntijaryhmiin sekä päivittää strategiaa säännöllisesti niin, että
saavutettavuusaspektitkin huomioitaisiin. Viimeisenä kehittävänä ehdotuksena toivoi-
sin, että kulttuuripääkaupunkivuonna aloitettu kulttuuriystävällisyys otettaisiin taas
käyttöön, vaikka sitten vain pienimuotoisesti TFO:n konsertteihin. Kyselyn ja kysely-
päivänä käytyjen keskustelujen mukaan ihmiset pitävät konserteissa käymistä tär-
keänä etenkin sosiaalisella tasolla, ja jotkut kokevat olevansa yksinäisiä. Kulttuurika-
veri-tyyppinen palvelu voisi parantaa kävijöiden kokemusta ja löytää myös sellaisia
asiakkaita, jotka eivät ole aikaisemmin uskaltaneet konserttiin siitä pelosta, että
eivät sovi ”korkeakulttuuria tuntevien” joukkoon. Tämä olisi samalla tavalla sosiaali-
sen esteettömyyden tärkeä kehitys, kuin *Taputin*-opaskin oli.

7 MIHIN JATKAMME SEURAAVAKSI?

Mitä tulee kartoitusten tuloksiin, kokemukseni on, että entinen Turun kaupungin esteettömyysasiamies Haulisto on yrittänyt parantaa esteettömyysasioita etenkin kirjaston kohdalla, mutta kaikkia hänen ehdotuksiaan ei ole toteutettu. Esteettömyyskriteerien muuttuessa ja päivittyessä kirjasto ei ole päivittynyt. Sekä konserttitalolla että kirjastossa esteettömyysasiat puuttuvat toimintasuunnitelma- ja talousarvion tasolla, eikä organisaatioissa ole esimerkiksi nimettyä vastuuhenkilöä näille. Kummassakaan instituutiossa ei ole systemaattista yhteydenpitoa erityisasiantuntijaryhmiin, vaikka kaupungin vammaisasiahenkilö onkin välillä yhteydessä näihin. Asiantuntijoita ei siis kuulla strategioita päivitettäessä. Nähdäkseni monet henkilökunnan jäsenet tekevät erittäin kattavaa ja hyvää työtä, mutta he ovat ikään kuin itse vastuussa kohderyhmätyöskentelystä ja näin ollen heillä ei myöskään ole kaupungilta tarvitsemaansa tukea asiaan esimerkiksi määrärahojen tai päätäntävällän muodossa (mitä tulee muun muassa rakennettuun ympäristöön). Ehkä osittain tämän takia sellaiset asiat, kuten sukupuoliyhteisöjen eduista huolehtiminen, on jäänyt yksittäisten aktiivisten työntekijöiden tehtäväksi. Onneksi näitä on ollut, niinpä meillä on muun muassa runsaasti mediahuomiota kerännyt sukupuolisensitiivinen WC-tila kirjastossamme!

Seuraavaksi toivon, että tässä työssä esiin tulleet ongelmat korjataan, ja että kaupunki sitoutuu tehokkaampaan esteettömyys- ja saavutettavuusasioiden omavalvontaan. Esteettömyys on pohja, jonka päälle voi lähteä rakentamaan myös parempaa asiakaskokemusta. Uskon, että tästä tietopohjasta on hyötyä missä tahansa julkisen tilan arvioinnista. Kartoitus on mielestäni ehdottomasti paras menetelmä esteettömyyden arvioinnissa, mutta myös asiantuntijahaastattelut ja laajemmat kyselyt olisivat mahdollisia seuraavia askelia. Sukupuoliyhteisöön kuuluvana henkilönä toivon, että moninaisuuden huomiointi otettaisiin jatkossa tosissaan etenkin toisen sektorin palvelumuotoilussa, ja tämän eteen työskentely on minulle suorastaan kutsu. Toivon, että työni tuo näkyväksi sen, että esteettömyys on laajempi kysymys, kuin pelkästään rakennettu ympäristö.

LÄHTEET

Tekstissä:

Aakkula J. & Mäkinen, P & Pikala, A. (2012) *Saavutettava kulttuuripääkaupunki 2011. Raportti Turku 2011 -saavutettavuusohjelmasta. Turku 2011 -säätö.*

Airaksinen T. (2006) *Syrjäyttäminen eriarvoistaa. Vertaileva tutkimus liikkumisesteisten ihmisten asemasta. Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön laitos, Tampereen Yliopisto (pro gradu -tutkielma).*

Aron E. (1996) *The Highly Sensitive Person. Broadway Books.*

Denzin N. K. (1978) *The Research Art. McGraw-Hill*, 2. painos.

Disabilities-osio (<http://www.who.int/topics/disabilities/en/>). **World Health Organization**, 2015. Viitattu 11.12.2015.

Emmons P.G. & Anderson L. M. (2005) *Understanding Sensory Dysfunction: Learning, Development and Sensory Dysfunction in Autism Spectrum Disorders, ADHD, Learning Disabilities and Bipolar Disorder. Jessica Kingsley Publishers.*

Erilaiset kuulovammat -artikkeli

(http://www.kuuloliitto.fi/fin/kuulo/huonokuuloisuus/erilaiset_kuulovammat/). **Kuuloliitto**, 2015. Viitattu 25.11.15.

Esteetön.fi -kotisivu (www.esteeton.fi). **Invalidiliitto ry:n Esteettömyyskeskus**, 2015. Viitattu 19.11.2015.

Forsberg M. & Kortemaa M. & Lindedahl K. & Vuokkomaa T. (2015) *Säätömenetelmäopas. Teatterimuseo & Alvar Aalto -museo.*

Grönfors M. (2001) *Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä*. Kirjassa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. **PS-kustannus**.

Haulisto, H. (2010) *VL: Congratulations* [sähköposti; vastaanottajana Randell, A.] 31.10.2010 (viitattu jälleenlähetetystä sähköpostista; Parkkunen, H (2015) sähköposti; vastaanottajana Eriksson, P. 22.10.2015)

Havukainen, E. (2015) *Joka sadas meistä on autismin kirjolla - tietoa ikääntymisestä autismin kirjolla sosiaali- ja terveysalalle*. **Autismi- ja Aspergerliitto ry**.

International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) (<http://www.who.int/classifications/icf/en/>). **WHO**, 2011. Viitattu 26.12.15.

Jokiniemi J. (1999) *An Environment Suitable For All. Visually Impaired Persons Evaluating the Built Environment*. **Helsinki University of Technology**.

Kempainen E. (2008) *Kohti esteetöntä yhteiskuntaa*. **STAKES** 33/2008: 14.

Kirjastolaki (904/1998; Finlex 1998 / päivitetty 2014).

Kirjasto kaikille -kotisivu (<http://www.kirjastokaikille.fi>). **Celia**, 2015. Viitattu 24.11.15

Kulttuurin saavutettavuus -artikkeli

(http://www.minedu.fi/OPM/Kulttuuri/monikulttuurisuus/kulttuurin_saavutettavuus.html). **Opetus- ja kulttuuriministeriö**, 2015. Viitattu 19.11.2015.

Laki ja asetus vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987 ja 759/1987; Finlex 1987 / päivitetty 2009)

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986; Finlex 1986 / päivitetty 2014).

Laki näkövammaisten kirjastosta (23.08.1996/638; Finlex 1996 / päivitetty 2002).

Lorde, A. (1984) *Sister Outsider: Essays and Speeches*. **Crossing Press**.

Maankäyttö- ja rakennuslaki (05.02.1999/132; Finlex 1999 / päivitetty 2015) sekä tähän kuuluva *F1 Suomen rakentamismääräyskokoelma* (2005).

Majewski, J. (1998) *The expanding definition of diversity: accessibility and disability culture issues in museum exhibitions*. **Curator**. 41(3): 153-160.

Näkövammaisten yleisimmät apuvälineet -artikkeli

(<https://www.aviris.fi/fi/etusivu/uusille/yleisimmat>). **Aviris**, 2015. Viitattu 23.11.2015

Orum A.M. & Neal Z.P. (2010) *Common Ground? Readings and Reflections on Public Space*. **Routledge**.

Puhevammaisuus -artikkeli

(<http://www.kehitysvammaliitto.fi/suomeksi/tietoa-liitosta/puhevammaisuus/>). **Kehitysvammaliitto**, 2015. Viitattu 11.12.2015.

Pääkirjaston esteettömyys -muistio. 2013.

Rikoslaki (39/1889; Finlex 1889 / päivitetty 2015)

Rudanko, S-L. (2005) *Näkövammät*. **Terveyskirjasto**.

Saamen kielilaki (15.12.2003/1086; Finlex 2003 / päivitetty 2014)

Sainio T. & Edgren S. (2007) *Kansallisaarteita kaikille*. **Museovirasto**.

Staricoff, RL. (2004) *Arts in Health: A Review Of The Medical Literature*. **Arts Council England**.

Stuckey, HL. & Nobel, J. (2010) *The connection between art, healing, and public health: a review of current literature*. **Am J Public Health**. 100 (2): 254-263.

Taide tarjolle, kulttuuri kaikille. Vammaiset ja kulttuuri -toimikunnan ehdotus toimenpideohjelmaksi (2004). **Opetusministeriö**. 2004: 29.

Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetusministeriön julkaisuja 2006-2010 (2006). **Opetusministeriö**. 2006: 6.

Taputin-opas (2015). **Turun Filharmoninen Orkesteri / Turun kaupunki**.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. (2009) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. **Tammi**.

Yhdistyneet kansakunnat (1948). *The Universal Declaration of Human Rights* (<http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/>; Viitattu 11.12.2015).

Yhdistyneet kansakunnat (1982). *World Programme of Action Concerning Disabled Persons* (<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=23>; Viitattu 11.12.2015).

Yhdistyneet kansakunnat (2008). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities* (<http://www.un.org/disabilities/default.asp?id=150>; Viitattu 11.12.2015).

Kartoituksessa tai sen suunnittelussa käytetyt:

Kulttuuria kaikille -saavutettavuusoppaat

(http://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus_tietopaketti_ja_oppaat). **Kulttuuria kaikille / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry**, 2015. Viitattu 10.10.2015.

Open Doors: how to make cultural venues and exhibitions accessible. **Finnish National Gallery / Art Museum Development Department / EU Culture 2000 / National Board of Antiquities**, 2004.

Rakennetun ympäristön esteettömyyskartoitus -lomakepohjat. **ESKEH / Invalidiliitto ry**, 2009.

Tilojen esteettömyyskartoitus aistit huomioiden. Tarkistuslista avuksesi (<http://www.theseus.fi/handle/10024/81761>). **Satakunnan ammattikorkeakoulu, esteettömyys- ja saavutettavuus -tutkimusryhmä**, 2014. Viitattu 17.11.2015.

Turku kaikille -portaali (www.turkukaikille.info). **Kynnys ry**, 2009. Viitattu 10.10.2015.

LIITTEET

LIITE 1: Esteettömyyden tarkistuslista

1. RAKENNUKSEN JA YMPÄRISTÖN SAAVUTETTAVUUS JA ESTEETTÖMYYS			
	K	E	Kommentit
Onko sisäänkäynnin/-käytien luona auton pysähtymispaikkaa?			
Onko vammaispysäköintipaikkaa? (+sijaitseeko se lähellä sisäänkäyntiä?)			
Onko sisäänkäynnin luo johtava kulkuväylä esteetön? (ritilät, lyhtypylväät, mainostelineet...)			
Onko henkilökuntaa koulutettu palvelemaan erityistarpeita omaavia ihmisiä heidän saapuessaan kirjastoon?			
Onko tarjolla apuvälineitä liikkumiseen? (pyörätuoli, rollaattori, lastenrattaat, kepit, muu?)			
Onko perusasiat hallussa tarjolla olevista apuvälineistä ja -palveluista?			
Osaako jokainen henkilökunnan jäsen tarpeen tullen avustaa liikumis- tai toimimisesteistä asiakasta?			
Ovatko kaikki tilat saavutettavissa pyörätuolilla?			
Onko tiedotettu siitä, mitkä tilat ovat/eivät ole saavutettavia?			
Onko yleisötiloissa riittävästi istuinpaikkoja? Ovatko nämä erikorkuiset?			
Onko näkövammaisen helppo löytää palvelutiskille (esim opasteet, lattiassa opasteraidat)?			
Onko palvelutiski sosiaalisesti esteetön? (selviääkö, miten systeemi toimii? vuoronumerojärjestelmä?)			
Onko ilmanlaatu hyväksyttävä?			
Onko häiritseviä spottivaloja tai muuta häikäisyhaittaa?			
Ovatko itselainauspisteet tarpeeksi selkeitä? (sosiaalinen esteettömyys) Tiedotetaanko niistä?			
Onko visuaalisia palohälyttimiä?			
Ovatko varauloskäynnit esteettömiä? Pääseekö ilman apua ulos, vaikka olisi toimimisesteinen tai liikkumisesteinen?			

Ovatko varauloskäynnit hyvin merkattu?			
Onko infoa paloturvallisuudesta saatavilla myös näkövammaiselle?			
Hoidetaanko lumi- ja hiekoitustyöt asianmukaisesti?			
1.1 LUISKAT (ei sisäänkäynti) JA HISSIT			
Ovatko kaltevuus ja pituus normien mukaiset? (kaltevuus 1:12,5. Lepotasot pitkissä luiskissa)			
Onko luiskissa reunat? Luistamattomuus?			
-"- käsijohteet?			
Onko hissien pohjan pinta-ala vähintään 1100 x 1400 mm?			
Onko hissien edustalla riittävästi kääntymistilaa? (1.5 x 1.5 m)			
Onko hissien ovi esteetön?			
Ovatko painikkeet sijoitettu niin, että pyörätuolilla liikkuva pystyy käyttämään niitä? Entä pistekirjoitus tai kohokirjoitus?			
Käy muutkin ovet läpi ESKEH:in lomakkeen mukaisesti! Kommentteja:			
1.2 Muu yleinen turvallisuus			
Onko lasiovissa/lasipinnoissa havaitsemista auttavat merkinnät silmien tasolla?			
Onko allergiset huomiotu? (miten?) -Hajusteyliherkkyydet!			
Onko portaiden alku- ja loppupää merkitty värikontrastilla?			
Onko portaikoissa käsijohteet kummallakin puolella? Onko se tarpeeksi pitkä (ei lopu suoraan viimeiseen askelmaan)			
Onko muita esteitä? Ovatko ne merkitty joko kontrastiväreillä tai esim niin, että valkoisella kepillä voi havaita ne?			
Onko rauhallisempaa tilaa, mihin mennä rauhoittumaan? Hiljaista lukutilaa?			
Ovatko ovikyltit ja kulkureittipasteet selkeitä?			

Onko kulkuväylät suunniteltu niin, että johtavat tärkeiden kohteiden kuten sisäänkäynnin tai palvelutiskin luokse?			
Onko kartasta tai opasteista myös muita versioita - esim. pienoismalli (kosketeltava), kohokartta, nettiversio, ääniversio? Täydentävää suullista tietoa?			
Onko opasteissa symbolitunnuksia?			
Ovatko opastekyltit asetettu niin, että kaikki näkevät? (pyörätuolissa istuva, seisova, heikkonäköinen)			
Ovatko jokaisen tilan kohdalla opastettu esim. kuulosilmukoista tai muista apuvälineistä?			
Onko lattiaan merkitty näkövammaisen tueksi urat tai muut liikkumista helpottavat rakenteet?			
Onko pistorasioita saatavilla kävijöiden käyttöön?			
Kommentteja (osio 2): -Esim vedenjakelupisteitä?			
2. GRAAFINEN MATERIAALI JA TAPAHTUMAT			
Käytetäänkö tapahtumatiedotuksessa eri väyliä?			
Onko painetussa materiaalissa helposti ymmärrettävää selkokieltä? Graafisesti OK (kontrastit ym)?			
Onko tekstikoko tarpeeksi suuri?			
Onko muutakin, kuin mustavalkotekstiä? (Braille, isokirjoitus)			
Onko kielivaihtoehtoja?			
Otetaanko tilaisuuksissa huomioon näkö- ja kuulovammaiset sekä liikkumisrajoitteiset? (esim apuvälineet, tilaa liikkua yleisössä pyörätuolin kanssa)			
Onko näyttelytilanteissa vitriinit saavutettavia?			
Onko näyttelyissä muutakin, kuin kuvamateriaalia?			
Järjestetäänkö tapahtumissa viittomakielen tulkkauksia?			
Onko videomateriaalia kirjastosta? Onko sitä viittomakielellä? Eri kielillä? Helppotajuista? Tekstattua?			
Kommentteja (osio 3):			

3. KIRJASTON PALVELUT JA TOIMINTA / STRATEGIA			
Järjestetäänkö tilaisuuksia, missä keskitytään eri kävijäryhmien tarpeisiin? Näkyvätkö muut, kuin valkoiset heterot ablet cisihmiset kirjaston tapahtumissa?			
Onko sateenkaarihyllyä? (miten se on toteutettu?)			
Ovatko kirjaston tarjoamat tietokonepalvelut soveltuvia erityistarpeita omaaville henkilöille? (opastus, pyörätuolilla saavutettavia, ruudunsuurennusohjelmia, puhesyntetisaattoreita, pistekirjoitusnäyttöjä) Onko mahdollisuutta käyttää tietokonetta suo- ojatusti?Tiedotetaanko näistä?			
Ovatko kopiokoneet esteettömiä?			
Ovatko tilat myös perheille ystävälliset (lastenosastolla istumatilaa ja imetystilaa sekä rattaille tilaa jne)?			
Onko organisaation johtotasolla sitouduttu saavutettavuuden ja esteettömyyden huomioimiseen?			
Ovatko esteettömyysasiat otettu mukaan toimintasuunnitelmaan ja talousarvioon?			
Onko henkilökunnalle järjestetty koulutusta? Mitä koulutusta?			
Onko saavutettavuus- ja esteettömyysasioille nimetty vastuuhenkilöä kirjaston sisällä?			
Onko yhteydenpitoa erityisasiantuntijaryhmiä edustaviin tahoihin?			
Onko henkilökunnalle tarjolla myös sukupuoli-inkluusiivisia taukoti- loja (pukuhuoneita jne)?			
Ovatko henkilökunnan tilat äänihygienisia? (kaiku)			
Ovatko henkilökunnan tilat ilmahygienisia?			
Täyttävätkö henkilökunnan tilat henkilökunnan tarpeet (saavutetta- vuus ja muu)?			
Päivitetäänkö strategiaa säännöllisesti ja tarpeeksi usein?			
Kuullaanko henkilökuntaa toimintasuunnitelmia laaties- sa/päivittäessä?			
Kuullaanko asiantuntijajärjestöjä -"-?			

LIITE 2: Kyselypohja

Kysely saavutettavuudesta [kirjastossa/konserttitalolla] helmikuussa 2016

Vastaathan kaikkiin kysymyksiin, kiitos. Sinua avustetaan mielellään, jos haluat ohjausta kyselyn täyttämiseen. Jos tila loppuu kesken, niin voit jatkaa vastauksia myös lomakkeen toiselle puolelle.

1. Millaisena näet [kirjaston/konserttitalon] saavutettavuuden? Ympyröi mielipidettäsi vastaava vaihtoehto.

Erittäin huonona Huonona Melko hyvänä Hyvänä Erittäin hyvänä

2. Minkälaisia tarpeita sinulla on [kirjastopalveluiden/konserttitalon palveluiden] saavutettavuuden suhteen? (liikkumisrajoitteet, näön- ja kuulon-alenemat, aistiherkkydet, ikä, inklusiivisuus ja näkyvyys, sosiaaliset tarpeet, kielelliset kysymykset, kulttuurierot jne - määrittele itse!)

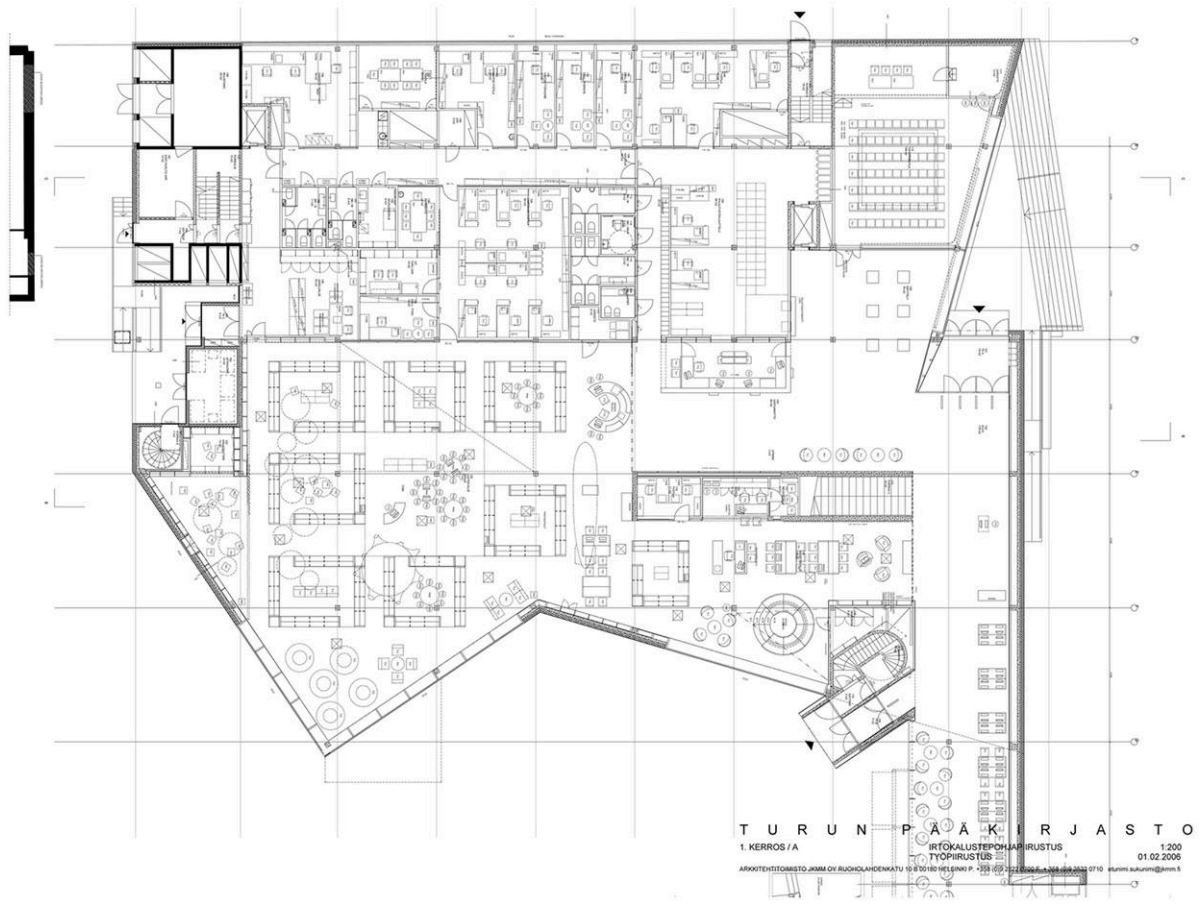
3. Missä määrin [kaupunginkirjaston/konserttitalon] palvelut täyttävät tarpeesi? Ympyröi mielipidettäsi vastaava vaihtoehto.

Erittäin huonosti Huonosti Melko hyvin Hyvin Erittäin hyvin

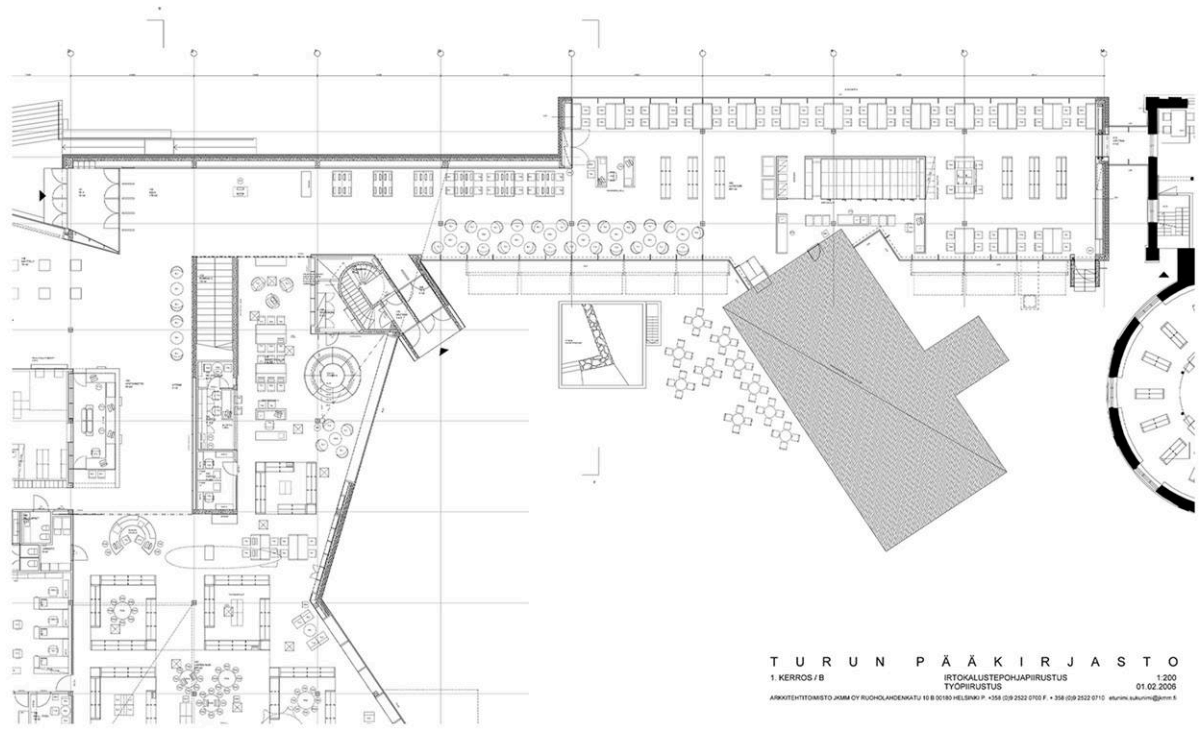
4. Mitä korjauksia ja/tai muutoksia [pääkirjastossa/konserttitalolla], jotta sinun olisi helpompi tai miellyttävämpi asioida siellä?

Kiitos osallistumisestasi!

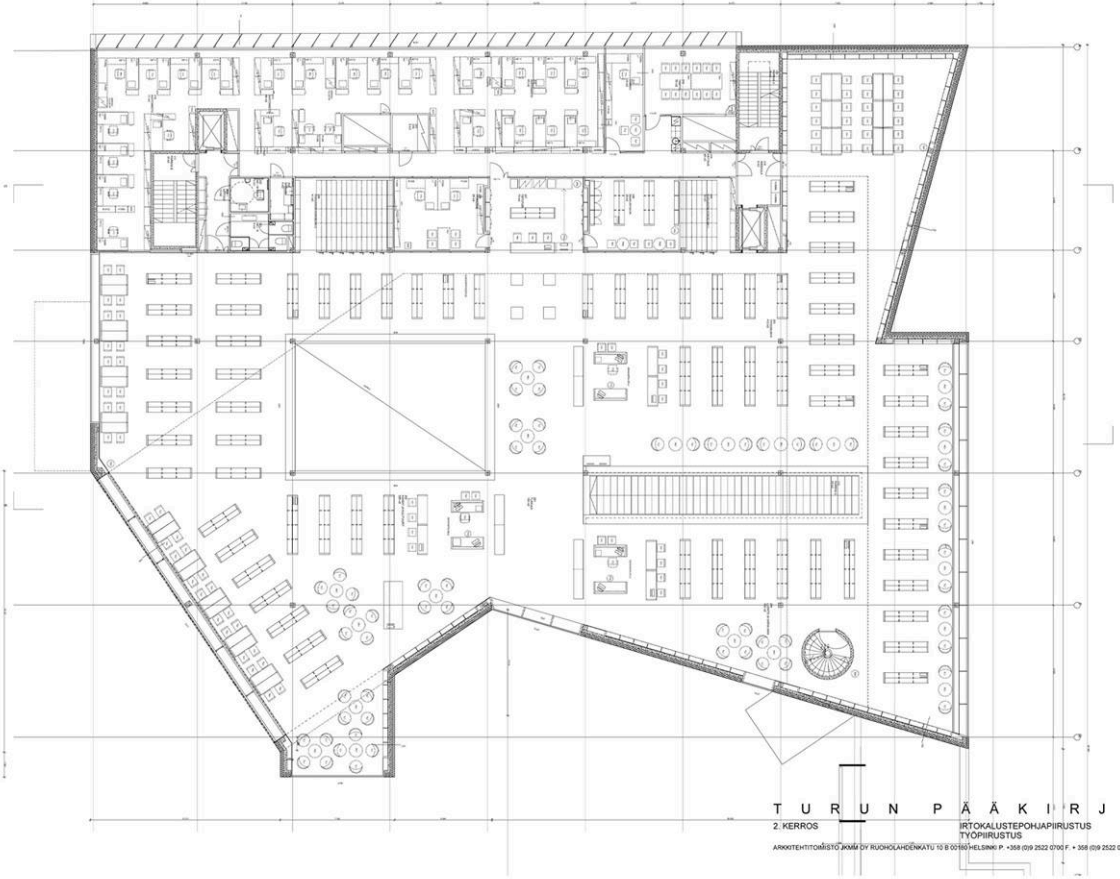
LIITE 3: Kirjaston pohjakartat

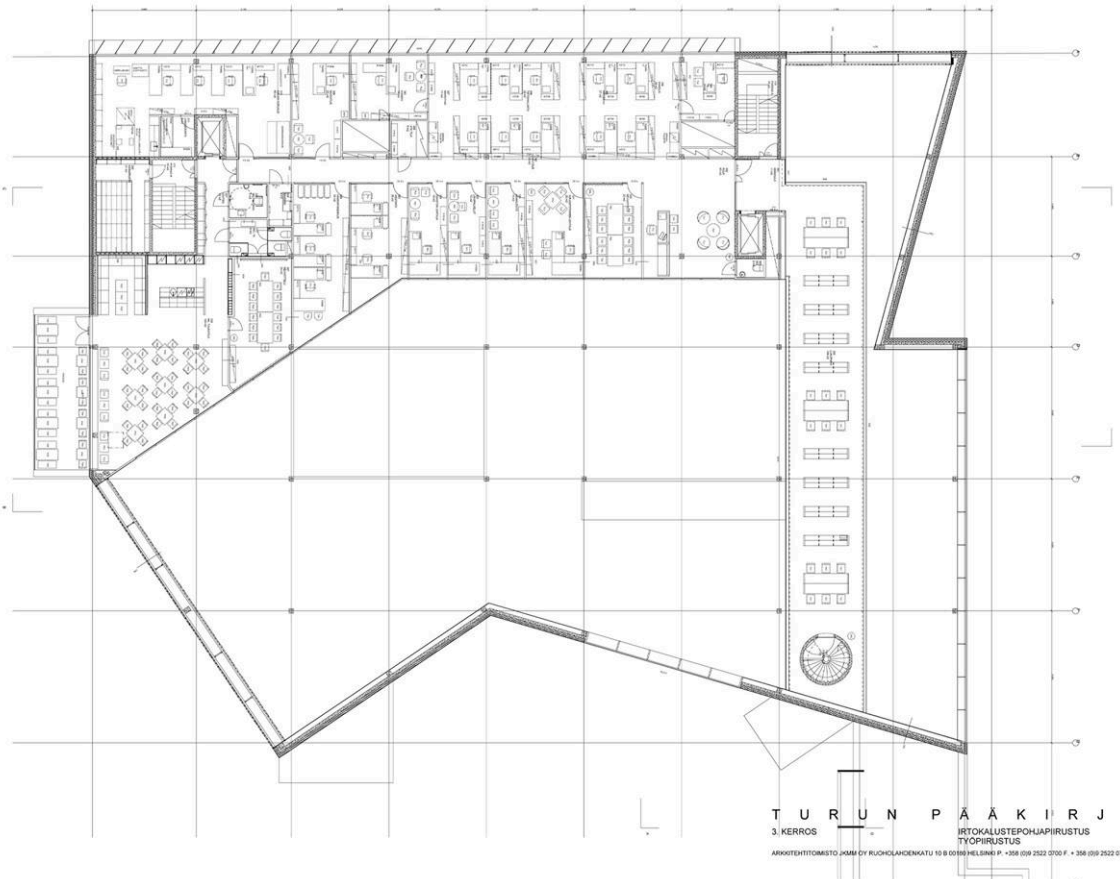
TURUN PÄÄKIRJASTO
 1. KERROS / A IRTOKALUSTEPOHJAPIIRUSTUS 1:200
 TYÖPIIRUSTUS 01.02.2006
 ARKITEHTITOIMISTO JRM OY RUOHLANDENKATU 10 B 00180 HELSINKI P. +358 (0)9 2522 0100 F. +358 (0)9 2522 0110 ark@jrm.fi

TURUN PÄÄKIRJASTO
 1. KERROS / B IRTOKALUSTEPOHJAPIIRUSTUS 1:200
 TYÖPIIRUSTUS 01.02.2006
 ARKITEHTITOIMISTO JRM OY RUOHLANDENKATU 10 B 00180 HELSINKI P. +358 (0)9 2522 0100 F. +358 (0)9 2522 0110 ark@jrm.fi

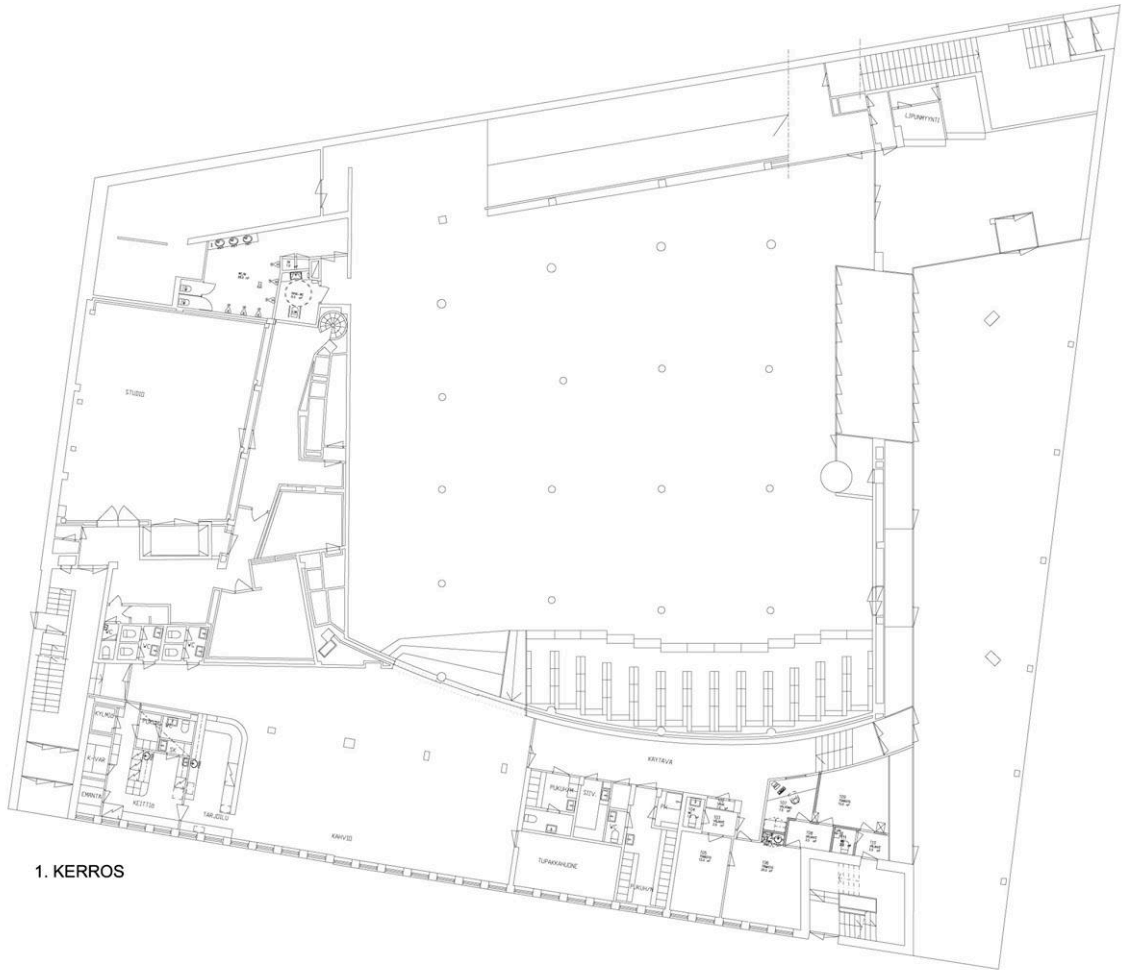

TURUN PÄÄKIRJASTO
2. KERROS
RITOKALUSTEPOHJAPIIRUSTUS
TYÖPIIRUSTUS
1:200
01.02.2006
ARKKITEHTITOIMISTO JAMN BY RUCHOLANDENKATU 10 B 00180 HELSINKI P. +358 (0)9 2522 0700 F. +358 (0)9 2522 0710 email: jama@jamn.fi

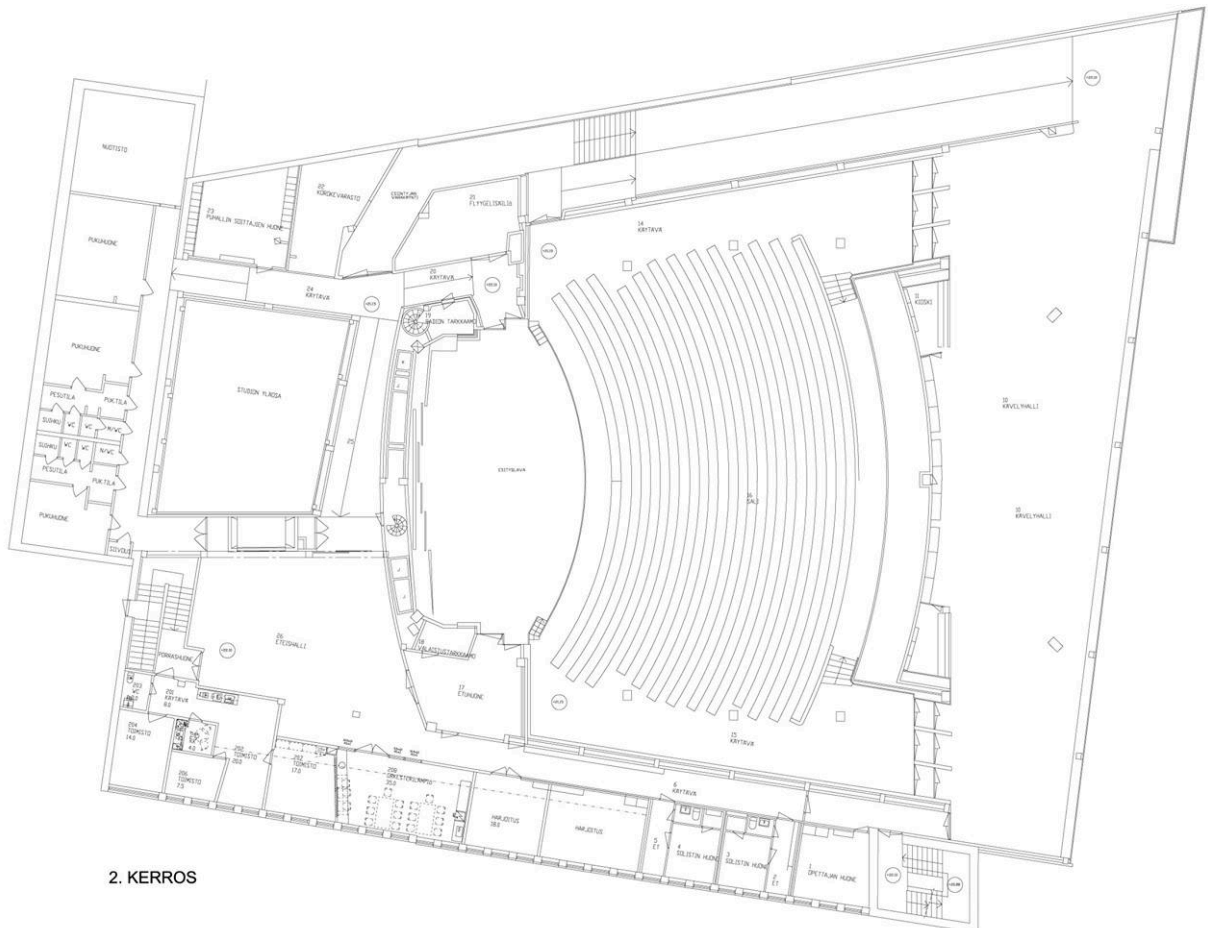

TURUN PÄÄKIRJASTO
3. KERROS
RITOKALUSTEPOHJAPIIRUSTUS
TYÖPIIRUSTUS
1:200
01.02.2006
ARKKITEHTITOIMISTO JAMN BY RUCHOLANDENKATU 10 B 00180 HELSINKI P. +358 (0)9 2522 0700 F. +358 (0)9 2522 0710 email: jama@jamn.fi

LIITE 4: Konserttitalon pohjakartat

1. KERROS

2. KERROS